

Návrh implementace principů Basel III do bankovní soustavy v České republice

Bc. Radka Zellerová

Diplomová práce
2012

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka ZELLEROVÁ**
Osobní číslo: **M10495**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Finance**

Téma práce: **Návrh implementace principů Basel III do bankovní soustavy v České republice**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Vymezte finanční rizika bank, jejich řízení a regulace.
- Zpracujte literární rešerši týkající se kapitálové přiměřenosti bank podle Basel, popište bankovní systém v České republice a jeho legislativní základ.

II. Praktická část

- Vymezte a porovnejte kapitálové požadavky podle Basel II a Basel III.
- Navrhnete implementaci Basel III do bankovní soustavy v České republice.
- Popište možné dopady implementace principů Basel na bankovní soustavu v České republice.

Závěr

Rozsah diplomové práce: cca 70 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BABOUČEK, Ivan. Regulace činnosti bank. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009. 318 s. ISBN 978-80-7265-144-3.
CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ. Evropská integrace – Evropská unie. Praha: Oeconomica, 2004. 24 s. ISBN 80-245-0854-0.
JÍLEK, Josef. Finanční rizika. Praha: Grada, 2000. 635 s. ISBN 80-7169-579-3.
REJNUŠ, Oldřich. Finanční trhy. Ostrava: Key Publishing, 2008. 559 s. ISBN 978-80-87071-87-8.
REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovnictví. Praha: Management Press, 2011. 558 s. ISBN 978-80-7261-230-7.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Monika Garguláková

Datum zadání diplomové práce: 26. března 2012

Termín odevzdání diplomové práce: 2. května 2012

Ve Zlíně dne 26. března 2012

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému,
- na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohou užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použité informační zdroje jsem citovala;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 13. 4. 2012

Zellerová

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá zhodnocením očekávané implementace principů Basel III do bankovního systému v České republice. Cílem diplomové práce je snaha o nahlédnutí do budoucnosti a odpověď na otázku, jaké lze očekávat dopady přijetí pravidel Basel III do jedněch z nejvýznamnějších bank ČR a do celé bankovní soustavy. Práce obsahuje podrobné analýzy kapitálových přiměřeností vybraných bank a pomocí zátěžových scénářů simuluje možné dopady na kapitálovou přiměřenost bank v případě nutnosti zavedení změny výše kapitálových požadavků. V závěru diplomová práce hodnotí proces implementace Basel III do českého bankovního sektoru a připravenost bank na nová pravidla regulace.

Klíčová slova:

Basel II, Basel III, kapitálová přiměřenost, kapitálové požadavky, bankovní regulace, bankovní systém ČR.

ABSTRACT

This thesis deals with the evaluation of the expected implementation of the principles of Basel III to the banking system in the Czech Republic. The aim of this thesis is trying to insight into the future and answer the question, what impact can be expected in adoption of Basel III to one of the leading banks in the Republic and the entire banking system. The work contains detailed analysis of capital adequacy of selected banks and the stress scenarios simulating possible impact on capital adequacy requirements, if necessary of introducing changes in the amount of capital requirements. At the end the thesis evaluates the process of implementation of Basel III in the Czech banking sector and the readiness of banks to the new regulatory rules.

Keywords:

Basel II, Basel III, capital adequacy, capital requirements, banking regulation, the banking system of Czech Republic.

Velké poděkování patří Ing. Monice Gargulákové za vstřícnost, profesionální přístup, poskytnutí cenných rad a odborné pomoci při zpracování této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 FINANČNÍ RIZIKA BANKY, JEJICH ŘÍZENÍ A REGULACE	14
1.1 RIZIKA OBCHODNÍCH BANK	14
1.1.1 Úvěrové riziko.....	16
1.1.2 Tržní riziko.....	17
1.1.3 Likvidní riziko.....	18
1.1.4 Operační riziko.....	19
1.2 LIKVIDITA A SOLVENTNOST	20
1.3 ŘÍZENÍ A REGULACE FINANČNÍCH RIZIK	21
1.3.1 Řízení finančních rizik	21
1.3.2 Regulace finančních rizik.....	22
2 KAPITÁLOVÁ PŘIMĚŘENOST BANK	24
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ BASEL.....	24
2.2 KAPITÁL.....	25
2.2.1 Tier 1	26
2.2.2 Tier 2	26
2.2.3 Tier 3	27
2.3 VÝVOJ KAPITÁLOVÉ PŘIMĚŘENOSTI.....	28
2.3.1 Vývoj kapitálové přiměřenosti Basilejského výboru	28
2.4 VÝZNAM KAPITÁLOVÉ PŘIMĚŘENOSTI	32
2.5 METODY VÝPOČTU KAPITÁLOVÉHO POŽADAVKU	33
2.5.1 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku bankovního portfolia KPA	34
2.5.2 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku obchodního portfolia	36
2.5.3 Kapitálový požadavek k riziku angažovanosti obchodního portfolia	36
2.5.4 Kapitálový požadavek k obecnému úrokovému, obecnému akciovému riziku, měnovému a komoditnímu riziku	37
3 BANKOVNÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE	38
3.1 STRUKTURA BANKOVNÍHO SYSTÉMU V ČR	38
3.1.1 Česká národní banka	41
3.1.2 Obchodní banky	42
3.2 REGULACE BANKOVNÍHO PODNIKÁNÍ	43
3.2.1 Právní základna bankovního podnikání	45
3.2.2 Pravidla pro činnost obchodních bank	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
4 PRAVIDLA BASEL II A BASEL III	49
4.1 BASEL II.....	49
4.1.1 Cíle Basel II.....	49
4.1.2 Struktura Basel II.....	50

4.1.3	Kritika Basel II	52
4.2	SROVNÁNÍ BASEL II A BASEL III	52
4.3	BASEL III	54
4.3.1	Zpřísnění minimální kapitálové přiměřenosti	54
4.3.2	Externí rating	55
4.3.3	Pákový poměr	55
4.3.4	LCR a NSFR	56
4.3.5	Kapitálová struktura Basel III	57
4.3.6	Kapitálové požadavky Basel III	57
4.4	ZHODNOCENÍ PŘIPRAVENOSTI BANK NA PŘIJETÍ PRAVIDEL BASEL III	58
5	IMPLEMENTACE BASEL III DO BANKOVNÍ SOUSTAVY ČR	60
5.1	IMPLEMENTACE DO ČESKÉ LEGISLATIVY	60
5.1.1	Vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb.	60
5.2	POSTOJ REGULATORNÍHO ORGÁNU	61
5.2.1	Ekonomická situace v bankovním systému ČR	61
5.2.2	Stanovisko regulatorního orgánu	63
5.3	ČASOVÁ IMPLEMENTACE	65
5.4	BASEL III A BANKOVNÍ DOMY V ČR	66
5.4.1	Komerční banka	67
5.4.2	Česká spořitelna	69
5.4.3	Československá obchodní banka	71
5.4.4	Srovnání hodnocených bankovních domů	73
6	SIMULACE ZÁTĚŽOVÝCH SCÉNÁŘŮ	75
6.1	SIMULACE Č. 1 – ZVÝŠENÍ KAPITÁLOVÝCH POŽADAVKŮ BANKOVNÍCH DOMŮ	76
6.1.1	Závěr simulace č. 1	78
6.2	SIMULACE Č. 2 – SNÍŽENÍ KAPITÁLOVÝCH POŽADAVKŮ BANKOVNÍCH DOMŮ	79
6.2.1	Závěr simulace č. 2	81
6.3	SIMULACE Č. 3 – ZVÝŠENÍ KAPITÁLOVÉHO POŽADAVKU BANKOVNÍHO SEKTORU	82
6.3.1	Závěr simulace č. 3	84
6.4	SIMULACE Č. 4 – SNÍŽENÍ KAPITÁLOVÉHO POŽADAVKU BANKOVNÍHO SEKTORU	85
6.4.1	Závěr simulace č. 4	86
7	DOPADY IMPLEMENTACE PRINCIPŮ BASEL	88

7.1	LIKVIDITA.....	89
7.2	KAPITÁL.....	89
7.3	PÁKOVÝ POMĚR (LEVERAGE).....	90
7.4	ROZŠÍŘENÍ KRYTÍ RIZIK	91
7.5	RATINGOVÉ AGENTURY	92
7.6	PROTICYKlickÁ OPATŘENÍ.....	92
7.7	ODMĚŇOVÁNÍ.....	93
7.8	DAŇ PRO FINANČNÍ SEKTOR.....	93
7.9	NOVÁ ARCHITEKTURA DOHLEDU	94
7.10	SYSTÉMOVĚ VÝZNAMNÉ FINANČNÍ INSTITUCE (SIFIs).....	94
7.11	JEDNOTNÁ PRAVIDLA	94
8	PROGNÓZA VÝVOJE BANKOVNÍHO PROSTŘEDÍ PO ZAVEDENÍ BASEL III	95
8.1	OBAVY Z IMPLEMENTACE BASEL III.....	95
8.2	PREDIKCE A DOPORUČENÍ PRO VYUŽITÍ PRINCIPŮ BASEL III	95
	ZÁVĚR	97
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	99
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	104
	SEZNAM OBRÁZKŮ	105
	SEZNAM TABULEK.....	107

ÚVOD

Bankovní systém tvoří významnou součást každého státu, jeho bezpečnost a stabilita jsou podstatnými podmínkami pro bezproblémové fungování jak vnitřní, tak vnější ekonomiky. Nesprávným zacházením však může dojít k ohrožení celého hospodářského mechanismu, a tak je regulace bankovního sektoru důležitým komponentem jednotlivých zemí. Bankovní regulace je pojem často skloňovaný i z důvodu působení nedávné finanční krize, kdy společnost volala po nových opatřeních, která povedou k dalšímu upevnění důvěryhodnosti a stability bankovního sektoru. V souvislosti s regulací však nelze hovořit pouze o situaci jednoho státu, právě zde je kladen důraz na harmonizaci pravidel jednotlivých zemí a jejich spolupráci.

Po implementaci principů Basel I dal tlak na sjednocení pravidel regulace bankovního podnikání vzniknout dohodě Basilejského výboru o kapitálové přiměřenosti Basel II. Tato diplomová práce se ve své části pro plné pochopení řešené problematiky zabývá i vysvětlením pravidel této dohody. Právě ale slabiny Basel II, jako jsou nízké požadavky na kvalitu a výši regulačního kapitálu, řeší nový koncept principů kapitálové přiměřenosti Basel III, jenž je podstatou této diplomové práce.

Do hlavních změn, jež koncept Basel III bankovnímu sektoru České republiky přinese, se řadí především zvýšení požadavků na kapitálovou přiměřenost a kvalitu regulačního kapitálu. Účinnost pravidel se datuje k roku 2019 a tato diplomová práce si klade za cíl nahlédnout na situaci významných bank a celého bankovního sektoru České republiky v budoucnosti. Práce si dále stanovila za úkol analyzovat dosavadní vývoj kapitálové přiměřenosti a množství regulačního kapitálu Komerční banky, České spořitelny a ČSOB, které se řadí mezi nejvýznamnější banky České republiky, a bankovního sektoru jako takového. Koncept dále přináší nové ukazatele likvidity a pákového poměru, jimž se práce rovněž věnuje.

Avšak tím nejdůležitějším, čím se diplomová práce zabývá, je zhodnocení připravenosti pro implementaci principů Basel III do legislativy ČR a především do bankovního sektoru České republiky, zdůraznění možných dopadů přijetí těchto pravidel a predikce a návrhy k dané problematice. Tohoto zhodnocení práce dosáhne využitím simulace zátěžových scénářů vybraných bank a bankovního sektoru, přičemž vybrané

scénáře budou simulovat možné dopady na kapitálovou přiměřenost bank v případě nutnosti zavedení změny výše kapitálových požadavků.

Diplomová práce se zabývá pouze dopadem pravidel Basel III, možným zátěžovým scénářům a jejich vlivem na implementaci těchto principů na bankovní domy a bankovní sektor, jinými finančními institucemi se nezabývá. Ačkoliv je možné pokusit se zhodnotit přijetí požadavků Basel III již dnes, až budoucnost ukáže skutečné dopady implementace v České republice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ RIZIKA BANKY, JEJICH ŘÍZENÍ A REGULACE

Nevyhnutelným komponentem veškeré aktivity jsou rizika a banka je nositelem rizik. Jako nositele rizik je možné banku označit z toho důvodu, že rozhodující část jejích aktiv tvoří finanční nástroje a finanční riziko je jedním ze tří základních aspektů ekonomického obsahu každého finančního nástroje. Jílek (2000) uvádí, že: „*Finanční riziko je obecně definováno jako potenciální finanční ztráta subjektu, tj. nikoli již existující realizovaná či nerealizovaná finanční ztráta, ale ztráta v budoucnosti vyplývající z daného finančního či komoditního nástroje nebo finančního či komoditního portfolia.*“ Již existující ztráta se označuje jako očekávaná ztráta, zatímco potenciální ztráta jako neočekávaná ztráta. Takové rozdělení ztrát je zásadní, neboť každá finanční ztráta snižuje hodnotu instituce. Například ve výši očekávaných ztrát se u aktiv vytvářejí opravné položky a výše neočekávaných ztrát je u regulovaných institucí základem pro stanovení regulačního kapitálu.

A protože v bance probíhají různé vnitřní procesy, přičemž je vystavena vlivům vnějšího prostředí, je i nositelem operačního rizika, které má charakter čistého rizika. Na rizika je však nutné pohlížet z hlediska určité banky. V této perspektivě se bilanční – finanční rizika jeví jako vztah banky k protistraně, s níž na trhu obchoduje. Tuto protistranu lze chápat jako osobu, které banka poskytuje úvěr, od níž nakupuje akcie, s níž uzavírá termínový kontrakt a otevírá pozici v nějakém derivátu apod. U operačního rizika je perspektiva banky jako jejího nositele vyjádřena již v základním výměru tohoto rizika. (Jílek, 2000, s. 15; Babouček, 2009, s. 91)

1.1 Rizika obchodních bank

V typologii rizik obchodních bank se podle Baboučka (2009) uplatňují různé přístupy a rozdělení do typů není ustálené. S novými finančními nástroji vznikají nová rizika, která je třeba monitorovat a řídit, avšak vliv na strukturu rizik má také globalizace a technický rozvoj.

Uvedený přehled rizik v tabulce č. 1 vychází z roztřídění rizik, jež je využíváno pro regulace kapitálové přiměřenosti banky na individuálním i konsolidovaném základě. Nelze však říci, že přehled přesně reprodukuje dikci příslušného opatření ČNB. Vedle rizika úvěrového a rizik tržních přehled zahrnuje i operační riziko a kategorii

„ostatní rizika“, do níž lze zařadit i další bankou rozpoznaná či jinak identifikovaná rizika nebo rizikové faktory. Mezi ně mohou patřit například vlivy ekonomického cyklu, lokální nejistota právního prostředí apod.

Tab. 1. Rizika v podnikání banky (Babouček, 2009, s. 94)

Riziko insolvence jako agregované riziko podnikání banky		
Úvěrové riziko		
<ul style="list-style-type: none"> dle faktorů, kterými je vyvoláno 	<ul style="list-style-type: none"> systematické riziko nesystematické riziko 	
<ul style="list-style-type: none"> dle řízení úvěrového rizika 	<ul style="list-style-type: none"> inherentní riziko produktu 	<ul style="list-style-type: none"> přímé úvěrové riziko riziko neposkytnutého plnění platební riziko riziko náhradního obchodu riziko zajištění riziko nevrácení poskytnutých záloh
	<ul style="list-style-type: none"> riziko nesplnění závazku druhou stranou 	<ul style="list-style-type: none"> riziko výstavce riziko protistrany riziko klienta riziko země riziko transferu riziko koncentrace
Tržní riziko	<ul style="list-style-type: none"> akciové riziko měnové riziko úrokové riziko komoditní riziko 	
Riziko likvidity	<ul style="list-style-type: none"> riziko ztráty schopnosti dostát aktuálně splatným závazkům riziko tržní likvidity 	
Operační riziko	<ul style="list-style-type: none"> riziko procesu riziko lidského faktoru riziko systémů riziko vnější události riziko právní 	<ul style="list-style-type: none"> komplexní pojem zahrnující řadu rizik spojených s vnitřními procesy banky a vlivy vnějších událostí
Ostatní rizika	<ul style="list-style-type: none"> riziko strategické riziko reputační 	<ul style="list-style-type: none"> veškerá další rizika významná rizika, která banka podstupuje či kterým je vystavena

1.1.1 Úvěrové riziko

Cipra (2002) tvrdí, že: „*Úvěrové riziko (kreditní riziko) je riziko ztráty v důsledku neschopnosti nebo neochoty smluvního partnera splnit sjednané podmínky kontraktu.*“

Úvěrové riziko je staré jako samotné úvěrování. Za předpokladu, že úvěrem lze chápat očekávání přijetí peněžních prostředků, je úvěrové riziko pravděpodobnost, že toto očekávání bude nenaplněno. Při posuzování úvěrového rizika hraje důležitou roli úvěrové hodnocení. Jak uvádí Král (2008), každé poskytnutí úvěru dlužníkovi znamená pro banku podstoupení rizika, proto musí zvolit vhodnou formu zajištění. Vykonnávají tak prověrky úvěrové způsobilosti klienta, limitují úvěry a kontrolují dlužníky. (Jílek, 2000, s. 15; Cipra, 2002, s. 17)

Velikost úvěrového rizika závisí dle Baboučka (2009) na několika faktorech:

- nominální hodnota transakce,
- schopnost a ochota protistrany dostát svým závazkům,
- druh transakce.
 - Zejména u úvěrů představuje úvěrové riziko celou nominální hodnotu transakce, avšak u jiných transakcí bývá podstatně menší a omezuje se na rozdíl mezi dohodnutou cenou a cenou náhradního obchodu, tak tomu bývá u úvěrových derivátů.

Cipra (2002) dělí úvěrová rizika do různých forem.

Přímé úvěrové riziko

Za přímé úvěrové riziko se označuje klasické riziko ztráty ze selhání partnera (*default*) u příslušných rozvahových položek. Bezesporu jde o nejvýznamnější finanční riziko včetně bankovního systému ČR.

Riziko úvěrových ekvivalentů

Toto riziko představuje možnost ztráty ze selhání partnera u podrozvahových položek, což jsou například poskytnuté záruky, dokumentární akreditivy, deriváty apod.

Riziko změny úvěrového hodnocení

Jde o riziko ztráty ze ztížené možnosti získat za přijatelné náklady finanční prostředky, jež je důsledkem snížení oficiálního ratingového hodnocení.

Vypořádací riziko

Jako vypořádací riziko se označuje riziko ztráty ze selhání finanční transakce ve fázi vypořádání, kdy příslušná hodnota byla partnerovi dodána, ale smluvní protihodnota z jeho strany ještě není k dispozici. Toto riziko je typické pro vypořádání měnových transakcí a nákup či prodej cenných papírů, i když současné vypořádací mechanismy, jako je vzájemné započtení nebo dodávka proti zaplacení, toto riziko redukuje.

Riziko úvěrové angažovanosti

Představuje riziko ztráty z nadměrné úvěrové expozice zaměřené na určité partnery, státy, ekonomické sektory apod. Toto riziko lze redukovat například zavedením tzv. úvěrových linek. (Cipra, 2002, s. 18)

Jílek (2000) uvádí, že finanční instituce se snaží úvěrové riziko snižovat tím, že obchodují pouze s důvěryhodnými stranami, v případě potřeby usilují o získání kolaterálu a používají rámcové dohody, které obsahují klauzule o započtení a o kolaterálech. Obecně přijímaným kolaterálem je hotovost a cenné papíry.

1.1.2 Tržní riziko

Tržním rizikem se rozumí riziko ztráty vyplývající ze změn cen, kurzů a sazeb na finančních trzích. Základní typy tržního rizika jsou riziko akciové, měnové, úrokové a komoditní. (Polouček et al., 2006, s. 317)

Akciové riziko

U akciového rizika rozlišujeme dle Baboučka (2009) riziko specifické a systémové. Specifické riziko se týká volatility ceny jednotlivých akcií a lze jej snížit diverzifikací. Naproti tomu systémové riziko závisí na vývojovém trendu akciového trhu, lze jej snížit diverzifikací portfolia akcií mezi různé akciové trhy, ale protože jsou trendy na různých akciových trzích zpravidla ve významné míře korelovány, má i diverzifikace v globálním měřítku své meze.

Měnové riziko

Měnové riziko spočívá v nejistotě o vývoji kurzů měn, v nichž jsou denominována rozvahová i podrozvahová aktiva banky a také platby, které banka přijímá nebo odesílá.

Úrokové riziko

Nejistotou o vývoji úrokových sazeb je úrokové riziko, přičemž jeho rizikovým faktorem je hladina úrokových sazeb spolu s tvarem výnosové křivky, která je odvozena od výnosu státních dluhopisů.

Komoditní riziko

U komoditního rizika působí nejistota o vývoji cen komodit. Banky nenakupují komodity za účelem výroby či dalšího obchodování, zaměřují se na obchodování se standardizovanými komoditními deriváty. (Babouček, 2009, s. 96 – 97)

1.1.3 Likvidní riziko

Jílek (2000) dělí likvidní riziko do dvou kategorií, a to na riziko financování a riziko tržní likvidity.

Riziko financování

Riziko financování spočívá v riziku ztráty plynoucí z momentální platební neschopnosti. Týká se možnosti splnit požadavky na investování a financování vzhledem k nesouladu v peněžních tocích a je rizikem neschopnosti zajistit hotovost na portfolio aktiv a pasiv o určitých splatnostech a úrokových mírách.

Úkolem řízení likvidního rizika je zajištění přístupu k hotovosti za přijatelnou cenu, a to i za těch nejméně příznivých podmínek. Kromě toho je nutné zajistit, aby měla instituce dostatečné prostředky k pokrytí nepředvídaných událostí. Součástí řízení tohoto rizika je tedy i silná kapitálová pozice. (Jílek, 2000, s. 93 – 94)

Riziko tržní likvidity

Půlpánová (2007) uvádí, že riziko tržní likvidity má původ v neschopnosti banky doplnit si potřebné zdroje prostřednictvím peněžního trhu, a to ať v důsledku objektivních příčin (nedostatečná likvidita trhu) či z určitých subjektivních důvodů (napří-

klad kdy ostatní peněžní instituce uzavřou bance úvěrové linky v reakci na její neko-rektní chování či v souvislosti s negativním ohodnocením její celkové situace).

1.1.4 Operační riziko

Babouček (2009) uvádí: „*Operační riziko je riziko ztráty vyplývající z nedostatků či selhání interních procesů, lidského faktoru či systémů, nebo z vnějších událostí, včetně rizika právního.*“ Za právní riziko je v definici označeno riziko ztráty banky z porušení a/nebo nenaplnění zákonné normy bankou. Jako riziko ztráty se označuje riziko snížení příjmů a/nebo riziko zvýšení nákladů v souvislosti s událostí charakteru operačního rizika (odpisy aktiv, náklady z rozsudků, pokuty, sankce apod.). (Babouček, 2009, s. 97)

Operační riziko lze rozdělit do čtyř kategorií, na riziko transakční, riziko operačního řízení, riziko systémů a vnější události.

Transakční riziko

Transakční riziko ve své podstatě zahrnuje riziko ztráty z provádění operací právě v důsledku chyb v provedení operací. Jsou to chyby, jež vyplývají ze složitosti produktů a neschopnosti současných systémů je provádět. Jde také například o chyby v zaúčtování obchodů, ve vypořádání obchodů, nezáměrné poskytnutí nebo přijetí komodit či chyby v neadekvátní právní dokumentaci.

Riziko operačního řízení

Obsahem rizika operačního řízení je ztráta z chyb v řízení aktivit ve front, middle a back office. Příkladem je možné zmínit neidentifikovatelné obchody nad limit, neautorizované obchodování jednotlivými obchodníky, podvodné operace vztahující se k obchodování a zpracování včetně chybného zaúčtování a padělání, praní peněz apod.

Riziko systémů

Jde o riziko ztráty vyplývající z chyb v systémech podpory. Konkrétním příkladem mohou být chyby v počítačovém programu, chyby v matematických vztazích modelů, nesprávné a opožděné podávání informací vedení, výpadky systémů či přenosů dat atd.

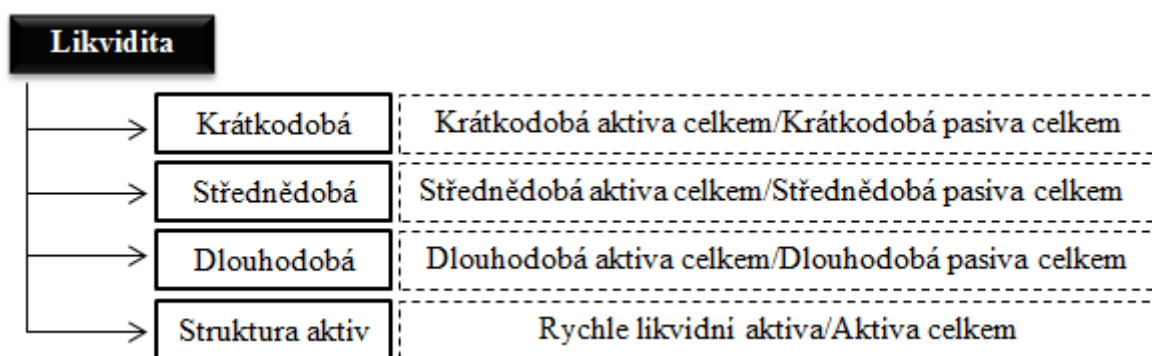
Vnější událost

Vnější událostí lze označit přírodní pohromu či extrémní sociální událost jako je povstání, válečný konflikt, terorismus a vandalství. (Jílek, 2000, s. 95; Babouček, 2009, s. 98)

1.2 Likvidita a solventnost

V obecném pojetí představuje likvidita schopnost dostát svým závazkům v době jejich splatnosti. Spolu s jistotou a rentabilitou patří mezi hlavní zásady podnikatelské činnosti bank v tržní ekonomice. Zjednodušeně lze také říci, že likvidita může být v rozporu se snahou banky o dosažení co nejvyšší rentability, přičemž u této snahy musí mít banka co nejvýnosnější aktiva. Výnosnost aktiv je však spojena s jejich rizikovostí. Banky tak mohou preferovat například poskytování dlouhodobějších úvěrů, které představují méně likvidní, ale výrazně výnosnější aktiva, než třeba vysoce likvidní rezervy. Vyšší výnosnost, a tedy i rizikovost, tak mohou jít na úkor likvidity.

Systémy regulace obsahují pravidla, která upravují likviditu bank, protože banky mohou preferovat rentabilitu před likviditou. Tato pravidla spočívají ve stanovení závazné struktury pasiv a aktiv a závazných vazeb mezi nimi v bilancích bank. Základním cílem je diverzifikace bilančních a podrozvahových položek bank, což představuje rozložení rizik bankovní činnosti. Základní ukazatele likvidity jsou uvedeny v obrázku č. 1. (Revenda, 2011, s. 384)

Obr. 1. Základní ukazatele likvidity (vlastní zpracování podle Revendy, 2011, s. 384)

Revenda (2011) dále uvádí, že u prvních tří ukazatelů v obrázku č. 1 je hlavním kritériem doba splatnosti. Bilance bank jsou vždy vyrovnané, a tak musí platit, že alespoň jeden z těchto tří ukazatelů musí být nižší a jeden vyšší než 1, s výjimkou situa-

ce naprosto shodné časové struktury aktiv a pasiv, kdy jsou všechny tři ukazatele rovny 1. Doporučované hodnoty čtvrtého ukazatele obrázku č. 1, poměru rychle likvidních aktiv na celkových aktivech, se pohybují na minimální hranici 0,1.

Teoreticky lze za jeden z ukazatelů likvidity považovat i samotný ukazatel kapitálové přiměřenosti, neboť váhy rizikovosti rovněž odrážejí likviditu aktiv. Vzhledem k funkci kapitálu jako zdroje krytí potenciálních ztrát je vhodnější používat pojem solventnost. Zatímco likvidita vyjadřuje schopnost dostát svým závazkům při každodenní činnosti, Král' (2008) uvádí, že solventnost představuje schopnost dostát svým závazkům i v dobách, kdy subjekt podniká se ztrátou, tedy v krizových situacích, a proto většina ukazatelů jejího měření vychází z prioritního významu kapitálu a rezerv banky. Za nesolventní banku se považuje například banka, jejíž ukazatel kapitálové přiměřenosti může být sice stále kladný, ale klesne pod regulačními pravidly stanovenou hodnotu, v ČR pod 1/3 požadovaných 8 %. (Reveda, 2011, s. 384 – 385)

Podmínkou pro udržení permanentní solventnosti pro banku je její ziskové hospodaření a alokace aktiv do bezpečných úvěrových obchodů, kdy úvěry poskytuje jen bonitním klientům, rozděluje riziko poskytnutím úvěrů do různých odvětví a poskytnutí úvěru jistí záložními smlouvami, zárukami, zástavou nemovitosti a podobně. (Král', 2008, s. 65 – 66)

1.3 Řízení a regulace finančních rizik

1.3.1 Řízení finančních rizik

Riziko je dááno do souvislosti s nejednoznačností průběhu reálných ekonomických procesů a nejednoznačností jejich výsledků. Tím tento pojem velmi úzce navazuje na nahodilost, variabilitu možných výsledků, stupeň neurčitosti nebo také nebezpečí odchylky. (Žák et al., 2002, s. 664 – 665)

V Jílkově (2000) publikaci je základním cílem řízení rizik zajistit, aby obchodování, zaujímání pozic a operační aktivity nevystavily instituci ztrátám, ohrožujícím její životaschopnost. Schopnost instituce vydržet ekonomické a tržní změny vypovídá o stupni vývoje systému řízení rizik.

Veškerá rozhodující rizika je nutné měřit a integrovat do širokého systému měření rizik. Finanční instituce zavádějí systémy komplexního řízení rizik, jejichž základem je včasná identifikace a analyticky přesné měření rizik v každém pracovním dnu.

Řízení rizik je zcela v kompetenci představenstva a vedení, přičemž zahrnuje stanovení strategického směru podniku a určení tolerance podniku vůči riziku.

V Jílkově (2000) publikaci se uvádí, že představenstvo a vedení stanovuje následující:

- identifikaci a měření rizik,
- limity rizik, monitorování a hlášení souladu s limity,
- alokaci kapitálu,
- směrnice pro vývoj nových produktů a jejich zahrnutí do stávající struktury měření rizik.

Řízení finančních rizik je v současné době velmi obtížné, neboť rizika není snadné ohodnotit a stále narůstá složitost celého finančního průmyslu při vzniku nových finančních nástrojů. Manažeři umístění na různých trzích světa mají jako první přístup k informacím o změnách na trhu a v odvětvích, sbírají informace o úvěrové, ekonomické a politické situaci v jejich hostitelských zemích, přičemž účinně a včas používají své zkušenosti včetně podpory různých nástrojů k řízení rizik, k přizpůsobení pozic a revidování strategií. Jejich úkolem je zajištění ochrany proti neočekávaným událostem tím, že omezují rozsah rizik, která berou na sebe a diverzifikují je spolu s aktivitami prostřednictvím různých nástrojů, trhů, klientů a geografických oblastí. (Jílek, 2000, s. 105)

1.3.2 Regulace finančních rizik

Cipra (2002) říká: „*Regulace finančních rizik znamená, že regulátor předepisuje způsob měření finančních rizik a limity na tato rizika, aby byla zajištěna bezpečnost finančního systému a ochrana uživatelů finančních služeb.*“ Tato regulace je obvykle prováděna bankovním dohledem a komisí pro cenné papíry.

Důvodem regulace finančních rizik je podle Jílka (2000) nestabilita finančních trhů způsobená těmito riziky.

Cílem regulace finančních rizik je:

- zabránit selhání regulované finanční instituce a tím ochránit klienty,
- zajistit důvěru široké veřejnosti ve finančním systému,
- zajistit bezpečný a zdravý chod bankovního systému,
- podpořit účinný a konkurenceschopný finanční systém,
- podpořit měnovou stabilitu.

Potřeba bankovní regulace měla být zmírněna či naprosto eliminována pojištěním vkladů, kdy je běžné, že stát ručí za veškeré bankovní vklady do určité výše. Toto pojištění je ale spojeno s morálním rizikem, protože při absenci regulace by zvýhodňovalo banky, které by snížily výši nákladů na úkor dostatečné bezpečnosti svých aktivit. (Cipra, 2002, s. 20)

Na názor Cipry navazuje ve své publikaci Polouček (2006), který upozorňuje na rozdílné přístupy k bankovní regulaci ve světě. Kromě přístupů založených na přísné regulaci a udílení sankcí za jejich nedodržování, existují zastánci liberálního směru, který regulace buď zcela odmítá, nebo ji přinejmenším marginalizuje. Základním argumentem je, že stačí ponechat dostatečný prostor pro působení tržních sil, protože regulace svádí k obcházení pravidel.

Významným požadavkem na regulaci dle Jílka (2000) je, že musí být globální. Požaduje se konsolidovaná kapitálová přiměřenost, kterou je možné uskutečnit pouze tehdy, jestliže na celém světě existují konzistentní regulační nástroje a kooperace mezi regulátory. Nutností je volná výměna informací mezi regulátory.

Zásadou bankovního dohledu je nebránit využívání pokrokových metod. Integrita a stabilita finančního trhu jsou nezbytné pro ekonomickou prosperitu společnosti a je evidentní, že je není možné chápat pouze v hranicích daného státu. (Jílek, 2000, s. 213 – 216)

2 KAPITÁLOVÁ PŘIMĚŘENOST BANK

Kapitálová přiměřenost bank patří k nejdůležitějším pravidlům obezřetnosti, jež musí banky dodržovat nejen v České republice. Koncept kapitálové přiměřenosti má za úkol sloužit jako nástroj, jehož prostřednictvím je na bankách vynucováno držení dostatečného množství kapitálu, který bude bance sloužit jako polštář k pokrytí neočekávaných ztrát v dobách nepříznivého vývoje. (Babouček, 2009, s. 143)

2.1 Historický vývoj Basel

Jílek (2000) uvádí, že důvodem vzniku první instituce pro mezinárodní koordinaci regulací domácích a mezinárodních bank bylo propuknutí krize se splácením úvěrů poskytovaných rozvojovým zemím a krach banky Herstatt. Podle Bank for International Settlements (2009) tak v létě 1974 vznikl stálý výbor bankovního dohledu pod záštitou Bank for International Settlement. Výbor byl složen ze skupiny G-10 a Lucemburska a jeho název Committee on Banking Regulation and Supervisory Practices byl později přejmenován na Basilejský výbor pro bankovní dohled (*Basle Committee on Banking Supervision*). Výbor je zodpovědný za formulaci doporučení a standardů v oblasti bankovní regulace. Ačkoliv nejsou tato doporučení právně vymahatelná, předpokládá se jejich implementace do právních řádů členských zemí, čímž se harmonizují jednotlivé národní standardy.

Výbor podává zprávy guvernérům centrálních bank a vedoucím dohledu svých členských zemí, zároveň také usiluje o jejich schválení vlastních významných iniciativ. Důležitým cílem výboru je odstranění nedostatků v mezinárodním dozorcím pokrytí, a to pomocí dvou principů. Prvním je, že žádné zahraniční bankovní zařízení nesmí ujít dohledu. Druhým principem je, že tento dohled musí být přiměřený. K dosažení tohoto cíle vydal výbor od roku 1975 celou řadu dokumentů. (Bank for International Settlements, 2009, s. 1 – 2)

Jak dále říká Jílek (2000), červenec 1988 byl pro Basilejský výbor významným mezníkem. Tehdy výbor vydal novou zásadní regulační směrnici, podle které země G-10 souhlasily se standardem o minimální kapitálové přiměřenosti pro mezinárodní banky pod názvem Kapitálová dohoda. Byla prvním krokem k celosvětové harmonizaci bankovních dohledů.

V návaznosti na krach Bank of Credit and Commerce International vydal v červenci 1992 Basilejský výbor nový soubor standardů pro dohled nad mezinárodními bankami. Oproti dřívějším směrnicím bylo záměrem posílit jejich účinnost. Stanovovaly například, že u všech mezinárodních bankovních skupin a mezinárodních bank je třeba provádět dohled orgány země mateřské banky na konsolidovaném základě. Dále říkaly, že je ke vzniku instituce „přes hranice“ nutný souhlas jak dohledu hostitelské, tak mateřské banky a také dohledu země, kde sídlí bankovní skupina. Směrnice obsahovaly i upozornění, že dohled hostitelské země má právo uvalit i restriktivní opatření v případě, že kterýkoliv z minimálních standardů není splněn podle jeho představ. Restriktivní opatření musí být taková, aby vedla k uspokojení obezřetnosti v souladu s minimálními standardy a je v nich zahrnuta i možnost zákazu vzniku bankovní instituce. Klíčovým požadavkem tedy je, aby veškeré mezinárodní banky byly odpovědně dohlíženy orgánem země mateřské banky, který provádí dohled na konsolidovaném základě. (Jílek, 2000, s. 217 – 223)

2.2 Kapitál

Babouček (2009) říká, že aby bylo možné stanovit výši kapitálové přiměřenosti banky, vychází se z kapitálu banky, jenž se skládá z položek definovaných pravidly stanovenými regulátorem. Jednotlivé složky kapitálů jsou rozděleny do třech skupin na Tier 1, Tier 2 a Tier 3, přičemž se snižují o odečitatelné položky.

AKTIVA	PASIVA
	kapitál – Tier 1 kapitál – Tier 2 kapitál – Tier 3 finanční závazky nefinanční závazky

Obr. 2. Struktura pasiv (vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 273)

2.2.1 Tier 1

Tier 1 je taková část kapitálu, jež představuje součet především následujících položek:

- splacený základní kapitál zapsaný v obchodním rejstříku a splacené emisní ážio,
- povinné rezervní fondy, které banka vytvořila,
- ostatní rezervní fondy vytvořené ze zisku po zdanění s výjimkou rezervních fondů účelově vytvořených,
- nerozdělený zisk banky z předchozích období po zdanění, pokud zisk příslušných období byl potvrzen vnějším auditorem v auditu účetní závěrky, společníci nebo valná hromada účetní závěrku schválili a rozhodli o výši nerozděleného zisku,
- mezitímní zisk běžného období zjištěný v rámci mezitímní účetní závěrky, do kterého byly promítnuty předpokládané dividendy a další platby, pokud byl odsouhlasen vnějším auditorem.

Uvedené položky se dále snižují o odečitatelné položky, mezi něž je možné zařadit například neuhrazenou ztrátu banky z předchozího období, ztrátu běžného období banky, nehmotný majetek včetně goodwillu a nabyté vlastní akcie a podíly. (Babouček, 2009, s. 144)

2.2.2 Tier 2

Tier 2 je ta část kapitálu, jež je tvořena následujícími položkami:

- rezervy až do výše 1,25 % rizikově vážených aktiv bankovního portfolia,
- podřízený dluh A, který může představovat podřízený dluhopis emitovaný bankou nebo úvěr, půjčku nebo vklad, který banka přijala.

Pro započítání podřízeného dluhu do Tier 2 musí být splněna určitá kritéria. Především je nutná smlouva o podřízeném dluhu nebo emisní podmínky podřízeného dluhopisu obsahující podmínku podřízenosti, která znamená, že v případě vstupu banky do likvidace či v případě, že dojde k prohlášení konkurzu na její majetek, se jistina i

příslušenství podřízeného dluhu splatí až po úplném uspokojení všech závazků banky vůči vkladatelům a ostatním věřitelům banky. Dluh musí mít lhůtu splatnosti minimálně pět let a před započtením podřízeného dluhu do kapitálu banky je potřebný souhlas regulátora stejně jako s jeho splacením před stanoveným termínem splatnosti.

Podřízený dluh A se pro účely stanovení kapitálu postupně snižuje o 20 % ročně během posledních pěti let před termínem jeho splatnosti. Podřízený dluh A je možné započítat maximálně do výše 50 % Tier 1. (Babouček, 2009, s. 144)

2.2.3 Tier 3

Tier 3 je ta část kapitálu, která je tvořena podřízeným dluhem B. Stejně jako u podřízeného dluhu A může jít o emitovaný podřízený dluhopis, úvěr, půjčku nebo vklad poskytnutý bance věřitelem. Avšak na rozdíl od podřízeného dluhu A musí podřízený dluh B mít pevnou lhůtu splatnosti nejméně dva roky. Jistina ani příslušenství tohoto dluhu nesmí být splaceny ani v termínu splatnosti v případě, že by taková platba znamenala snížení kapitálové přiměřenosti pod stanovený limit ve výši 8 %.

Aby bylo možné hovořit o využitelném Tier 3, je nutno vzít v potaz určitá omezení.

- Součet Tier 2 a Tier 3 nesmí převýšit Tier 1.
- Tier 3 nesmí převýšit 250 % kapitálu banky sníženého o kapitálový požadavek A.
- Využitým Tier 3 se rozumí 0,714 násobek kapitálového požadavku B, nejvýše však do výše využitelného Tier 3.

Kapitálem banky se tedy rozumí součet využitého Tier 3 a součet Tier 1 a Tier 2 snížený o odčitatelné položky, mezi něž se řadí kapitálové investice bankovního portfolia do jiné banky nebo finanční instituce kromě investic, které jsou konsolidovány, a tyto kapitálové investice přesahují 10 % základního kapitálu jednotlivých bank nebo finančních institucí, do nichž banka stanovující kapitálovou přiměřenost investovala. Do odčitatelných položek se rovněž zahrnuje součet kapitálových investic bankovního portfolia do jiných bank nebo finančních institucí přesahující 10 % kapitálu banky, pokud jednotlivé kapitálové investice nejsou konsolidovány a představují podíl do 10 % včetně základního kapitálu jednotlivých bank nebo finančních institucí, do nichž banka investovala. (Babouček, 2009, s. 145)

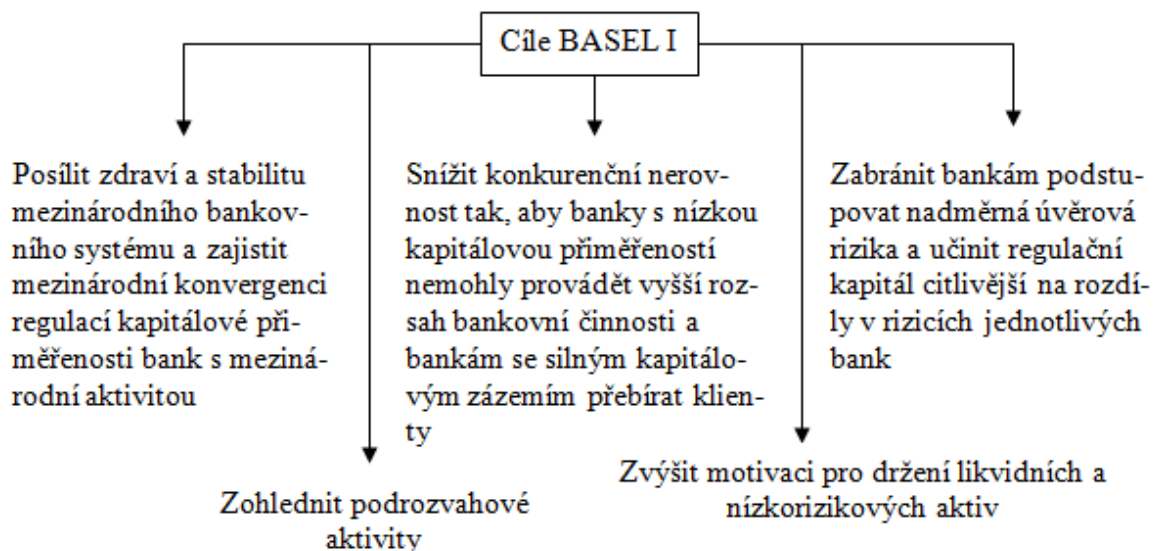
2.3 Vývoj kapitálové přiměřenosti

Jak uvádí Jílek (2000), požadavky regulátorů se v USA řešily již v 60. letech, ale původní verze konceptu kapitálové přiměřenosti Basilejského výboru je z roku 1988. Basilejský výbor pro bankovní dohled zformuloval regulační pravidlo o adekvátnosti kapitálu rizikově váženým aktivům peněžní instituce. Podle této varianty by poměr kapitálu a rizikově vážených úvěrů a dalších aktiv měl činit minimálně 8 %. (Půlpánová, 2007, s. 200)

2.3.1 Vývoj kapitálové přiměřenosti Basilejského výboru

a) BASEL I

Prvním mezinárodním dokumentem pro regulační měření finančních rizik byla podle Jílka (2000) v červenci 1988 pravidla kapitálové přiměřenosti (*capital adequacy*) pod názvem Kapitálová dohoda (*capital accord – BASLE I*). Pravidla byla vydána Basilejským výborem pro mezinárodně aktivní banky a výbor tím sledoval několik cílů, jež zobrazuje obrázek č. 3.

Obr. 3. Cíle Basel I (Petrjánošová, 2004, s. 91)

Dle Cipry (2002) dokument podepsali jen země G-10, přičemž měl poměr kapitálu a rizikově vážených úvěrů a dalších aktiv v bankách zemí G-10 dosáhnout minimálně 8 %. I přesto se takto definovaná kapitálová přiměřenost stala celosvětově uznávaným standardem a akceptovaným indikátorem finanční síly bank.

Basel I rozlišuje kapitál ve formě Tier 1 a Tier 2. Jak dále Jílek (2000) uvádí, obě složky mají být schopny pokrýt běžné ztráty, zatímco banka pokračuje v chodu. Každému aktivu je přiřazena určitá riziková váha ve smyslu úvěrového rizika. Váhy jsou přiřazeny i podrozvahovým aktivům, které se nejprve konvertují na úvěrové ekvivalenty, tj. na hypotetická rozvahová aktiva.

Kapitálová přiměřenost *CAR* dle Basel I je definována jako poměr kapitálu (*Tier 1* plus *Tier 2* minus odečitatelné položky *O*) k rizikově váženým aktivům *RWA*, *C* představuje kapitál.

$$CAR = \frac{C}{RWA} = \frac{Tier\ 1 + Tier\ 2 - O}{RWA} \cdot 100$$

Příčemž má platit:

$$CAR \geq 8\%$$

Banky, které dosáhly vyššího poměru než minimálního, byly odměněny skutečnými finančními trhy, a to tak, že získaly vyšší úvěrové ohodnocení. To byla motivace pro ostatní banky. (Jílek, 2000, s. 230 – 233)

Kritika konceptu Basel I

S tímto konceptem je však i přes jeho obecné přijetí spojena kritika. Vážení aktiv podle rizika svádí banky, aby nahrazovaly obchodní úvěry státním dluhem na úkor soukromých dlužníků. Dále jsou hypoteční úvěry zařazeny do kategorie s poloviční vahou než obchodní úvěry, což vede k preferenci hypotečního sektoru. Navíc rozlišování mezi Tier 1 a Tier 2 mělo za následek vznik složitých dluhových nástrojů, jejichž příspěvek ke kapitálové síle emitujících bank je obtížně měřitelný. Možná ale nejvýznamnější sporná otázka Basel I se vztahuje k jednotné rizikové váze 100 % na obchodní úvěry soukromému sektoru, což znamená, že kapitálový požadavek u úvěru nadnárodní společnosti s hodnocením AAA se přesně rovná kapitálovému požadavku u stejně velkého úvěru malé, nekotované, rozvíjející se společnosti. Agresivně řízené banky tak mohou mít snahu přesunout své úvěrové portfolio směrem k dlužníkům s vyšším rizikem. Basel I navíc nestanoví žádné směrnice na tvorbu opravných položek k úvěrům. Na druhé straně Basel I vymezuje tzv. „obecné rezervy“, které nejsou jakýmkoliv způsobem alokovány k určitému zhoršení jakékoliv skupiny aktiv, a jsou

schopné pokrýt ztráty, které není možné nyní identifikovat. Je možné je zahrnout do kapitálu Tier 2. (Jílek, 2000, s. 230 – 233; Petrjánošová, 2004, s. 92)

b) BASEL II

Jílek (2000) popisuje, že od vydání Basel I vyvstal naléhavý úkol doplnit kapitálovou přiměřenost za účelem zahrnutí tržního rizika, protože se banky stále více kromě tradičních úvěrových a vkladových činností angažovaly v obchodování. Nová verze Basilejského výboru bankám umožnila při řízení tržního rizika využívat vnitřní modely bank, které Půlpánová (2007) označuje za mnohem progresivnější a přesnější.

V lednu 1996 byl, jak udává Jílek (2000), vydán dodatek kapitálové dohody o zahrnutí tržních rizik (*Amendment to the capital accord to incorporate market risks – BASLE II*), jenž obsahuje výpočet kapitálových požadavků na otevřené úrokové, akciové, měnové a komoditní pozice. Na obrázku č. 4 lze vidět pro tento účel vytvořený rozdíl mezi bankovním portfoliem a obchodním portfoliem. Z koncepce jsou vyňaty dluhové a akciové cenné papíry, u nichž je původní kapitálový požadavek k úvěrovému riziku, založený na rizikově vážených aktivech, nahrazen kapitálovým požadavkem k specifickému úrokovému a k specifickému akciovému riziku.

bankovní portfolio (<i>banking book</i>)	úrokové riziko
	akciové riziko
	měnové riziko
	komoditní riziko
obchodní portfolio (<i>trading book</i>)	úrokové riziko
	akciové riziko
	měnové riziko
	komoditní riziko

Obr. 4. Pokrytí jednotlivých kategorií tržního rizika bankovního a obchodního portfolia kapitálovými požadavky (vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 234)

Nové kapitálové požadavky se vzhledem k úrokovému a akciovému riziku aplikují pouze na obchodní portfolio a nové kapitálové požadavky k měnovému a komoditnímu riziku se uplatňují na obě portfolia. (Jílek, 2000, s. 234)

Petrjánošová (2004) rozděluje složky obchodního a bankovního portfolia následovně.

Do obchodního portfolia patří:

- finanční a komoditní nástroje držené bankou za účelem obchodování a dosažení zisku z cenových rozdílů a změn úrokových měr v krátkodobém horizontu, a to zpravidla do 1 roku, v takovém množství, jehož zobchodování na veřejném trhu nemůže podstatně ovlivnit jejich ceny,
- finanční nástroje určené k přímému prodeji, zpravidla mimo organizovaný trh, u kterých je o prodeji rozhodnuto a banka činí další kroky ke zvýšení výnosu (banka je v jednání s konkrétním partnerem o prodeji nástroje, případně učinila veřejnou nabídku na prodej).

Do bankovního portfolia patří:

- finanční a komoditní nástroje nezařazené do obchodního portfolia, zejména nástroje, u nichž má banka úmysl a schopnost držet je do jejich splatnosti,
- úvěry s výjimkou úvěrů poskytnutých nebo přijatých v rámci reverzních repo operací nebo repo operací,
- půjčky a vklady.

Jílek (2000) uvádí, že z důvodu vyšší volatility kapitálového požadavku k tržnímu riziku oproti kapitálovému požadavku k úvěrovému riziku byl umožněn flexibilnější druh regulačního kapitálu označovaný Tier 3. Jeho velikost je limitována a lze použít pouze k pokrytí kapitálových požadavků tržního rizika.

Kapitálová přiměřenost CAR podle Basel II se definuje jako poměr kapitálu (tj. *Tier 1* plus *Tier 2* minus odpočitatelné položky O), a to zvýšeného o využitý *Tier 3*, a kapitálových požadavků A a B s tím, že se tento poměr násobí 8 %.

$$CAR = \frac{Tier\ 1 + Tier\ 2 - O + Tier\ 3_{\text{využitý}}}{A + B} \cdot 8\ %$$

Přičemž má platit:

$$CAR \geq 8\ %$$

Kapitálový požadavek A odpovídá kapitálovému požadavku k úvěrovému riziku a kapitálový požadavek B je kapitálovým požadavkem k tržnímu riziku. Minimální úroveň takto definované kapitálové přiměřenosti činí 8 % a je nutné ji dodržet na

konci každého pracovního dne, přičemž dohledu se tato skutečnost vykazuje zpravidla měsíčně. (Jílek, 2000, s. 233 – 237)

2.4 Význam kapitálové přiměřenosti

Zdrojem většiny problémů finančních institucí bývá nízká platební disciplína akcionářů, kteří si za výhodných podmínek vypůjčí ze „své“ finanční instituce peníze. Aby nedocházelo k této hrozbě, ve všech zemích aktivitu finančních institucí reguluje bankovní dohled, komise pro cenné papíry či jiné regulační orgány. Podle Jílka (2000): „*Hlavním úkolem regulátora je chránit zájmy klientů včetně vkladatelů, tj. bezpečnost svěřených peněžních prostředků.*“ Regulátor pro svou funkci musí mít dostatečné pravomoci, aby mohl v případě nebezpečí razantně zasáhnout i s tím, že by výrazně omezil práva akcionářů. (Jílek, 2000, s. 224)

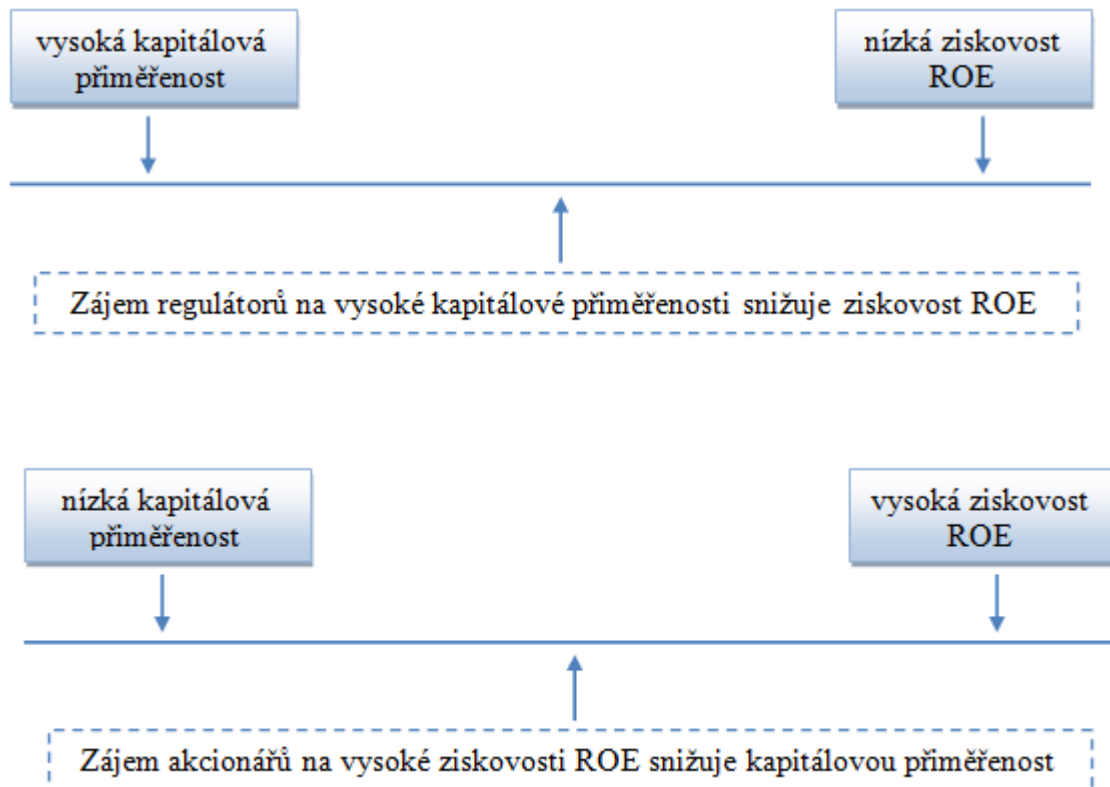
Jílek (2000) dále udává, že tlak vkladatelů na omezení rizika finančních institucí nahrazuje koncepcí kapitálové přiměřenosti. Jejím smyslem je předpoklad, že čím více má finanční instituce kapitálu, tím více prostředků do ní vložili nebo nahospodařili akcionáři a tím větší mají zájem na správném chodu společnosti, aby tyto prostředky neztratili, ale naopak aby je maximálně zhodnotili. Cipra (2002) k tomu dodává, že potenciální ztráty instituce musí pocítit především její akcionáři, nikoliv klienti.

Může se zdát, že kapitálová přiměřenost je nadbytečná, že pro finanční instituce je dostatečným nástrojem vlastní kapitál, který vyjadřuje finanční sílu instituce. Jílek (2000) však upozorňuje, že podstata obou pojmů se ale výrazně liší. Vlastní kapitál zachycuje současnou hodnotu subjektu a kapitálová přiměřenost si klade ambicióznější cíle, především ohodnocení perspektivy finanční instituce v budoucnosti.

Automaticky platí tvrzení, že solventní finanční instituce má kladnou hodnotu kapitálové přiměřenosti. Solventností se rozumí situace, kdy tržní hodnota rozvahových aktiv je vyšší než tržní hodnota závazků. Rozvahová aktiva a pasiva musí však obsahovat také tržní hodnotu podrozvahových položek.

Podstatou koncepce kapitálové přiměřenosti je změření rizik daného subjektu a stanovení odpovídající minimální úrovně kapitálu. Jde vlastně o ohodnocení bezproblémového chodu finanční instituce v budoucnosti, tedy o určitý ukazatel důvěryhodnosti instituce a její finanční síly.

Zájem regulátorů a akcionářů je z hlediska kapitálové přiměřenosti protichůdný. Její zvyšování sice představuje větší bezpečí pro klienty, ale na druhou stranu snižuje zisk banky na jednotku kapitálu. Pro akcionáře je vysoká hodnota kapitálu nevýhodná, jelikož v důsledku zvýšených nákladů snižuje výnos z kapitálu ROE (*return on equity*). Jak je možné vidět na obrázku č. 5, akcionáři se tedy snaží o nižší hodnotu, regulátoři o hodnotu vyšší. (Jílek, 2000, s. 224 – 226)

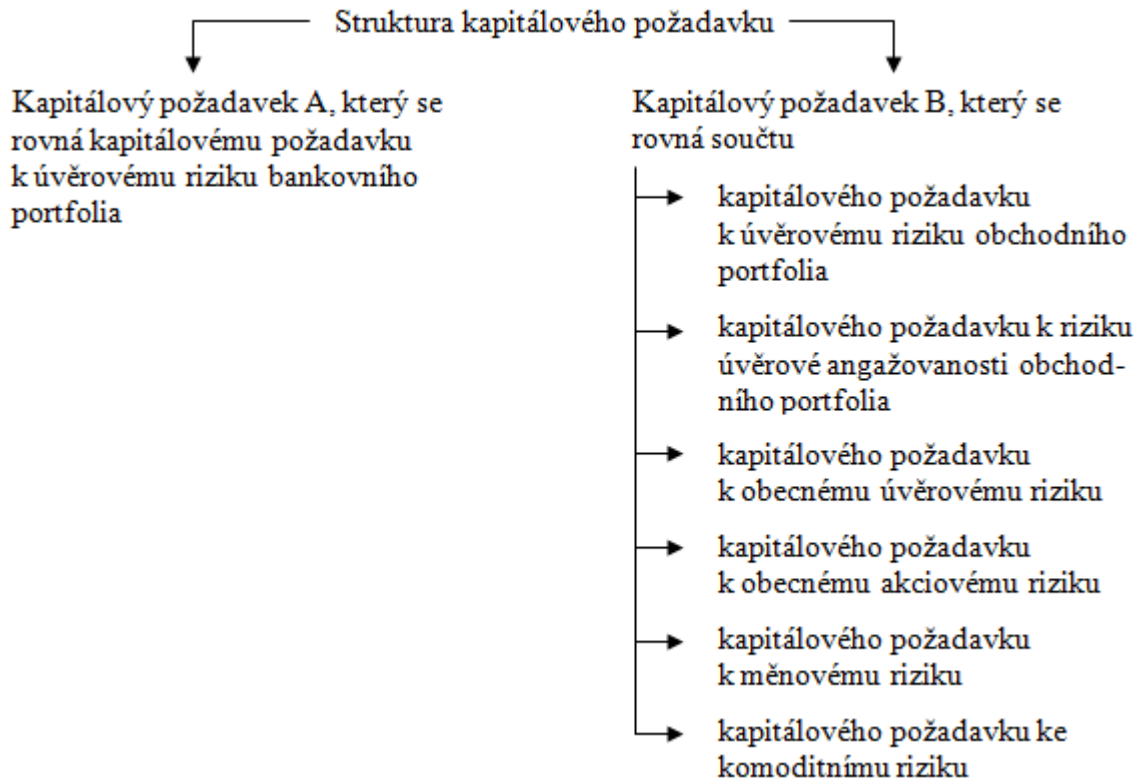

Obr. 5. Protichůdné zájmy regulátorů a akcionářů
(vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 227)

2.5 Metody výpočtu kapitálového požadavku

Kapitálový požadavek vyjadřuje dle Půlpánové (2007) představu regulátora o potřebě kapitálu, jímž banka vstřebává případné dopady rizik, vůči nimž je exponována. Předpokladem kvantifikace této potřeby je rozdělení všech bankou držených nástrojů do obchodního portfolia a bankovního portfolia.

Jak udává strukturu kapitálového požadavku Petrjánošová (2004), lze vidět v obrázku č. 6.

Obr. 6. Struktura kapitálového požadavku (Petrjánošová, 2004, s. 96)

2.5.1 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku bankovního portfolia KPA

Podle Dvořáka (2005) je tento kapitálový požadavek nejvýznamnějším ze všech. Vztahuje se jak na rozvahová, tak na podrozvahová aktiva zahrnutá do bankovního portfolia. Kalkuluje se podle následujícího vzorce:

$$KPA = RWA (BP) \cdot 0,08$$

Kde RWA (BP) jsou rizikově vázná aktiva bankovního portfolia, pro něž platí:

$$RWA (BP) = \text{rozvahová } RWA (BP) + \text{podrozvahová } RWA (BP),$$

$$\text{rozvahová } RWA (BP) = \sum (\text{rizikové aktivum} - \text{opravná položka}) \times \text{riziková váha},$$

$$\text{podrozvahová } RWA (BP) = \sum (\text{úvěrový ekvivalent podrozvahového aktiva}) \times \text{riziková váha},$$

$$\text{úvěrový ekvivalent podrozvahového aktiva} = (\text{podrozvahové aktivum} \times \text{konverzní faktor}) - \text{rezervy. (Půlpánová, 2007, s. 205)}$$

Interpretace KPA

Jak říká Půlpánová (2007), banka musí mít k pokrytí úvěrového rizika bankovního portfolia takový objem kapitálu, který odpovídá 8 % rizikově vážených aktiv a rizikově vážených úvěrových ekvivalentů podrozvahových položek, jež jsou zařazeny do bankovního portfolia.

Postup propočtu KPA

Banka násobí rizikovými váhami rozvahová aktiva bankovního portfolia, podrozvahová aktiva vynásobí příslušným konverzním faktorem, čímž je povznesena do rozvahy, získané úvěrové ekvivalenty rizikově zváží a přičte je k RWA (BP). Výslednou částku vynásobí koeficientem 0,08. Mimo to Půlpánová (2007) uvádí rizikové váhy a konverzní faktory.

Rizikové váhy představují míru rizikovosti určité skupiny aktiv, jejich vymezením se zabývá regulátor. Stupeň úvěrového rizika vyjadřují velmi hrubě, jelikož regulátor pracuje pouze se čtyřmi hodnotami rizikových vah:

- 0 % pro pokladní hodnoty, pohledávky za centrálními vládami států zóny A, centrálními bankami států zóny A apod.,
- 20 % pro pohledávky za bankami se sídlem ve státech zóny A, pohledávky za mezinárodními finančními institucemi a další,
- 50 % pro pohledávky zajištěné zástavním právem k nemovitostem, pohledávky z některých bankovních vkladních listů,
- 100 % pro všechna ostatní aktiva.

Konverzní faktory zohledňují pravděpodobnost skutečného plnění bankou pro jednotlivé druhy podrozvahově zachycených instrumentů, ale také vztah mezi jejich nominální výší a výší případného plnění. Konverzní faktor:

- 0 pro poskytnuté odvolatelné úvěrové přísliby s původní splatností do 1 roku,
- 0,2 pro poskytnuté záruky z otevření a potvrzení neodvolatelných dokumentárních akreditivů, u nichž byla uzavřena zástavní smlouva k obchodovatelným komoditám,
- 0,5 pro ostatní poskytnuté úvěrové přísliby, poskytnuté neplatební záruky,

- 1 pro poskytnutá směnečná rukojemství, poskytnutá přijetí směnek. (Půlpánová, 2007, s. 205 – 206)

2.5.2 Kapitálový požadavek k úvěrovému riziku obchodního portfolia

Tento druh kapitálového požadavku se týká nástrojů, jimiž banka intenzivně obchoduje a u nichž sleduje také expozici vůči tržnímu riziku. V souvislosti s úvěrovým rizikem však respektuje nezbytnost vytvoření bariéry proti selhání emitenta akciového nebo dluhového instrumentu. Kapitálový požadavek se formuje na analogickém principu jako u úvěrového rizika bankovního portfolia, kdy regulátor určí koeficienty, jimiž se násobí pozice v jednotlivých dluhových nebo akciových instrumentech a kapitálový požadavek vzniká sečtením dílčích součinů. Jak ve své publikaci uvádí Dvořák (2005), kapitálový požadavek k úvěrovému riziku obchodního portfolia je tedy tvořen součtem kapitálových požadavků ke specifickému úrokovému riziku, specifickému akciovému riziku, repooperacím, pevným opčním termínovým kontraktům a k vypořádacímu riziku. (Půlpánová, 2007, s. 208)

2.5.3 Kapitálový požadavek k riziku angažovanosti obchodního portfolia

Jeho cílem je limitovat maximální objemy úvěrových a majetkových rozvahových i podrozvahových aktiv regulovaného celku ve vztahu ke klientům a omezit nadměrnou koncentraci aktiv i výši případné ztráty z neschopnosti klientů dostát svým závazkům. (Dvořák, 2005, s. 214)

Půlpánová (2007) dále uvádí, že riziko angažovanosti bankovního portfolia představuje situaci, kdy je intenzita dopadu úvěrového rizika na banku umocněna nízkou diverzifikací klientely, resp. vysokým soustředěním na jednoho klienta či skupinu klientů. Regulátor se snaží toto riziko potlačit limitem pro angažovanost banky vůči jedné protistraně.

Pokud je limit angažovanosti větší, což znamená, že není vyčerpán (naplněn) angažovaností bankovního portfolia, může banka této zbytkové angažovanosti využít ve vztahu k obchodnímu portfoliu. Je-li angažovanost obchodního portfolia vyšší než zbytková angažovanost vůči dané osobě, vytváří se kapitálový požadavek, jenž je součástí KPB. (Půlpánová, 2007, s. 208)

2.5.4 Kapitálový požadavek k obecnému úrokovému, obecnému akciovému riziku, měnovému a komoditnímu riziku

Vůči těmto rizikům se banka vystavuje v otevřených pozicích obchodního portfolia, v nichž na banku zcela dopadají změny úrokových měr a akciových kurzů. Otevřené pozice musí být v odpovídající výši pokryty kapitálem. Mimo to Půlpánová (2007) udává následující charakteristiky těchto kapitálových požadavků.

Úrokové riziko

Objem kapitálového požadavku zde závisí a stupni sladění dlouhých a krátkých pozic v jednotlivých časových pásmech. Vyšší sladění znamená menší otevřenost vůči úrokovému riziku a vyžaduje nižší tvorbu kapitálového pokrytí.

Akciové riziko

U akciového rizika se vychází z akciové pozice daného národního trhu, což znamená, že u emitentů pocházejících z jedné země se od dlouhých pozic v jednotlivých instrumentech odečtou krátké pozice. Výsledný součet rozdílů v absolutní hodnotě se vynásobí koeficientem 0,08 a tato hodnota odpovídá kapitálovému požadavku k obecnému akciovému riziku, přičítá se ke KPB.

Měnové riziko

Zde se obdobně sledují čisté otevřené pozice v jednotlivých měnách a kapitálový požadavek je stanoven jako součin celkové měnové pozice a koeficientu 0,08. I tento požadavek je součástí KPB.

Komoditní riziko

Pro tento druh rizika, jenž není v rizikovém profilu našich bank příliš významný a týká se zejména derivátových pozic, umožňuje regulátor použít dvě metody. Vychází z potřeby pokrýt otevřenou pozici v jednotlivých komoditách a výsledný požadavek je součtem dílčích požadavků. Jde buď o standardní metody, kdy je konkrétním nástrojům přiřazováno požadované kapitálové pokrytí, nebo je využito vlastních postupů, které musí odpovídat požadavkům stanoveným regulátorem. (Půlpánová, 2007, s. 208 – 209)

3 BANKOVNÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

Bankovní systém je tvořen centrální bankou a souhrnem bank působících v této zemi, jejich vzájemnými vztahy a také jejich vztahy s okolím, tedy podnikovému sektoru, domácnostem, státu a zahraničí. Funkce a způsoby fungování bankovního systému jsou determinovány již existujícím ekonomickým prostředím v dané zemi, ale také tradicí, zapojením země do mezinárodní spolupráce apod. (Revenda et al., 1996, s. 113)

3.1 Struktura bankovního systému v ČR

Půlpánová (2007) říká, že bankovní systém České republiky je konstruován jako modelově univerzální dvoustupňová soustava s významnou přítomností zahraničních institucí a silným specializovaným subsektorem stavebních spořitelen. Také zde pokračuje budování finančních skupin, což je zcela v souladu s procesy probíhajícími ve světě. Cílem finanční skupiny banky je poskytovat klientovi nejen tradiční bankovní služby z oblasti komerčního a investičního bankovníctví, ale také rozšíření nabídky o možnost investování prostřednictvím různých typů fondů, zprostředkování služeb vlastní pojišťovny, faktoringové společnosti, leasingové firmy, poradenské firmy a také stavební spořitelny.

Označením subjektů české bankovní soustavy jako „české banky“ je akcentována jejich příslušnost k určitému teritoriu, na němž mají své sídlo a nacházejí své uplatnění, nikoliv však původ kapitálu, s nímž pracují. Ve skupině velkých bank zřetelně dominuje zahraniční kapitál, významnou pozici má ale i ve skupině středních a malých bank. (Půlpánová, 2007, s. 58)

Bankovní sektor České republiky byl k 31. prosinci 2010 tvořen 41 bankami a pobočkami zahraničních bank. Nově v roce 2010 začala působit Fio banka, a. s. a byla zaregistrována pobočka zahraniční banky ZUNO BANK AG, organizační složka. Činnost žádné banky ani pobočky nebyla v tomto období ukončena. Dlouhodobě je bankovní struktura ČR stabilizovaná. Počet bank zobrazuje tabulka č. 2. (Česká národní banka, 2011b, s. 55)

Tab. 2. Vývoj počtu bank s licenci k danému datu
(vlastní zpracování podle České národní banky, 2011b, s. 20)

	2008	2009	2010
BANKY CELKEM			
<i>v tom:</i>	37	39	41
banky	16	16	17
pobočky zahraničních bank	16	18	19
stavební spořitelny	5	5	5

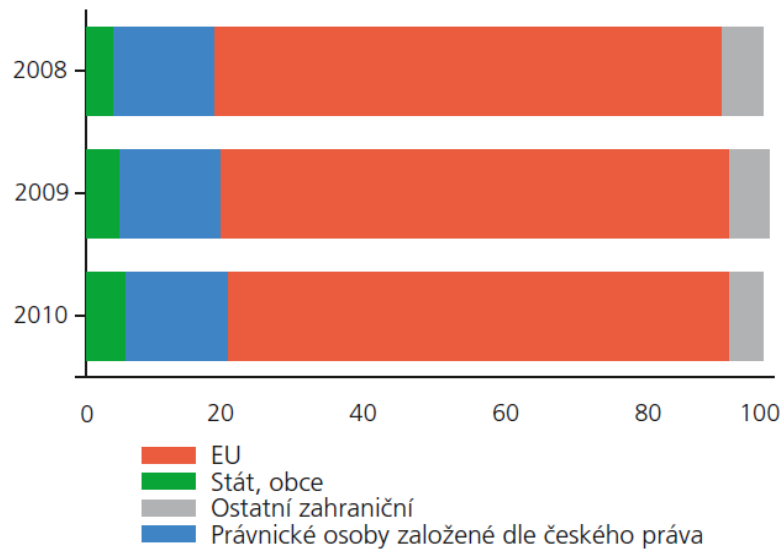
Česká národní banka (2011b) dále uvádí, že rozhodující část tuzemského bankovního sektoru i nadále tvoří skupina čtyř velkých bank, jejichž podíl na aktivech celého bankovního sektoru činil v roce 2010 téměř 58 %.

Tab. 3. Podíl jednotlivých skupin bank s licenci k danému datu na celkové bilanční sumě v % (vlastní zpracování podle České národní banky, 2011b, s. 55)

	2008	2009	2010
BANKY CELKEM			
<i>v tom:</i>	100,0	100,0	100,0
velké banky	57,5	57,7	58,0
střední banky	12,2	13,6	13,1
malé banky	5,3	5,5	6,4
pobočky zahraničních bank	14,1	12,1	11,4
stavební spořitelny	10,8	11,2	11,2

Bankovní sektor České republiky má stabilizovanou vlastnickou strukturu a dlouhodobě zde převažuje zahraniční kapitál s přímým podílem na základním kapitálu. Na konci roku 2010 byl jeho podíl 79,2 %, což znamená, že přímý akcionář vlastní akcie na první úrovni, nikoliv zprostředkovaně přes další subjekty. Zahraniční kapitál převažuje ve 14 bankách, přičemž v devíti z nich byl zastoupen výlučně. Akcionáři českého původu měli převahu v osmi bankách, v šesti byl kapitál pouze českého původu (Hypoteční banka, Fio banka, J&T Banka, Modrá pyramida stavební spořitelna a dvě státní banky se zvláštním určením na podporu exportu a podnikání – Českomoravská

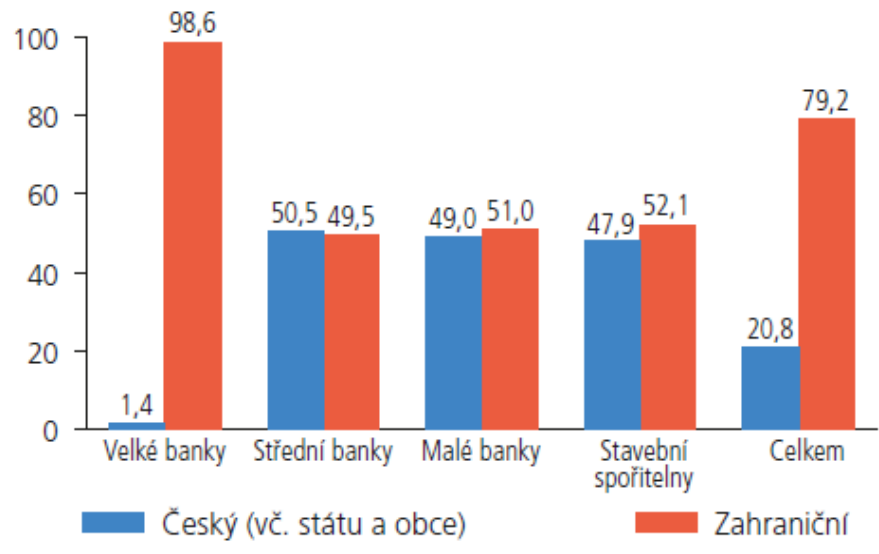
záruční a rozvojová banka a Česká exportní banka). Situace je zobrazena v obrázku č. 7. (Česká národní banka, 2011b, s. 55)

Pozn.: Podíl na základním kapitálu

*Obr. 7. Vlastnická struktura bank s licenci k danému datu v %
(Česká národní banka, 2011b, s. 55)*

Bilanční aktiva bankovního sektoru činila na konci roku 2010 96,9 % pod přímou a nepřímou kontrolou zahraničních vlastníků. Převažují zde vlastníci ze zemí Evropské unie, jejichž podíl na zahraničním kapitálu bankovního sektoru činil 93,3 %. Všichni vlastníci čtyř velkých bank jsou původem ze zemí EU, akcionáři ostatních teritorií mají minoritní zastoupení. Z hlediska příslušnosti k jednotlivým zemím EU zůstává struktura vlastníků diverzifikovaná. Původ kapitálu zobrazuje obrázek č. 8. (Česká národní banka, 2011b, s. 56)

Obr. 8. Původ kapitálu bank s licenci k 31. 12. 2010 v %
(Česká národní banka, 2011b, s. 56)

Půlpánová (2007) udává, že český bankovní sektor nese následující základní znaky:

- převažuje zaměření na klasické bankovníctví,
- dynamicky rostou úvěry obyvatelstvu,
- zvyšuje se kvalita úvěrového portfolia,
- banky jsou vybaveny dostatečnými zdroji,
- přetrvává dostatek likvidních aktiv,
- kapitálová přiměřenost převyšuje požadovaný limit.

3.1.1 Česká národní banka

Česká národní banka zahájila svou činnost 1. 1. 1993 a lze ji bez výhrad považovat za standardní centrální banku v tržní ekonomice. Provádí měnovou politiku a zabezpečuje regulaci a dohled. Plní také řadu dalších funkcí spojených s institucemi ve dvoustupňových bankovních systémech. Například je jediným emitentem bankovek a mincí, spravuje devizové rezervy, je bankéřem bankovního systému (a to dokonce s monopolem na mezibankovní platební styk a zúčtování) a vystupuje ve funkci banky státu se zákazem jeho přímého úvěrování. (Revenda, 2011, s. 464)

Revenda (2011) dále uvádí, že jejím vrcholným rozhodovacím a řídicím orgánem je sedmičlenná bankovní rada v čele s guvernérem. Funkční období všech členů je šest let s možností jednoho dalšího období.

Významným faktorem účinnosti měnové politiky je stupeň samostatnosti centrální banky a Česká národní banka je v měnové oblasti vysoce samostatná, plně v souladu s požadavky Evropské unie.

Z bilance ČNB lze získat orientační přehled o její činnosti v měnové oblasti. Nejvýznamnějšími položkami jsou devizové rezervy na aktivech a emitované vlastní cenné papíry a oběživo na pasivech. Centrální banka je tak ve vztahu k obchodním bankám v postavení dlužníka. Prostřednictvím prostých repo operací s vlastními cennými papíry stahuje přebytečnou likviditu bank.

Výsledek hospodaření centrální banky je vzhledem k extrémně vysokému podílu devizových rezerv na aktivech banky nejsilněji ovlivňován vývojem měnového kursu koruny. Zhodnocení koruny je pro ČNB ztrátové a znehodnocení je ziskové z toho důvodu, že devizová aktiva jsou nesrovnatelně vyšší než devizová pasiva. Vliv mají také náklady ČNB, jejichž významnou součástí jsou úroky hrazené bankám při prostých repo operacích. Konečný hospodářský výsledek tedy přesně nevypovídá o kvalitě hospodaření České národní banky. (Revenda, 2011, s. 464 – 465)

3.1.2 Obchodní banky

Obchodní banky ve své podstatě představují podnikatelské subjekty, které však ve srovnání s podniky v jiných odvětvích ekonomiky mají řadu specifických rysů, jež se projevují v jejich postavení a celkovém významu v ekonomice. Cíl činnosti banky je ale naprosto totožný s cílem kteréhokoliv jiného podniku. Obchodní banku lze charakterizovat jako „*druh finančního zprostředkovatele, jehož hlavní činností je zprostředkování pohybu finančních prostředků mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. Toto zprostředkování je založeno zejména na tom, že banky přijímají vklady a z nich na vlastní účet poskytují úvěry.*“ (Revenda et al., 1996, s. 111)

Zákonem musí být jednoznačně vymezeno, kdy je daný ekonomický subjekt bankou.

K tomuto vymezení se vztahují následující podmínky:

- subjekt musí být právnickou osobou se sídlem v České republice založenou jako akciová společnost či státní peněžní ústav,
- subjekt musí přijímat vklady od veřejnosti (vkladem se rozumí svěřené peněžní prostředky představující závazek vůči vkladateli na jejich výplatu),
- subjekt musí poskytovat úvěry (za úvěr se považují dočasně poskytnuté peněžní prostředky v jakékoliv formě),
- subjekt musí mít k výkonu bankovní činnosti povolení působit jako banka.

Úloha bank je v tržní ekonomice poměrně různorodá a v mnoha směrech nezastupitelná. Banka plní celou řadu funkcí, přičemž těmi základními jsou finanční zprostředkování, emise bezhotovostních peněz a provádění bezhotovostního platebního styku.

Finanční zprostředkování provádí banky na ziskovém principu a snaží se umístit'ovat získaný kapitál tak, aby přinesl nejvyšší zhodnocení. Na tomto principu se přelévají peněžní prostředky do dalších oblastí, oborů či podniků.

Emitovat hotovostní peníze smí v České republice jen centrální banka, bezhotovostní peněžní prostředky v podobě zápisů na bankovních účtech mohou vytvářet také obchodní banky.

Tím, že banky vedou účty pro velký počet svých klientů, mohou provádět jejich vzájemné platby pouhým účetním převodem bez potřeby hotovostních peněz. Jde o základní funkci obchodních bank, přičemž kvalitní a bezpečný platební styk je jednou ze základních podmínek zdravého vývoje ekonomiky. (Revenda et al., 1996, s. 111 – 113)

3.2 Regulace bankovního podnikání

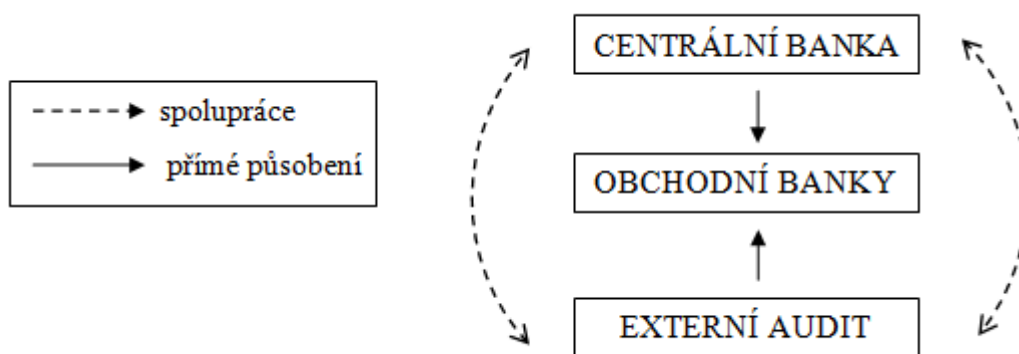
Kašparovská (2006) ve své publikaci uvádí, že regulace znamená v obecném pojetí určení pravidel pro chování ekonomických subjektů. Pravidla mohou být stanovena trhem, tehdy se jedná o regulaci tržní, nebo administrativně, kdy regulaci provádí instituce k tomu zřízené.

Počátky bankovníctví jsou spojeny s tržní regulací, v současnosti je tento tržní mechanismus uplatňován působením bankovních věřitelů, kteří prostřednictvím získaných informací sledují finanční situaci a chování bank. Na základě těchto informací se dále rozhodují o alokaci svých aktiv. Problémem takové regulace mohou být nedostatečné a neaktuální informace o bankách a omezená schopnost klientů tyto informace vyhodnotit. Působení klientů na banky je tímto omezené a snižuje se tak efektivnost tržní regulace.

Důvody administrativní regulace lze obecně shrnout jako selhání trhu. Mezi základní typy tržních selhání Kašparovská (2006) zařazuje:

- *asymetrie informací*
 - nastává v situaci, kdy subjekty bankovního trhu mají rozdílné informace o podmínkách kontraktu, který uzavírají, nebo v případě, že určité skupiny účastníků trhu mají rozdílný objem či kvalitu informací o podmínkách trhu,
- *zneužití dominantního postavení*
 - nastává v případě, kdy bankovní subjekt na straně tržní nabídky či poptávky má postavení, jež mu umožňuje omezovat hospodářskou soutěž,
- *zneužití trhů*
 - bývá spojováno s využitím neveřejných informací při obchodování s cennými papíry na finančních trzích,
- *systémové riziko*
 - vzniká v situaci, kdy se neschopnost jedné banky dostát svým splatným závazkům přenáší na další banky v systému, např. nadměrným vybíráním vkladů.

Účastníky procesu regulace a dohledu jsou regulující subjekty (instituce zákonem zmocněné ke stanovení pravidel regulace a vykonávání dohledu), regulované subjekty – banky a externí auditorské firmy. Ty prověřují zejména pravdivost, správnost a úplnost účetních dokumentů. Na obrázku č. 9 jsou znázorněny vazby mezi těmito subjekty. (Kašparovská, 2006, s. 36 – 38)

Obr. 9. Znárodnění vztahů mezi subjekty regulace a dohledu (vlastní zpracování podle Kašparovské, 2006, s. 40)

3.2.1 Právní základna bankovního podnikání

Základním právním dokumentem v České republice, jenž upravuje založení a činnost obchodních bank, je zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o bankách). V souladu s obsahem tohoto zákona Kašparovská (2006) uvádí, že:

- může mít banka se sídlem v České republice pouze formu akciové společnosti,
- banka přijímá vklady od veřejnosti a poskytuje úvěry,
- banka musí k výkonu uvedených činností získat bankovní licenci,
- může banka kromě výše uvedených činností vykonávat i jiné zákonem definované činnosti.

Platí, že banka smí vykonávat obchodní činnosti pouze v rozsahu přidělené licence. Obsahem licence je taxativní vymezení povolených činností. Výkon některých činností, například emise hypotečních zástavních listů, je vázán na udělení zvláštního povolení. V případě zájmu banky o rozšíření licence musí požádat ČNB, stejně postupuje v případě zúžení licence. Bankovní licence zaniká rozhodnutím centrální banky o odnětí licence, likvidací banky, rozhodnutím valné hromady akcionářů banky. ČNB může odejmout bankovní licenci v případě vzniku závažných nedostatků v činnosti. Za takový nedostatek lze považovat pokles kapitálové přiměřenosti pod jednu třetinu minimálního stanoveného limitu a další poruchy činnosti banky, kdy je

zřejmé, že ani zvláštní režim nepomůže k ozdravení banky. Dále je možné odejmout licenci, pokud obchodní banka či pobočka zahraniční banky nezahájila svou činnost do 12 měsíců ode dne udělení licence či nepřijímá vklady od veřejnosti po dobu 6 měsíců a také v případě, že licence byla získána na základě nepravdivých údajů. (Kašparovská, 2006, s. 45 – 46)

Žádost o udělení bankovní licence žadatel předkládá České národní bance, přičemž kromě splnění požadavku na výši a formu základního kapitálu musí splnit řadu podmínek stanovených vyhláškou ČNB, k nimž patří:

- jasný a nezávadný původ základního kapitálu banky a jeho splacení v plné výši,
- odborná způsobilost a důvěryhodnost osob vedoucích zaměstnanců banky,
- obchodní plán banky nejméně na tři roky, podložený reálnými ekonomickými kalkulacemi,
- zásady pro identifikaci a řízení rizik a zásady vnitřního řídicího a kontrolního systému banky,
- odpovídající informační, účetní a evidenční systém, personální zabezpečení činnosti banky,
- popis struktury a organizace banky včetně náplně jednotlivých útvarů a vazeb mezi nimi apod.

Chce-li zřídit pobočku na území ČR zahraniční banka, taktéž předkládá žádost ČNB a současně předkládá vyjádření orgánu bankovního dohledu ze země sídla zahraniční banky k záměru založit pobočku v České republice. Právní forma zahraniční banky nemusí odpovídat akciové společnosti. Banky se sídlem v členských zemích Evropské unie mohou vykonávat činnost na území ČR prostřednictvím svých poboček, a to i bez založení pobočky na principu jednotné bankovní licence. Bankovní dohled nad pobočkou zahraniční banky tak vykonává orgán dohledu domovského státu. Pobočky však mají v rámci jednotné bankovní licence povinnost řídit bankovní likviditu, poskytovat informace ČNB o řízení a monitorování rizik, poskytovat ČNB statistické údaje o své činnosti, vyřizovat stížnosti klientů v českém jazyce, plnit ustanovení

měnové politiky ČNB a také mají informační povinnost vůči zákonným orgánům ČR v záležitostech klientů. (Kašparovská, 2006, s. 43 – 45)

3.2.2 Pravidla pro činnost obchodních bank

Podle Kašparovské (2006) je následkem získání licence obchodní bance umožněno realizovat podnikatelské činnosti v odvětví, ale současně je vystavena povinnosti plnit další požadavky stanovené centrální bankou České republiky. Jejich cílem je podporovat obezřetné podnikání banky a omezovat příčiny vzniku systémového rizika v odvětví. Pravidla pro činnost obchodních bank zahrnují hlavní aspekty bankovní činnosti, přičemž některé jsou formulovány obecněji a jiné jsou přesně kvantifikovány.

Pravidla vydaná Českou národní bankou upravují zásadní oblasti činnosti obchodních bank:

- přiměřenost kapitálu,
- přiměřenost likvidity,
- tvorbu rezerv a opravných položek k finančním pohledávkám,
- povinné minimální rezervy u ČNB,
- pojištění vkladů bankovních klientů,
- požadavky na uveřejňování informací obchodními bankami,
- vnitřní kontrolní systémy obchodních bank.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRAVIDLA BASEL II A BASEL III

4.1 Basel II

Jak již bylo řečeno, v lednu 1996 byl podle Jílka (2000), vydán dodatek kapitálové dohody o zahrnutí tržních rizik (*Amendment to the capital accord to incorporate market risks*) Basel II. Basel II představuje nový standard pro výpočet kapitálové přiměřenosti po Basel I přináší několik změn. Jednou z nich je možnost diferenciaci rizikivosti bankami poskytovaných úvěrů. Banky mohou navýšit kapitál v menší míře při poskytnutí úvěru podniku s menší rizikovou vahou, než tomu bylo při přidělení úvěru rizikovějšímu podniku. K určení rizikových vah banka využívá externí ratingové agentury nebo si určí vlastní ratingový přístup k danému klientovi a související modely řízení rizik. Interní ratingovou metodu musí však schválit orgán dohledu. Další změnou je vytvoření kapitálového požadavku nejen k úvěrovému, ale také tržnímu riziku, které bylo k Basel I přidáno v roce 1996, a operačnímu riziku. (Kollár, 2007)

Kollár (2007) dále uvádí, že Basel II po bankách vyžaduje větší transparentnost vůči veřejnosti ohledně metod řízení svých rizik a také plnění pravidel kapitálové přiměřenosti. Je tak označován jako obezřetný systém. Obezřetnost vyplývá z diferenciaci rizikových vah k poskytovaným úvěrům na základě jejich rizikivosti. Banky tak nejprve úvěrují méně rizikové a stabilní projekty, až poté mohou úvěrovat i více rizikové projekty s vyššími nároky na kapitál.

4.1.1 Cíle Basel II

Hlavní cíl Basel II je zvýšit bezpečnost a zdraví mezinárodního finančního systému, a to pomocí:

- vytvoření více rizikově citlivých kapitálových požadavků bank při
- udržení stávající úrovně průměrného regulatorního kapitálu v bankovním systému. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2008, s. 212)

Mezi další cíle Basel II se řadí:

- Posun od striktního paušálního přístupu v rámci Basel I k přístupu, podle kterého si banky mohou vybrat z různých možností pro výpočet kapitálových požadavků.
- Zohlednění, že půjčky bankám a společnostem mohou být více či méně rizikové než země OECD (z pohledu úvěrového rizika), implikuje různé rizikové váhy na tyto subjekty.
- Implementace operačního rizika do regulatorního kapitálu, respektive do výpočtu kapitálové přiměřenosti.

$$CAR = \frac{C}{RWA} \geq 8 \%$$

RWA je u koncepce Basel I tvořeno úvěrovým rizikem a tržním rizikem.

RWA je u koncepce Basel II tvořeno úvěrovým rizikem, tržním rizikem a operačním rizikem.

- Basel II sbližuje regulatorní kapitálové požadavky s rizikovým profilem banky, regulatorní kapitál by se měl blížit ekonomickému kapitálu banky.
- K původnímu „rizikovému“ pilíři byly přidány dva nové pilíře „Proces dohledu“ a „Průhlednost a tržní disciplína“. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2008, s. 212 – 214)

4.1.2 Struktura Basel II

Mejstřík, Pečená a Teplý (2008) dále uvádí, že oproti původní koncepci Basel I je nová dohoda komplexnější a je založena na třech pilířích:

Minimální kapitálové požadavky

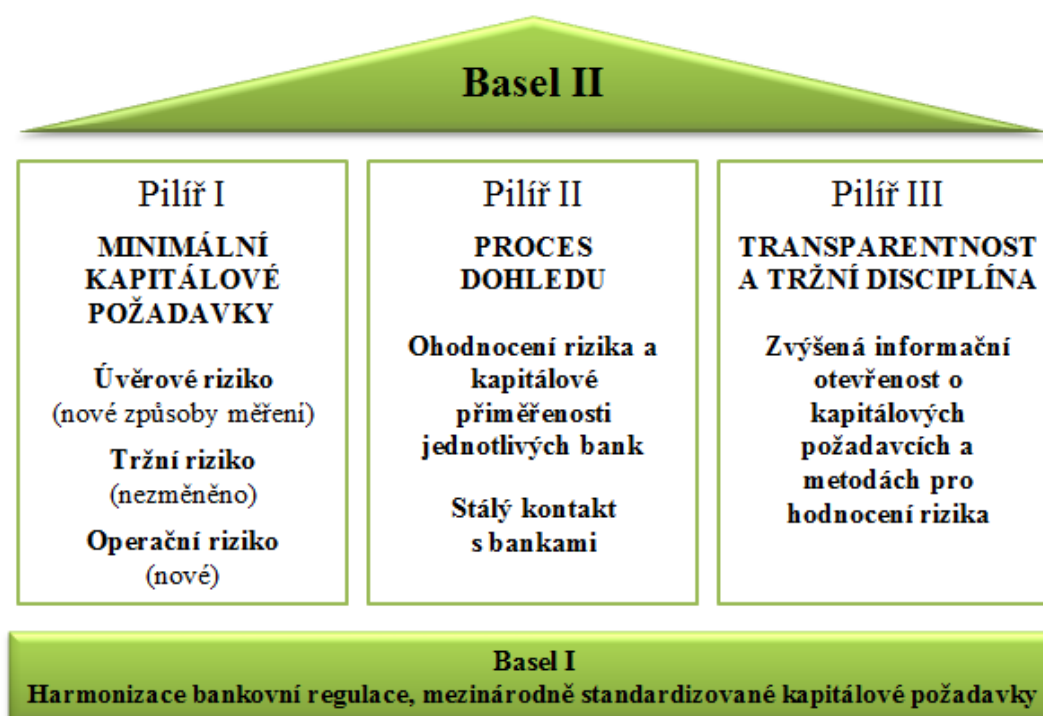
Tento pilíř se zaměřuje na výpočet celkového kapitálového požadavku, a to k úvěrovému, tržnímu a operačnímu riziku. S Basel II je spojeno přesnější určení požadavků k úvěrovému riziku, ale také zcela nové nároky na operační riziko. (Bank for International Settlements, 2006, s. 12)

Proces dohledu

Druhý pilíř se věnuje klíčovým principům kontrolního dohledu. Především obsahuje návody k rizikovému managementu a postupy doporučené k dosažení požadované úrovně měření rizik. Rovněž upravuje kontrolu pravidel a dohlíží na jejich soudržnost se standardy. Cílem tohoto dohledu není jen zajištění optimální kapitálové přiměřenosti, ale i motivace banky k vývoji a aplikaci vlastních modelů. Management banky tak má nést odpovědnost za rizikový profil banky a dostatek kapitálu pro krytí rizik, jež přesahují minimální požadavky. I přes stanovení limitu na 8 % by měl kapitál dosahovat mnohem vyšší míry. (Bank for International Settlements, 2006, s. 204)

Transparentnost a tržní disciplína

Pro třetí pilíř je charakteristické doplnění předchozích dvou pilířů z hlediska problematiky zveřejňování informací bankami. Ty by se měly zaměřit především na informace týkající se nakládání s riziky, měření rizik, postupů používaných k zajištění kapitálových požadavků a měly by plně informovat o své finanční situaci. Všechny banky by pro tyto informace měly zvolit jednotnou formu pro přehlednost a vzájemnou komparaci. (Bank for International Settlements, 2006, s. 226)

Obr. 10. Struktura Basel II (vlastní zpracování podle Mejstříka, Pečené a Teplého, 2008, s. 214)

4.1.3 Kritika Basel II

Začlenění tržního rizika do kapitálové přiměřenosti vyvolává celou řadu kontroverzních otázek. Jedním z nejspornějších bodů označuje Jílek (2000) rozsah, v jakém by měl bankovní dohled přizpůsobit standardy kapitálové přiměřenosti ve snaze dosáhnout konkurenční rovnosti mezi bankami a nebankovními investičními podniky. Počítávaná potřeba pro společnou regulační osnovu pro banky a investiční podniky způsobila, že bankovní dohledy snížily standardy, které by si jinak přály uplatnit na banky. Cíl bezpečnosti a zdraví je tak podřízen cíli stanovení stejných „pravidel hry“.

Jak Jílek (2000) dále uvádí, rovněž jsou zde patrné obtíže ve sladění cílů, které si vzájemně odporují. V zájmu zavedení společné kapitálové přiměřenosti pro banky a investiční podniky bylo nutné umožnit, aby banky mohly použít kapitál ve formě Tier 3, a to výhradně pro účely splnění části kapitálového požadavku vzhledem k tržnímu riziku. Pro zajištění schopnosti kapitálu absorbovat ztráty je nutné splňovat uzavírací klauzuli. Zde však dochází k ohrožení důvěryhodnosti banky, jelikož uzavírací klauzule zveřejní neschopnost banky splatit právě dospívající dlužnické závazky. Banka tedy učiní vše pro to, aby nemusela nikdy uzavírací klauzuli uplatnit.

Existují ještě další obtíže, kdy není jasně vyjádřen rozdíl mezi obchodním a bankovním portfoliem, což vyvolává možnost obcházení regulačních opatření. Řešením tak může být zahrnutí daných cenných papírů do obchodního portfolia, u něž se provádí denní tržní přeceňování. (Jílek, 2000, s. 233 – 237)

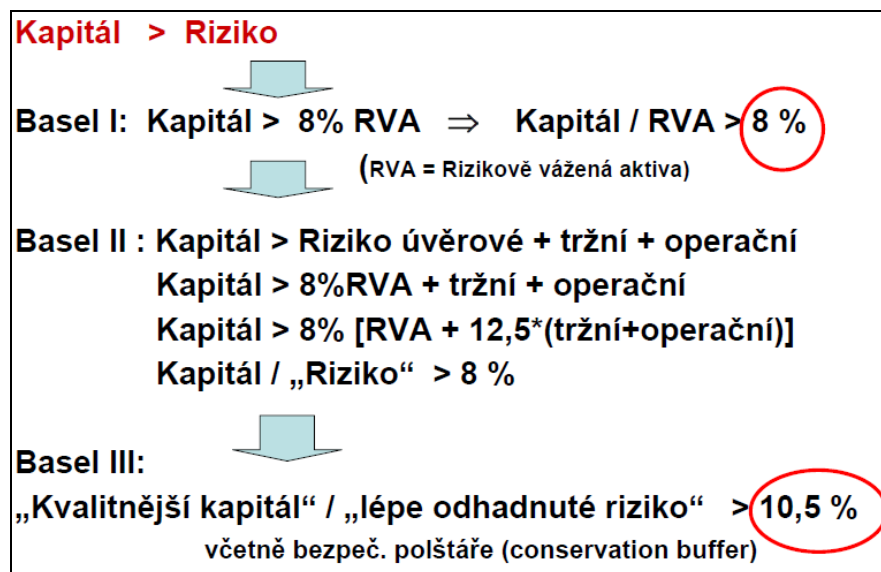
Mejstřík, Pečená a Teplý (2008) jako kritické body Basel II dále uvádějí sklon k procykličnosti, absenci explicitní implementace dalších rizik, přílišné užívání externích ratingů, nadměrnou předpisovou základnu a obtížnou kvantifikaci operačního rizika.

4.2 Srovnání BASEL II a BASEL III

Od zavedení konceptu Basel II se mnohé změnilo, nároky stoupají a soudobé požadavky na bankovní sektor již nejsou dostačující. Nabízí se srovnání Basel II a navrhovaného konceptu Basel III. Z hlediska kapitálové přiměřenosti Novotný (2011) poukazuje na skutečnost, že podstatou kapitálové přiměřenosti je krytí podstupovaného rizika vlastním kapitálem banky. Problém konceptu Basel II je ale nedostatečná výše a nízká kvalita regulatorního kapitálu. Basel III tyto nedostatky odstraňuje, jeli-

kož dochází ke zpřísnění podmínek. Tato skutečnost je zobrazena v obrázku č. 11 a tabulce č. 4.

Pro zmírnění dopadů ekonomického cyklu obdržely centrální banky nový nástroj. Doteď mohly regulovat ekonomiku jen prostřednictvím úrokových sazeb, ale nyní až 2,5 % aktiv budou muset komerční banky držet jako třetí polštář. Objem tohoto polštáře budou určovat právě centrální banky a získají tak další možnost tlumit cyklus. V době dostatku peněz a růstu ekonomiky budou muset banky přechovávat celých 2,5 % kapitálu, ale v době recese centrální banka tento požadavek zmírní, aby mohly komerční banky poskytovat úvěry nezbytné pro nastartování dalšího růstu. Tím dochází k odstranění největšího nedostatku Basel II – procykličnosti. K těmto třem polštářům budou muset banky držet dalších 1,5 % o něco méně kvalitního kapitálu. Aby se banky nemohly vyhnout těmto kapitálovým požadavkům přes některé produkty, nesmí spadnout hodnota ekvity pod 3 % všech aktiv. (Fiala, 2011, s. 6 – 7)

Obr. 11. Srovnání požadavků na kapitálovou přiměřenost
 (Laušmanová, 2010, s. 9)

Tab. 4. Implementace od Basel II k Basel III (vlastní zpracování)

Procentní podíl rizikově vážených aktiv	Kapitálové požadavky							Makrobezpečnostní dohled	
	Základní kapitál			Tier 1		Celkový kapitál		Proticyklický nárazník	Dodatečná kapacita absorbující ztrátu pro systémově důležité finanční instituce (SIFI)
	Minimum	Ochranný nárazník	Požadováno	Minimum	Požadováno	Minimum	Požadováno		
Basel II	2			4		8			
Pozn.	Ekvivalent 1 % pro průměrnou mezinárodní banku podle nových pravidel			Ekvivalent 2 % pro průměrnou mezinárodní banku podle nových pravidel					
Basel III Nová definice a kalibrace	4,5	2,5	7,0	6	8,5	8	10,5	0-2,5	1-2,5

4.3 Basel III

V prosinci 2010 vydal Basilejský výbor nový regulační koncept Basel III, jehož hlavním obsahem jsou doporučení na posílení regulace, dohledu a řízení rizik bankovního sektoru. Česká národní banka (2011a) shrnuje základní novinky do čtyř základních oblastí.

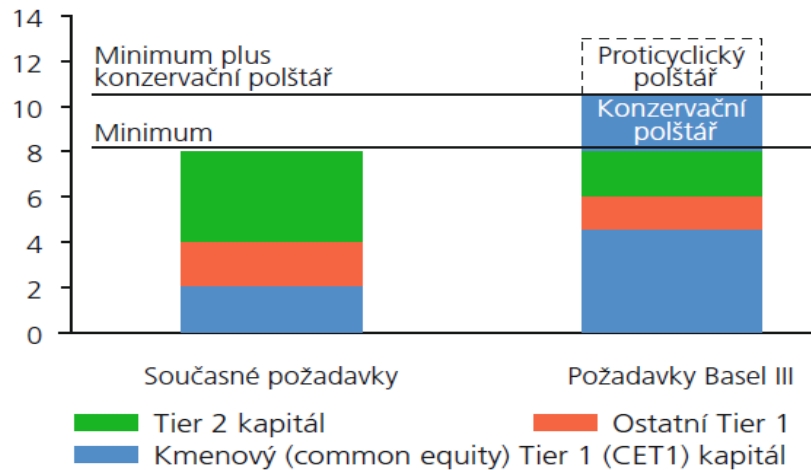
4.3.1 Zpřísnění minimální kapitálové přiměřenosti

Kapitál prochází kvalitativním i kvantitativním zlepšením, přičemž se obecně zpřísnuje požadovaná minimální kapitálová přiměřenost. Tuto skutečnost zobrazuje obrázek č. 12. Platí, že je upřednostňován kvalitní kmenový kapitál (*common equity*) Tier 1 před hybridními nástroji a podřízenými dluhy. Zároveň se zpřísnuje odpočet některých položek od kapitálu (například některé se nyní odečítají pouze od Tier 1) a omezuje se zohlednění menšinových podílů v kapitálu. Ukazatel minimální kapitálové přiměřenosti měřený na úrovni celkového kapitálu je doplňován obdobnými ukazateli na úrovni jednotlivých složek kapitálu.

Basel III se zaměřuje na omezení procyklického chování finančních institucí. V době šoků toto chování přispívá ke zhoršení situace v reálné ekonomice. Basel III proto zavádí dva kapitálové polštáře, a to konzervační a proticyklický kapitálový polštář. Ty mají donutit banky k omezení výplaty dividend. Pro finanční instituce z tohoto

opatření plyne omezení distribuce svých zisků ve prospěch tvorby kapitálových rezerv pro krytí případných ztrát. (Česká národní banka, 2011a, s. 67)

Srovnání kapitálové přiměřenosti: Basel II vs. Basel III
(požadavky v % rizikově vážených aktiv)

Obr. 12. Srovnání kapitálové přiměřenosti mezi Basel II a Basel III (Česká národní banka, 2011a, s. 68)

4.3.2 Externí rating

V oblasti řízení rizik jsou i doporučení na snížení významu externího ratingu ve prospěch interního systému pro vyhodnocení úvěrové kvality. V souvislosti s ratingy dále dochází ke zpřísnění kritérií způsobilosti pro uznané ratingové agentury. Riziko protistrany totiž není dostatečně ošetřeno, na což poukázala globální krize. Výčet opatření, která tuto problematiku řeší, zahrnuje například zvýšení kapitálového požadavku na krytí rizika protistrany či převod transakcí obchodovaných přes OTC trhy na trhy s centrální protistranou. (Česká národní banka, 2011a, s. 67)

4.3.3 Pákový poměr

Kapitálová přiměřenost by měla být doplněna novým ukazatelem, který má omezit míru využívání cizích zdrojů v bankovním sektoru a poskytnout dodatečnou pojistku vůči modelovému riziku a riziku chyby měření. Tento ukazatel se nazývá pákový poměr (*leverage ratio*). Pákový poměr zatím bude sloužit jako doplňkový ukazatel, po uvážené revizi a kalibraci by měl přejít do pilíře I. (Česká národní banka, 2011a, s. 67)

4.3.4 LCR a NSFR

Basel III představuje dva nové standardy pro účely posílení řízení likvidity. Prvním je poměr likvidního krytí (*Liquidity coverage ratio, LCR*), který je zaměřen na posílení třicetidenní likvidity a vyžaduje nejméně 100% krytí stresovaného čistého odlivu likvidity pomocí vysoce likvidních aktiv. Druhým je poměr čistého stabilního financování (*Net stable funding ratio, NSFR*), jenž se zaměřuje na omezení nesouladu splatnosti aktiv a pasiv tak, aby banky při financování dlouhodobých úvěrů nespolehaly na nestabilní krátkodobé zdroje. (Česká národní banka, 2011a, s. 68)

Česká národní banka (2011a) dále říká, že Basilejský výbor pro bankovní dohled doporučuje ta opatření, jež souvisejí s kapitálem a přiměřeností, postupně aplikovat od roku 2013 a v plném rozsahu je vyžadovat od roku 2018. Zavedení pákového poměru bude předcházet monitorovací období, kdy od roku 2013 dojde k období souběhu s tím, že od roku 2018 by měl být pákový poměr podle Basel III zaveden do pilíře I. Standardy likvidity by měly být zavedeny od roku 2015, resp. 2018. Do evropského práva budou doporučení Basel III implementována prostřednictvím směrnice a nařízení o kapitálových požadavcích (CRD IV). V konkrétních případech může docházet k odchýlkám od Basel III, avšak celkový koncept musí být zachován.

Bankovní sektor ČR jako celek by při zachování současné hladiny kapitálu a rizikového profilu neměl být vystaven nutnosti zvyšování kapitálu. Odhad dopadů zavedení standardů likvidity na bankovní sektor ČR vyžadují další analýzy, avšak analýzy již provedené indikují dobrou likvidní pozici českého bankovního sektoru, a tak dodržení obou likviditních standardů by nemělo většině bank činit problém.

Implementace Basel III je spojena s dlouhým časovým obdobím, řada vyspělých zemí se ale rozhodla požadovat splnění požadavků dříve, tedy před oficiálním termínem implementace. Jsou to například Austrálie, Kanada, Španělsko, Norsko, Švédsko nebo Švýcarsko. Navíc země jako jsou Velká Británie, Španělsko, Švýcarsko a Švédsko považují kapitálové požadavky Basel III za nedostatečné a budou tak po svých bankách vyžadovat vyšší standardy. (Česká národní banka, 2011a, 68)

4.3.5 Kapitálová struktura Basel III

Podle Laušmanové (2010) je kapitálová struktura Basel III následující:

- Tier 1 (původní kapitál) = základní kapitál + rezervní fondy + nerozdělený zisk (+ hybridy jako „non-core“ kapitál) – nehmotný majetek,
- Tier 2 (dodatkový kapitál) = podřízený dluh A – odečitatelné položky,
- Tier 3 (kapitál na pokrytí tržních rizik) = podřízený dluh B.

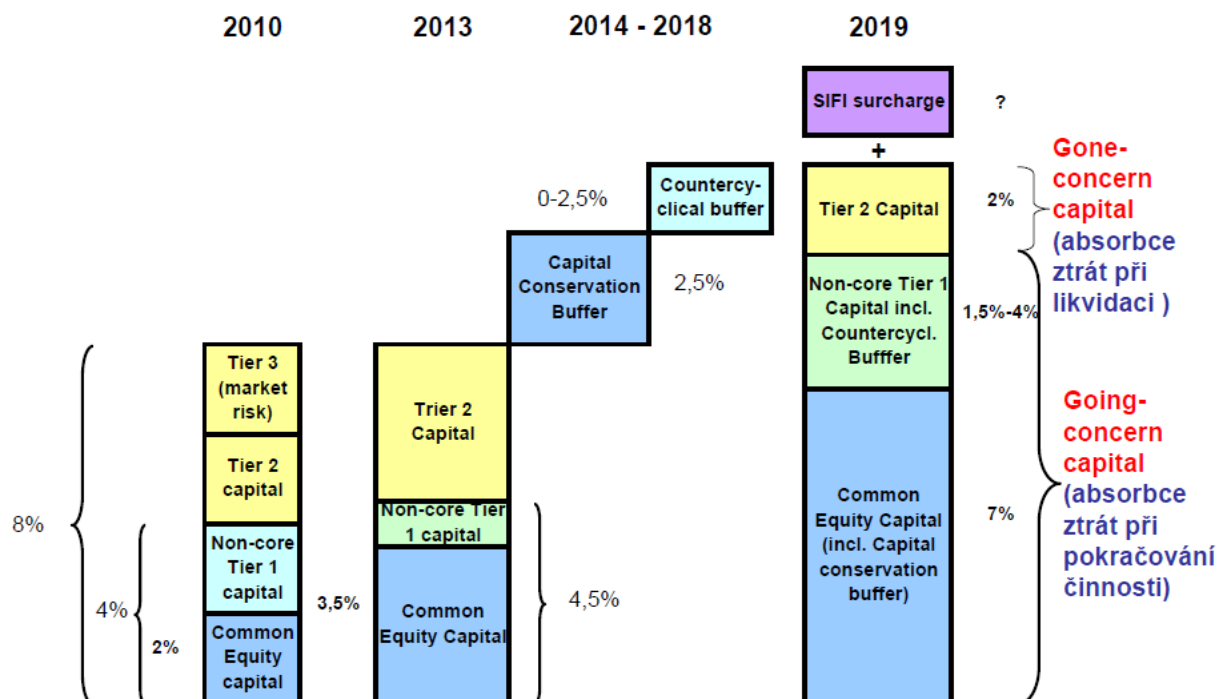
4.3.6 Kapitálové požadavky Basel III

Koncept Basel III významně zpřísňuje podmínky na regulatorní kapitál:

- Tier 1 bude zvýšen ze současných 4 % na 8,5 % (z toho 2,5 % bude představovat kapitálový polštář pro budoucí stresový vývoj,
- Tier 2 bude snížen ze současných možných 4 % na 2 %,
- kapitálová přiměřenost celkem se zvýší ze současných 8 % na 10,5 %,
- v kompetencích národních regulátorů bude navýšení Tier 1 o proticyklický kapitálový polštář až do výše 2,5 % v době velké úvěrové expanze.

Celková kapitálová přiměřenost bude moci dosáhnout až 13 %, zavedení Basel III tak bude znamenat zvýšení požadavků na bonitu a zvýšení kapitálových požadavků na podstupované riziko, které banky promítnou do ceny úvěrů – úrokové míry. (Novotný, 2011, s. 2)

Do budoucna lze očekávat, že požadavky na kvalitní kapitál a kapitálovou přiměřenost neustále porostou, jak lze vidět na obrázku č. 13.

Obr. 13. Růst požadavků na kvalitní kapitál a kapitálovou přiměřenost v letech 2013 – 2019 (Laušmanová, 2010, s. 11)

4.4 Zhodnocení připravenosti bank na přijetí pravidel Basel III

V prosinci 2010 zveřejnila Komise BIS objektivní studii, jež posuzuje připravenost bank na implementaci principů Basel III. Komise provedla studii ze vzorku 263 bank, které dobrovolně poskytly interní informace o svých úvěrových pozicích a angažovanosti. Banky byly rozděleny do dvou skupin podle nominální velikosti vlastního kapitálu Tier 1. V první skupině se nacházelo 94 bank s vlastním kapitálem Tier 1 na úrovni minimálně 3 miliardy USD. Tato skupina byla mezinárodně úvěrově angažovaná a charakterizovalo ji diverzifikované portfolio. Druhou skupinu tvořily všechny ostatní banky, tedy 169 bank. Studie nevažovala žádné tranzitivní dohody a základním předpokladem byla implementace principů Basel III k 31. 12. 2009. (Bank for International Settlements, 2010b, s. 1)

Bank for International Settlements (2010b) ve své studii dále uvádí, že v oblasti kapitálové přiměřenosti na úrovni Tier 1 (požadovaná úroveň 4,5 % do konce roku 2015) byly zjištěny následující údaje:

- první skupina vykázala hodnotu kapitálové přiměřenosti 5,7 %,
- druhá skupina vykázala hodnotu kapitálové přiměřenosti 7,8 %.

Obě skupiny tak vysoce pokrývají regulační požadavky pro rok 2015. K pokrytí 7% hranice KP a až 2,5% konzervačního polštáře bude potřeba navýšit základní kapitál. Komise BIS stanovuje současnou hodnotu nutného navýšení základního kapitálu pro první skupinu na 577 miliard EUR a pro druhou skupinu na 25 miliard EUR.

Požadovanou úroveň likvidity studie stanovuje na 100 % a srovnává ji se skutečnými hodnotami, využívá tak benchmarkového srovnání pro nově zavedený ukazatel likvidity. Využila ukazatel zadluženosti LCR (*Liquidity Coverage Ratio*) a zjistila následující výsledky:

- první skupina vykázala hodnotu 83 %,
- druhá skupina vykázala hodnotu 98 %.

Pro dosažení 100 % Komise doporučuje revidovat business model komerčních bank či prodloužit průměrnou dobu splatnosti držných investic a přijatých vkladů.

5 IMPLEMENTACE BASEL III DO BANKOVNÍ SOUSTAVY ČR

5.1 Implementace do české legislativy

Ve Sbírce zákonů byl publikován dne 24. května 2007 s účinností od 1. července 2007 pod číslem 120/2007 Sb. zákon o změně některých zákonů, a to v souvislosti se stanovením kapitálových požadavků na banky, spořitelní a úvěrová družstva, obchodníky s cennými papíry a instituce elektronických peněz. Zároveň vstoupila v účinnost i vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Tyto legislativní předpisy stojí za implementací principů Basel. (Zákon č. 120/ 2007 Sb., 2007)

5.1.1 Vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb.

Tato vyhláška zpracovává příslušné předpisy Evropské unie a jejím předmětem úpravy (§ 1) jsou mimo jiné požadavky na kapitálovou přiměřenost, pravidla pro stanovení kapitálu, pravidla pro převod rizik, pravidla pro nabývání, financování a posuzování aktiv či způsoby předkládání informací a podkladů ČNB.

Ve své první části se tedy zabývá podrobnými definicemi jednotlivých pojmů, kterým se norma podrobně věnuje. Ve druhé části je vymezen rozsah subjektů, které spadají pod příslušnost vyhlášky. Jsou to jak tuzemské úvěrové instituce, tak pobočky a organizační složky zahraničních společností. Je zde definován i regulovaný konsolidovaný celek a kritéria s ním spojená.

Obsahem třetí části je stanovení požadavků na řídicí a kontrolní systém. Tato část je pro pravidla Basel velmi důležitá, dle § 10 musí banky uchovávat informace tak, aby veškerou kontrolní činnost bylo možné zpětně vysledovat. Rovněž jsou zde uvedena pravidla pro řízení rizik, kdy § 24 stanovuje, že systém musí soustavně řídit rizika a strategie musí být přiměřena povaze, rozsahu a složitosti činností provozovaných bankou. Dále se tato část věnuje vnitřnímu kontrolnímu systému a § 36 stanovuje bance či družstevní záložně povinnost předložit ČNB zprávu o ověření systému spolu s komentáři ke zprávě do 28. února následujícího roku.

Čtvrtá část se zabývá výpočtem kapitálové přiměřenosti, která je určována na konsolidovaném či individuálním základě. § 43 určuje vzorec výpočtu kapitálové přiměřenosti. Dále je vymezeno obchodní a investiční portfolio, selhání dlužníka a další. § 54 se věnuje struktuře kapitálu a § 74 kapitálovým požadavkům. O této problematice je pojednáno v dřívějších kapitolách této práce. Pátá část je věnována pravidlům pro omezení rizik a šestá část objasňuje pravidla pro nabývání a posuzování aktiv. Zde se například v § 190 uvádí, že banka nesmí nabývat podíl osobě, která má kvalifikovanou účast na této bance. § 195 upravuje členění pohledávek banky na ty se selháním dlužníka a pohledávky bez selhání dlužníka.

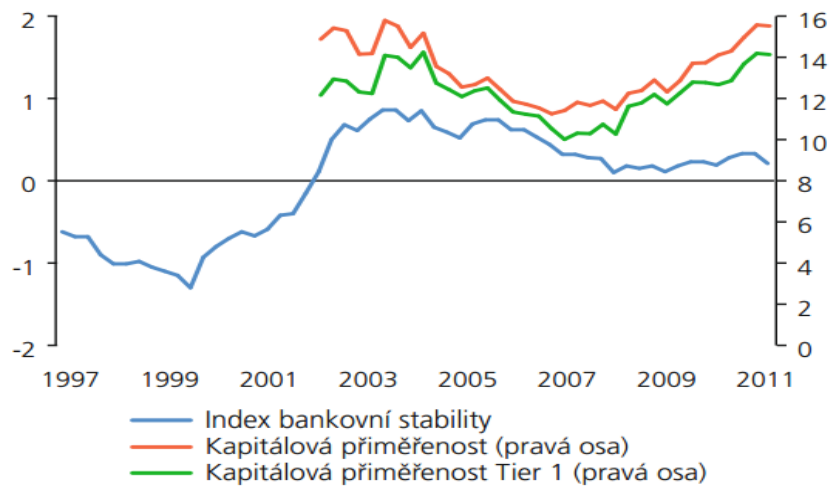
Sedmá část souvisí s implementací třetího pilíře Basel II, zabývá se uveřejňováním informací a § 206 konkretizuje obsah údajů k uveřejnění. Osmá část obsahuje požadavky na informace a podklady předkládané ČNB, kdy dle § 215 musí být dodány přesné informace o struktuře daného celku, o outsourcingu (§ 216) a o kapitálových požadavcích a přístupech jejich výpočtu. Vyhlášku uzavírá část devátá, společná přechodná a závěrečná ustanovení. (Vyhláška č. 123/2007 Sb., 2007)

5.2 Postoj regulatorního orgánu

5.2.1 Ekonomická situace v bankovním systému ČR

V roce 2010 banky posílily kapitálové vybavení na historicky nejvyšší hodnotu od roku 2003, a to především formou nerozdělených zisků. Celková kapitálová přiměřenost činila koncem roku 2010 15,5 % a v březnu roku 2011 již 15,6 %.

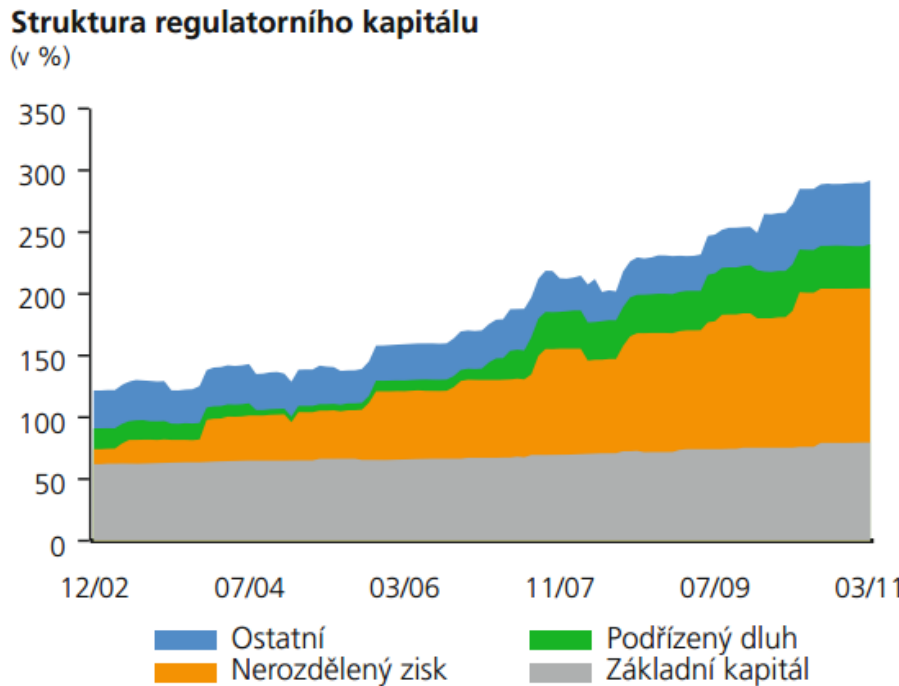
Vývoj kapitálové přiměřenosti a indexu bankovní stability
(kapitálová přiměřenost v %; index ve standardních odchytkách od dlouhodobého průměru 1997–2010)

Obr. 14. Vývoj kapitálové přiměřenosti a indexu bankovní stability
(Česká národní banka, 2011a, s. 67)

Všechny banky v České republice vykazovaly hodnoty nad 10 %, a toto vysoké kapitálové vybavení přispělo k udržení indexu bankovní stability na mírně vyšších hodnotách než v roce 2010, a to i přes nárůst úvěrového rizika a mírný pokles ziskovosti. Drtivá většina regulatorního kapitálu je tvořena kvalitním kapitálem typu Tier 1. Tier 1 kapitálová přiměřenost činila v březnu 2011 celkem 14,1 %. Protože český bankovní sektor nevykazuje v Tier 1 kapitálu žádné hybridní instrumenty, je Tier 1 kapitál v podstatě shodný s jádrovým Tier 1 kapitálem (*core Tier 1*) a také plánovaným kmenovým kapitálem Tier 1 (*common equity Tier 1*) v Basel III.

Ačkoliv je kapitálový polštář českého bankovního sektoru poměrně velký, rizikem pro nejbližší období mohou být vyšší výplaty dividend ze zadržených zisků minulých let, jež tvoří podstatnou část regulatorního kapitálu, na což upozorňuje obrázek č. 15.

*Obr. 15. Struktura regulatorního kapitálu ČR
(Česká národní banka, 2011a, s. 67)*

Snížení kapitálového polštáře by mohlo být motivováno náznaky konce krize a přílišným růstem optimistických očekávání ohledně budoucího vývoje. Před touto tvorbou neadekvátně optimistických očekávání je tak potřeba varovat, neboť vývoj v zahraničí, kde kulminují problémy některých zadlužených ekonomik eurozóny, a také vývoj rizik v domácí ekonomice, zatím nedodává dostatečnou oporu pro tvrzení, že krize již skončila. (Česká národní banka, 2011a, s. 66 – 67)

5.2.2 Stanovisko regulatorního orgánu

Česká národní banka (2010) zaujímá obecné stanovisko, kdy zdůrazňuje potřebu provést důkladné otestování celého konceptu, aby se předešlo neuváženému zavedení regulace s velmi těžko odhaditelnými dopady. Domnívá se, že otestování a analýza dopadů by měla mít přednost před časovým hlediskem urychleného zavedení, neboť tato řešení mají za úkol předejít dalším krizím, ale neřeší krizi současnou.

Z hlediska zvýšení kvality, transparentnosti a konzistentnosti kapitálu považuje Česká národní banka navržené úpravy za správný krok. Podporuje posílení role Tier 1 a zavedení požadavků na minimální výši core Tier 1 a celkový Tier 1. Pokud budou nastaveny v dostatečné míře, mohlo by dojít ke zlepšení kapitálové struktury a kapi-

tálové situace bank. ČNB dlouhodobě uplatňuje konzervativní přístup v oblasti kapitálu a dosud nepřipouští započítání hybridních nástrojů do Tier 1. Rovněž podporuje zrušení Tier 3 kapitálu, neboť schopnost naplnit funkci kapitálu u podřízených dluhů se splatností 2 roky vidí jako velmi omezenou. ČNB plně podporuje harmonizaci položek snižujících kapitál a zavedení požadavků na uveřejňování detailních informací ke kapitálu, což považuje za velmi přínosné.

Co se týče pokrytí rizika protistrany vyplývající z derivátů, repo obchodů a obchodů s cennými papíry a využití externích ratingů v regulaci, ČNB vyjadřuje pochybnosti, zda cíl Basilejského výboru, tedy zvýšení kapitálových požadavků k tomuto riziku, bude ve všech případech naplněn. U regulatorního orgánu spíše převládají obavy, že navržené úpravy problém nevyřeší, naopak že pouze posílí již existující komplikovanost.

S využitím externích ratingů v regulaci s cílem jejich snížení a posílení interních analýz regulatorní orgán zcela souhlasí. Je však nutné, aby požadavky nebyly příliš volné a ve své podstatě nic neříkající.

ČNB zaujala pozitivní stanovisko i vůči zavedení pákového poměru (*leverage ratio*), považuje jej za vhodný doplňující ukazatel pro monitorování jednotlivých bank i bankovního sektoru jako celku. Upozorňuje však na potřebu důkladného otestování možné varianty jeho konstrukce a za komplikovanou označuje i jeho kalibraci.

Z hlediska řešení otázek procykličnosti zastává Česká národní banka názor, že by tento problém měl být řešen v rámci výkonu dohledu a s maximálním využitím nástrojů, které jsou k dispozici již v současné regulaci. A to alespoň do doby, než bude jednoznačně prokázána případná nedostatečnost konceptu a ověřena vhodnost navrhovaných řešení. Z návrhů Basilejského výboru dále podporuje řešení problematiky opravných položek v souladu s pravidly pro účetnictví. K zavedení kapitálových polštářů nad rámec minimální kapitálové přiměřenosti je problematické hledat vyjádření bez hlubší analýzy. Avšak ČNB toto opatření shledává značně tvrdým především v otázce zavedení druhé složky polštáře vázané na makroekonomický vývoj. Preferovala by větší flexibilitu vzhledem k rozdílnosti jednotlivých institucí a ekonomik.

K posílení likvidity se ČNB vyjadřuje souhlasně. Koncept vysoce likvidních aktiv jako takový v sobě vždy zahrnuje určitou míru nejistoty, jelikož v období krize je stoprocentně likvidní pouze hotovost. (Česká národní banka, 2010, s. 1 – 3)

5.3 Časová implementace

Komise BIS spolu se všemi členskými státy G20 schválila implementaci dle následujícího harmonogramu.

a) Implementace v členských zemích BIS započne k 1. 1. 2013 a ještě před tímto datem musí národní orgány splňovat následující nové minimální požadavky:

- 3,5 % základního kapitálu (část Tier 1) k RWA,
- 4,5 % celkového Tier 1 k RWA,
- 8 % Tier 1 + Tier 2 k RWA.

b) Od roku 2013 do 1. 1. 2014 bude docházet k dalšímu zvyšování limitů, konkrétně:

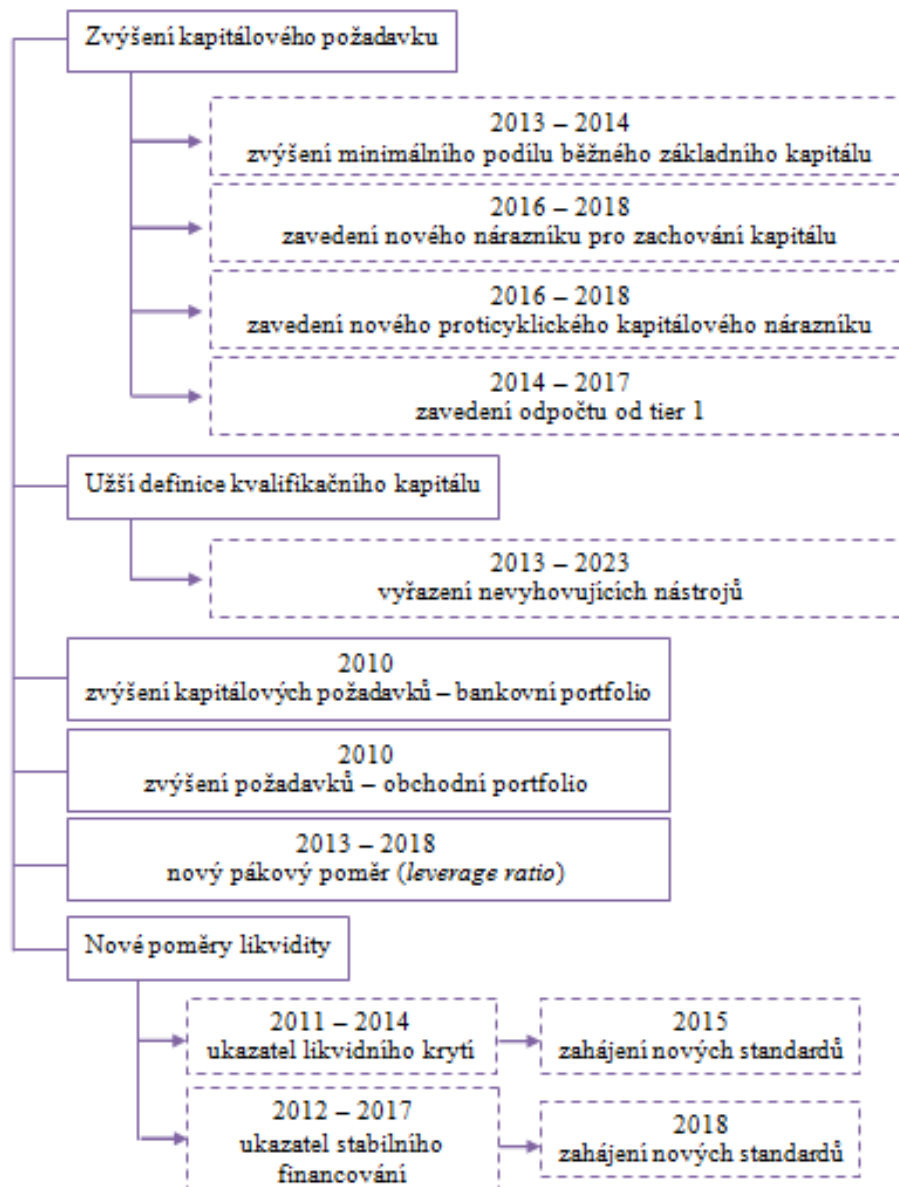
- na 4 % základního kapitálu k RWA,
- na 5,5 % celkového Tier 1 k RWA.

c) V průběhu roku 2014 do 1. 1. 2015 se hranice budou opět posouvat, a to na:

- 4,5 % základního kapitálu k RWA,
- 6 % celkového Tier 1 k RWA.

Celkový požadavek na kapitál, součet Tier 1 a Tier 2, zůstane od roku 2013 na konstantní úrovni 8 % k RWA. BIS tak přechází z méně kvalitní složky Tier 2 do kapitálu Tier 1, který je vysoce kvalitní. (Bank for International Settlements, 2010a, s. 27 – 29)

Basel III se bude zavádět postupně v průběhu dvanácti let, plné zavedení je očekáváno v roce 2023. Zavádění bude probíhat dle následujícího schématu.

Obr. 16. Načasování implementace Basel III (vlastní zpracování)

5.4 BASEL III a bankovní domy v ČR

Komerční banka, Česká spořitelna a ČSOB jsou bezpochyby jedny z nejvýznamnějších bank v České republice. V následujících podkapitolách je zhodnocen jejich přístup k implementaci principů Basel. Údaje jsou využity z výročních zpráv konkrétních bank a jde o nekonsolidované hodnoty v mil. Kč.

5.4.1 Komerční banka

Vznik Komerční banky se datuje k lednu roku 1990, a to vyčleněním obchodní činnosti z bývalé Státní banky československé na území ČR. Po dvou letech byla státem transformována na akciovou společnost a její akcie byly privatizovány. Hlavním majitelem akcií KB byly Fondy národního majetku ČR a SR. Po navýšení základního jmění o 9,5 mld. korun začátkem roku 2000 tvořil podíl FNM ČR 60 %. (KB, 2010)

Jak ve své výroční zprávě uvádí Komerční banka (2002), dne 28. června 2001 vláda oznámila, že dojde ke změně vlastníka Komerční banky. V červenci byl privatizační proces završen podpisem smlouvy mezi vládou ČR a jednou z největších francouzských bank Sociétés Générale o prodeji 60 % akciového podílu v KB, která se tak stala součástí této finanční skupiny. Tak započalo začleňování a postupná harmonizace standardů řízení rizik KB se standardy SG. Od roku 2002 pravidelně reportovala majoritnímu vlastníkovi jak pro jeho potřeby, tak pro francouzský bankovní dohled. Banka se rovněž zúčastnila projektu Quantitative Impact Study organizovaného ČNB dle instrukcí Basilejského výboru. Cílem projektu byla kvantifikace dopadů nových pravidel Basel II na kapitálovou přiměřenost bank. Ve výroční zprávě Komerční banky (2003) uvádí, že již v roce 2002 byla připravena implementovat pokročilé metody výpočtu a následně lépe optimalizovat umístění svého kapitálu vzhledem ke kapitálovým požadavkům.

Od roku 2003 se KB zabývala zavedením principů Basel II a ze zpráv z roku 2010 vyplývá, že Skupina KB integruje součásti a výsledky Basel II, přičemž využívá dva pokročilé přístupy pro měření rizik. Je to „Pokročilý přístup založený na interních modelech“ (Advanced Internal Rating Based – AIRB) pro úvěrové riziko a „Pokročilý přístup měření“ (Advanced Measurement approach – AMA) pro operační riziko. Během roku 2010 mírně stoupla kapitálová přiměřenost KB, a to především díky zvýšení objemu regulačního kapitálu. Kapitál byl zvýšen o nerozdělený zisk roku 2009. (Komerční banka, 2011, s. 42)

Z hlediska připravenosti Komerční banky pro přijetí pravidel Basel III je nutné posouzení vývoje její kapitálové přiměřenosti. Požadovaná kapitálová přiměřenost pravidly Basel III činí 10,5 %, avšak jak již bylo zmíněno v dřívějších kapitolách,

v kompetenci regulátorů bude navýšení Tier 1 o proticyklický kapitálový polštář. Kapitálová přiměřenost tak bude moci dosáhnout až na 13 %.

Toto posouzení umožňuje následující tabulka.

*Tab. 5. Charakteristika kapitálové přiměřenosti Komerční banky
(vlastní zpracování)*

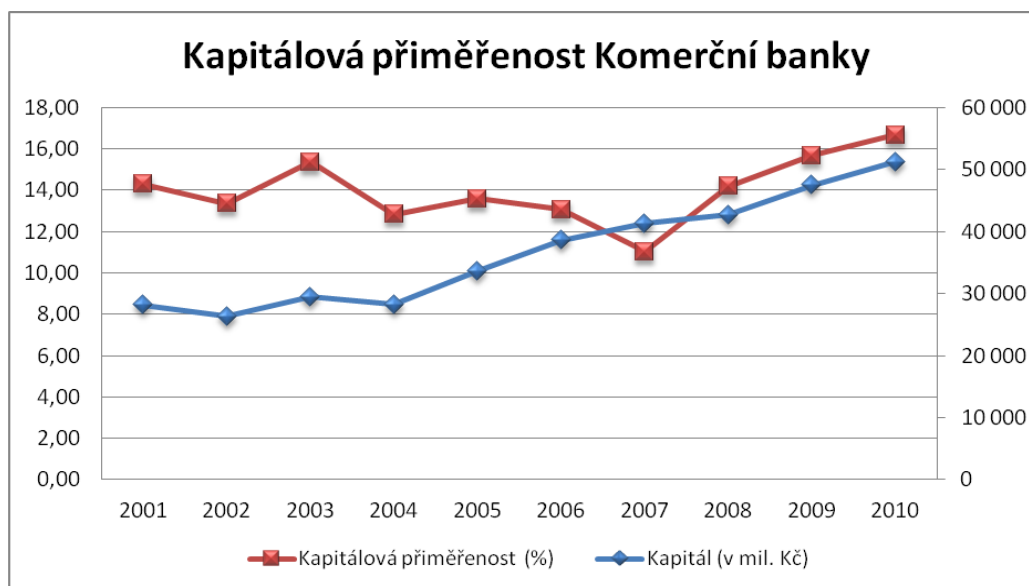
(v mil. Kč)	Kapitálová přiměřenost (%)	Tier 1	Tier 2	Kapitál
2001	14,30	19 951	9 607	28 170
2002	13,35	22 138	6 091	26 332
2003	15,37	27 734	2 272	29 437
2004	12,83	29 312	0	28 235
2005	13,58	34 543	0	33 637
2006	13,08	33 814	6 000	38 589
2007	11,04	36 575	6 000	41 287
2008	14,19	39 471	6 000	42 705
2009	15,69	44 259	6 000	47 473
2010	16,67	48 162	6 000	51 243

Jak je možné vidět v tabulce č. 5, kapitálová přiměřenost KB se v posledních třech letech neustále zvyšovala. Požadované hranice 10,5 % pro přijetí principů Basel III splňovala ve všech sledovaných obdobích. V případě zahrnutí proticyklického polštáře a zvýšení požadované kapitálové přiměřenosti na 13 % by KB požadavek Basel III bohatě splňovala téměř ve všech analyzovaných letech, výjimkou jsou pouze roky 2004 a 2007. Zajímavostí zde je, že tuto hranici banka přesáhla již před deseti lety.

Vývoj Tier 1 kapitálu v KB má v posledních pěti letech neustálou vzrůstající tendenci, a stejně tak vývoj celkového regulačního kapitálu. V roce 2010 činil meziroční nárůst regulačního kapitálu téměř 8 %.

Z těchto informací lze usoudit, že již s přijetím pravidel Basel II na kapitálovou přiměřenost neměla Komerční banka nejmenší potíže a jejich implementaci nic nebránilo prakticky ihned, jakmile vstoupily v platnost. Je možné se domnívat, že v případě Basel III bude situace obdobná. Zavedení tohoto modelu umožní bance lépe řídit rizika a veškeré její působení bude vykazovat větší stabilitu.

Obrázek č. 17 vývoj kapitálu a kapitálové přiměřenosti přehledně zobrazuje.

*Obr. 17. Charakteristika kapitálové přiměřenosti Komerční banky
(vlastní zpracování)*

5.4.2 Česká spořitelna

Podle informací z výroční zprávy České spořitelny (2011) se vznik této akciové společnosti datuje k roku 1992 a ČS má pevné postavení na trhu. Od roku 2000 je členem Erste Group, jednoho z předních poskytovatelů finančních služeb ve střední a východní Evropě. V roce 2001 Česká spořitelna úspěšně dokončila transformaci zaměřenou na zlepšení všech klíčových součástí banky.

Česká spořitelna (2003) dále říká, že v roce 2002 proběhl projekt zavedení aktivního řízení operačních rizik ve spolupráci s mateřskou Erste Bank. Projekt vycházel z regulatorních doporučení Basel II, a to především v oblasti klasifikace operačních rizik, způsobů měření a v oblasti minimálních standardů pro řízení operačních rizik. Česká spořitelna na základě identifikace rizik vytvořila vlastní kategorizaci typů operačních rizik, jež se mohou vyskytovat v bance. Monitoruje výskyt událostí operačních rizik pomocí vlastního software a buduje jejich databázi. Na základě toho navrhuje postupy, které by měly vést ke snížení výskytu událostí a výše jejich dopadu.

Česká spořitelna (2006) ve své výroční zprávě uvádí, že v závěru roku 2003 změnila na základě pozitivního vyjádření ČNB metodiku výpočtu kapitálového požadavku na používání vlastního modelu VaR. Ve všech sledovaných obdobích převyšovala kapi-

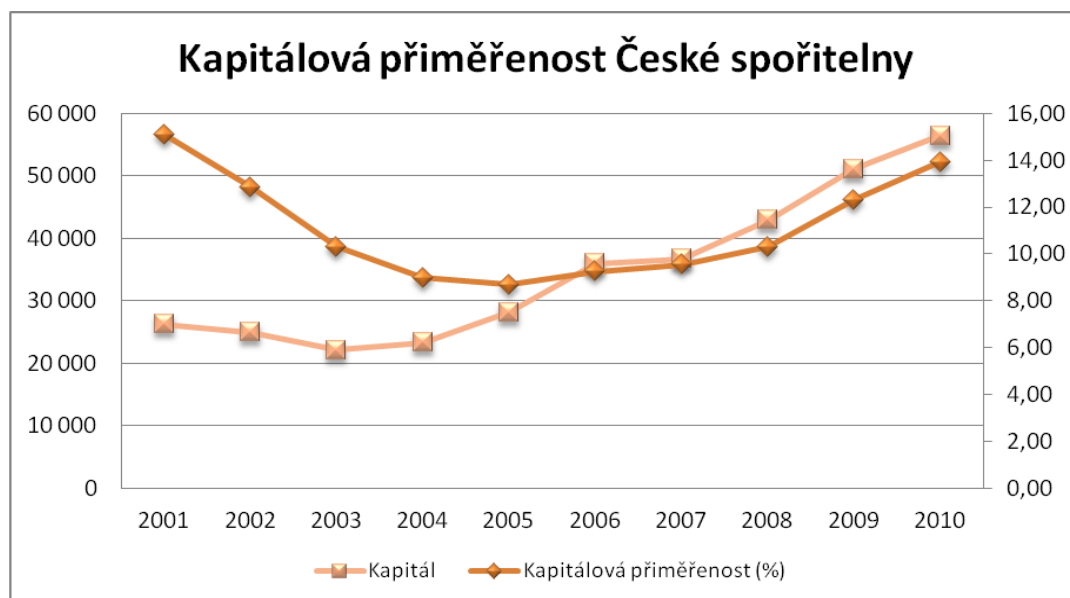
tálová přiměřenost úroveň 8 %, kterou vyžaduje ČNB. K jejímu výraznému zvýšení došlo podle České spořitelny (2009) během roku 2008, kdy byl navýšen kapitál zahrnutím nerozděleného zisku do regulatorního kapitálu v objemu 5,7 mld. Kč, a vzhledem k prodeji majetkové účasti v Pojišťovně ČS došlo ke zrušení odpočtu kapitálové investice do pojišťoven. Od července 2007 zároveň probíhá výpočet kapitálové přiměřenosti podle direktivy Basel II.

Co se roku 2010 týče, zde došlo k meziročnímu zvýšení kapitálové přiměřenosti o 1,62 % a důvodem tohoto růstu bylo podle České spořitelny (2011) emitování podřízeného dluhu ve výši 1 mld. Kč se splatností v roce 2020, jenž byl prodáván drobným klientům, a do konce roku bylo prodáno 354 mil. Kč. Rovněž byl v dubnu tohoto roku zahrnut do kapitálové přiměřenosti nerozdělený zisk ve výši 6,7 mld. Kč. Kapitál se poté snížil vyplacením dividendy a splacením podřízeného dluhu emitovaného v roce 2005.

Ke konci roku 2010 byla kapitálová přiměřenost České spořitelny 13,92 %, což znamená, že požadavky stanovené pravidly Basel III splňuje. A lze říci, že i v případě zahrnutí proticyklického polštáře by jí tyto podmínky nečinily žádné potíže. Zajímavostí je, že nejvyšší kapitálové přiměřenosti Česká spořitelna dosahovala již v roce 2001.

*Tab. 6. Charakteristika kapitálové přiměřenosti České spořitelny
(vlastní zpracování)*

(v mil. Kč)	Kapitálová přiměřenost (%)	Tier 1	Tier 2 a Tier 3	Kapitál
2001	15,10	20 184	7 475	26 244
2002	12,85	22 583	7 693	24 926
2003	10,30	21 910	1 258	22 115
2004	8,97	24 301	1 047	23 297
2005	8,70	27 260	2 998	28 176
2006	9,26	32 331	5 886	35 956
2007	9,55	36 786	5 605	36 679
2008	10,31	43 560	5 196	42 956
2009	12,30	43 613	13 403	51 112
2010	13,92	50 424	11 035	56 461

*Obr. 18. Charakteristika kapitálové přiměřenosti České spořitelny
(vlastní zpracování)*

5.4.3 Československá obchodní banka

ČSOB působí jako univerzální banka v České republice, byla založena státem v roce 1964, a to jako banka pro poskytování služeb v oblasti financování zahraničního obchodu a volnoměnových operací. V červnu 1999 byla privatizována, jejím majoritním vlastníkem se stala belgická KBC Bank, jež je součástí skupiny KBC. Červen roku 2000 byl časem převzetí Investiční a poštovní banky (IPB). Po tom, co KBC Bank odkoupila minoritní podíly, se stala v roce 2007 jediným akcionářem ČSOB. Ta působila na českém i slovenském trhu, přičemž slovenská pobočka ČSOB byla oddělena v lednu 2008. (ČSOB, 2012)

Ve své výroční zprávě Československá obchodní banka (2007) udává, že v roce 2006 poskytla Skupina KBC možnost ČSOB navýšit svůj Tier 2 kapitál o 12 mld. Kč formou úvěrového rámce na desetiletou podřízenou půjčku. Skupina ČSOB aktivně řídí objem svého kapitálu, aby pokryla rizika obsažená v prováděných obchodech. Přiměřenost kapitálu je sledována za použití pravidel a ukazatelů stanovených Basilejským výborem Basel II. (Československá obchodní banka, 2008, s. 193)

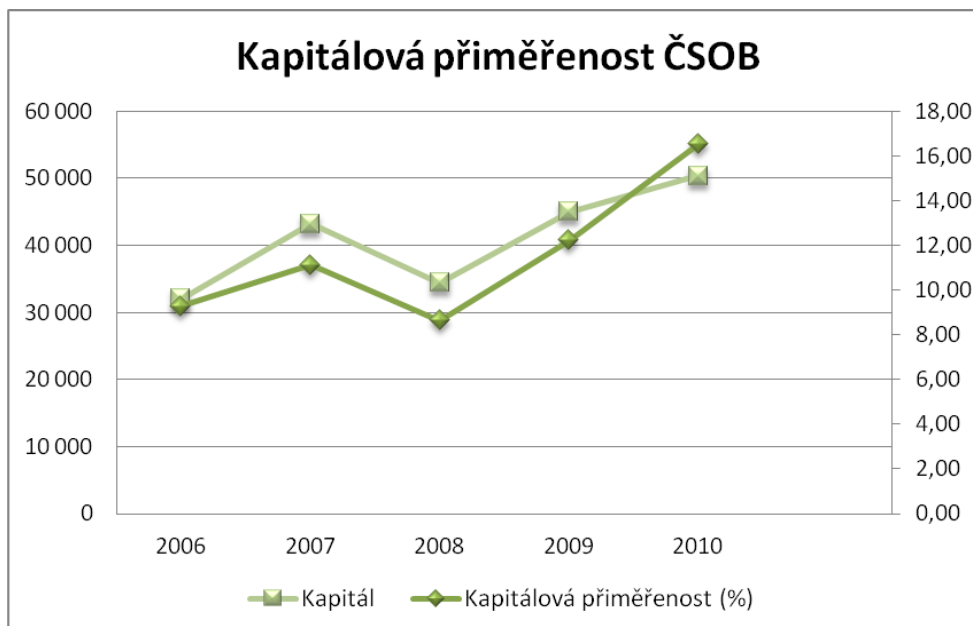
ČSOB dosáhla v roce 2010 vysoké hodnoty kapitálové přiměřenosti, 16,51 %. Dle Československé obchodní banky (2011) bylo důvodem významné zvýšení příjmů z běžné obchodní činnosti meziročně o 4 % a současné snížení nákladů na riziko.

Ukazatel nákladů na úvěrové riziko poklesl meziročně ze 112 na 75 bazických bodů. Kromě zvýšení kapitálové přiměřenosti se tak zvýšila i ziskovost ČSOB.

Tab. 7. Charakteristika kapitálové přiměřenosti ČSOB
(vlastní zpracování)

(v mil. Kč)	Kapitálová přiměřenost (%)	Tier 1	Tier 2 a Tier 3	Kapitál
2006	9,29	27 869	4 983	32 037
2007	11,12	31 477	12 618	43 240
2008	8,65	33 707	11 967	34 391
2009	12,23	33 953	11 970	44 966
2010	16,51	38 516	12 492	50 372

Již od roku 2006 Skupina vyhovuje regulačním požadavkům na výši kapitálu dle Basel II a podle výroční zprávy Československé obchodní banky (2007) je jejím cílem především dosažení stanovených kapitálových požadavků a udržení vysokého ratingového ohodnocení.

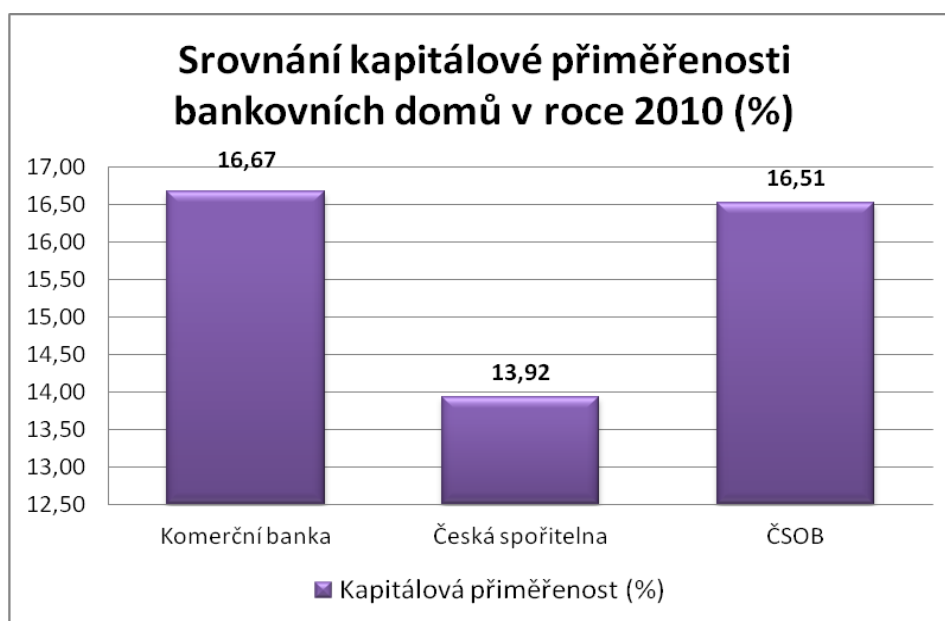
Obr. 19. Charakteristika kapitálové přiměřenosti ČSOB (vlastní zpracování)

Kapitálová přiměřenost ve všech stanovených letech vyhovuje požadavkům ČNB. Nejvýznamnější změnou kapitálové přiměřenosti ČSOB je meziroční nárůst v roce 2010 až na hodnotu 16,51 %. To je spojeno s nárůstem celkového regulačního kapitálu o 12 %. Ziskovost banky se v tomto roce výrazně navýšila. Lze říci, že i přes mírné

snížení kapitálové přiměřenosti a regulačního kapitálu v roce 2008 je ČSOB na nejlepší cestě ke splnění požadavků podle Basel III. Především díky markantnímu zvýšení kapitálové přiměřenosti v roce 2010 je zřetelné, že možnou hranici 13 % bude i nadále bez problémů dosahovat.

5.4.4 Srovnání hodnocených bankovních domů

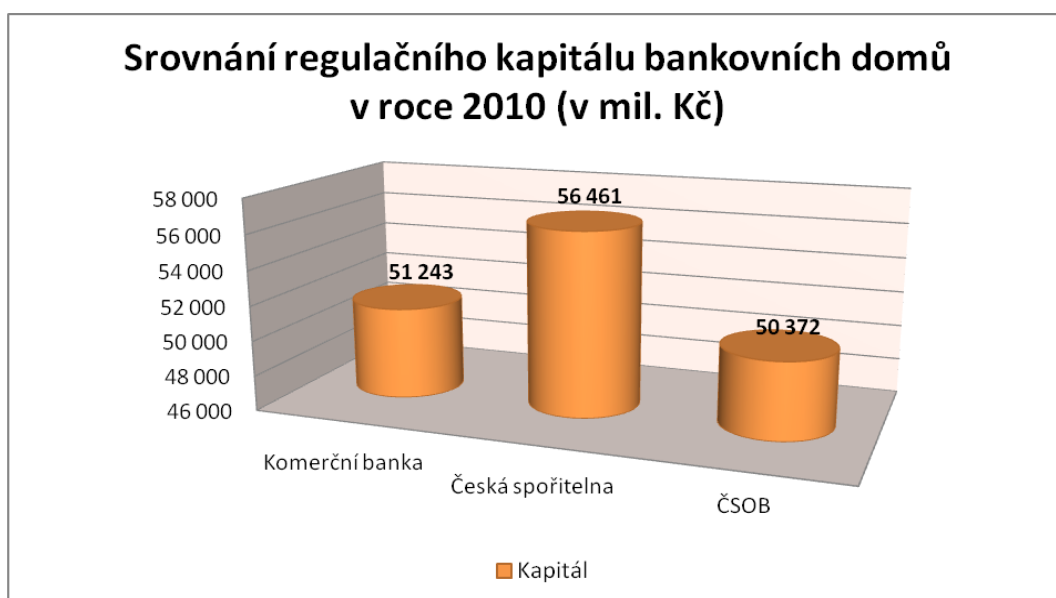
Z hlediska kapitálové přiměřenosti dosahují hodnoty všech bankovních domů v roce 2010 poměrně vysokých výsledků. Nejvýraznější kapitálovou přiměřenost zastává Komerční banka, která se pohybuje na hodnotě pouze o 0,16 % výše než ČSOB, ale dokonce o 2,75 % výše oproti České spořitelně.

Obr. 20. Srovnání kapitálové přiměřenosti bank v roce 2010 v %
(vlastní zpracování)

Z hlediska výsledků porovnávaných bank, jež patří k těm nejvýznamnějším na území České republiky, je dostatečně patrné, že požadavky na kapitálovou přiměřenost udávané Basilejským výborem v podobě Basel II splňují všechny, a to ne pouze v posledních letech, ale i v rádech desetiletí. Toto zhodnocení je velmi pozitivní, jelikož nároky České národní banky udávají potřebu kapitálové přiměřenosti českých bank na úrovni 8 % a hodnocené banky tuto hodnotu vysoce přesahují. Zavedení modelu Basel III, které umožní bankám efektivnější řízení rizik a zajistí jim výraznější stabilitu v jejich činnosti, by z hlediska úrovně kapitálové přiměřenosti a struktury

regulačního kapitálu nemělo činit žádné obtíže. Všechny tři banky splňují požadavek 10,5 % již v současné době a i v případě zahrnutí proticyklického polštáře regulatorním orgánem by nevznikly potíže ani jedné z nich. Tyto výsledky představují výborné zprávy jak pro regulatorní orgán, tak pro mateřské společnosti bank a banky samotné.

Obr. 21. Srovnání regulačního kapitálu bank v roce 2010 (vlastní zpracování)

Z hlediska srovnání regulačního kapitálu je na nejvyšší příčce Česká spořitelna. Objem jejího celkového kapitálu je ve srovnání s Komerční bankou vyšší asi o 10,18 %. Výraznější rozdíl vzniká ve srovnání České spořitelny a ČSOB. Ta má objem svého regulačního kapitálu na úrovni o celých 6 089 mil. Kč nižší. Zajímavostí je, že ČSOB zaujímá poslední příčku, co se objemu kapitálu týče, avšak její kapitálová průměrnost je o 2,59 % vyšší, než jak je tomu u České spořitelny.

6 SIMULACE ZÁTĚŽOVÝCH SCÉNÁŘŮ

Pro vhodnou simulaci vývoje kapitálové přiměřenosti bude využit základní indikátor finančního zdraví – zátěžové testování bank. Kapitálová přiměřenost totiž patří k nejsledovanějším a nejvyužívanějším ukazatelům zdraví finančního sektoru. Náplní této kapitoly je zátěžové testování již analyzovaných bank a celkového bankovního sektoru.

Základním prvkem pro vytvoření modelu predikce vývoje je tedy kapitálová přiměřenost, přičemž dochází k jejímu porovnávání a vyhodnocování k určitému datu. Jde o způsob měření citlivosti bankovního sektoru na rizika a odolnost jednotlivých bank vůči nim. Možných zátěžových scénářů je celá řada, každý pracuje s jinými požadavky. Souhrnně však přispívají k posílení stability bankovního sektoru a podávají obrázek o jeho aktuálním stavu či simulovaném vývoji.

Výpočty budou prováděny a znázornovány pomocí kapitálové přiměřenosti v % prostřednictvím vzorce, který byl blíže popsán v předchozích kapitolách.

$$CAR = \left(\frac{C}{RWA} \right) \cdot 100$$

CAR představuje kapitálovou přiměřenost v %, C je ukazatelem celkového regulačního kapitálu a RWA jsou rizikově vážená aktiva. Rovněž bude využíván vzorec pro výpočet rizikově vážených aktiv.

$$RWA = \frac{\text{kapitálový požadavek}}{0,08}$$

Pro ukázkou simulace zátěžových scénářů byly zvoleny čtyři scénáře, jejichž náplní je zhodnocení dopadu změny kapitálových požadavků v jednotlivých bankovních domech. Hodnoceny budou tři významné banky na území České republiky, a to již analyze podrobená Komerční banka, Československá obchodní banka a Česká spořitelna. Základní individuální hodnoty použité v tabulkách byly převzaty z výročních zpráv jednotlivých bankovních domů a ze zpráv o finanční stabilitě České národní banky. Navržené simulace představují navýšení a snížení kapitálových požadavků jednotlivých bank a celého bankovního sektoru o stanovené hodnoty.

Pro ujasnění a sjednocení zjištěných informací bude považováno dosažení hodnoty kapitálové přiměřenosti na úrovni 8 % a výše za pozitivní výsledek, naopak při hodnotách nižších než je Českou národní bankou požadovaných 8 % budou výsledky hodnoceny jako negativní pro analyzované instituce. Jako výborné budou hodnoceny výsledky dosahujících 10,5 % a výše, jelikož tyto hodnoty odpovídají budoucím požadavkům Basilejského výboru Basel III. V případě zahrnutí proticyklického polštáře budou uvažovány za hraniční i hodnoty kapitálové přiměřenosti dosahující 13 % a výše.

6.1 Simulace č. 1 – zvýšení kapitálových požadavků bankovních domů

Úvodní simulací je zvýšení kapitálových požadavků pro Komerční banku, ČSOB a Českou spořitelnu. Navržené simulace představují změnu o následující hodnoty:

- 1. scénář – navýšení o 12 %,
- 2. scénář – navýšení o 17 %,
- 3. scénář – navýšení o 22 %,
- 4. scénář – navýšení o 27 %.

U navýšení kapitálových požadavků lze mluvit o navýšení aktiv banky, což vede ke změně struktury aktiv v ekonomice. Tehdy dochází k přesouvání volného kapitálu z oběhu do držení bankovních domů a ty si tím budou kompenzovat požadované navýšení.

Pro zjištění dopadu takovýchto zásahů do hodnoty kapitálových požadavků je nutné vypočítat kapitálovou přiměřenost. Pro její stanovení je potřeba zjistit hodnoty rizikově vážených aktiv, jež se spočítají pomocí vzorce uvedeného na začátku kapitoly. Do vzorce pro výpočet RWA dosazujeme hodnoty kapitálové přiměřenosti postupně navýšené o údaje čtyř stanovených scénářů. Kapitálové požadavky bankovních domů dosahovaly k 31. 12. 2010 hodnot uvedených v tabulce č. 8.

Tab. 8. Kapitálové požadavky bankovních domů v roce 2010 (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky v roce 2010
Komerční banka	24 594
Česká spořitelna	32 458
ČSOB	24 410

V tabulce č. 9 je již zaznamenán stav kapitálových požadavků jednotlivých bankovních domů po aplikaci čtyř scénářů navýšení kapitálových požadavků o stanovená procenta.

Tab. 9. Simulace č. 1 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bank (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky v roce 2010	1. scénář	2. scénář	3. scénář	4. scénář
Komerční banka	24 594	27 545	28 775	30 005	31 234
Česká spořitelna	32 458	36 353	37 976	39 599	41 222
ČSOB	24 410	27 339	28 560	29 780	31 001

Tabulka č. 10 zobrazuje výpočet rizikově vážených aktiv, jenž je nutný pro stanovení konečné simulace kapitálové přiměřenosti bank vyplývající z hodnot upravených kapitálových požadavků. Výpočet byl uskutečněn pomocí výše uvedeného vzorce pro výpočet RWA.

Tab. 10. Simulace č. 1 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)

v mil. Kč	RWA pro rok 2010	RWA pro 1. scénář	RWA pro 2. scénář	RWA pro 3. scénář	RWA pro 4. scénář
Komerční banka	307 425	344 316	359 687	375 059	390 430
Česká spořitelna	405 725	454 412	474 698	494 985	515 271
ČSOB	305 125	341 740	356 996	372 253	387 509

Pro konečnou podobu simulace prvního zátěžového scénáře zbývá vypočíst kapitálové přiměřenosti analyzovaných bank. Do vzorce je nutné dosadit hodnotu celkového regulačního kapitálu, jehož hodnoty k 31. 12. 2010 zobrazuje tabulka č. 11.

*Tab. 11. Stav kapitálu jednotlivých bank
v roce 2010 (vlastní zpracování)*

v mil. Kč	Celkový regulační kapitál v roce 2010
Komerční banka	51 243
Česká spořitelna	56 461
ČSOB	50 372

V tabulce č. 12 jsou již uvedeny konečné kapitálové přiměřenosti jednotlivých bankovních domů. Hodnoty byly vypočteny pomocí vzorce pro výpočet CAR.

*Tab. 12. Simulace č. 1 - Výsledné kapitálové přiměřenosti
bank (vlastní zpracování)*

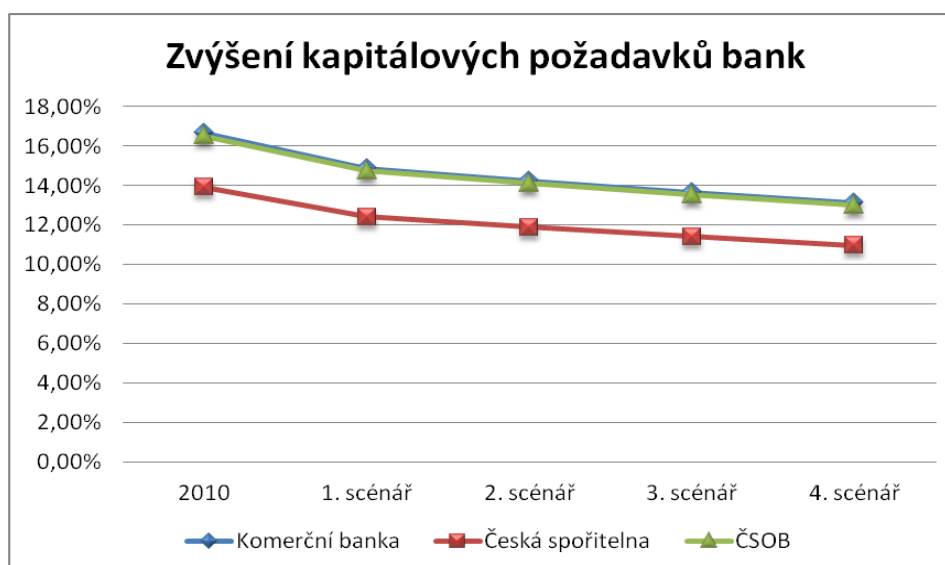
v mil. Kč	CAR pro rok 2010	CAR pro 1. scénář	CAR pro 2. scénář	CAR pro 3. scénář	CAR pro 4. scénář
Komerční banka	16,67%	14,88%	14,25%	13,66%	13,12%
Česká spořitelna	13,92%	12,43%	11,89%	11,41%	10,96%
ČSOB	16,51%	14,74%	14,11%	13,53%	13,00%

6.1.1 Závěr simulace č. 1

První simulace čtyř zátěžových scénářů, jejíž podstata byla založena na zvýšení kapitálových požadavků kladených na jednotlivé bankovní domy, má velmi pozitivní závěr. Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, kladně bude zhodnocen výsledek kapitálové přiměřenosti dosahující nad 8 %. V závislosti na tom lze říci, že žádná z bank nemá nejmenší potíže s dosažením této hranice, naopak, ani v jednom případě nedochází k prolomení hranice 10,5 %, a to ani ve čtvrtém, nejpřísnějším scénáři, kdy dochází ke zvýšení kapitálových požadavků o 27 %. Budoucí tlak na růst kapitálové přiměřenosti na úroveň 10,5 % dle Basel III je neodmyslitelný a žádná z bank nebude mít potíže dosáhnout této hranice ani v případě markantnějšího zvýšení kapitálových požadavků. Dokonce i v případě rozhodnutí regulatorního orgánu navýšit hranici požadované kapitálové přiměřenosti o proticyklický polštář by ČSOB i KB byla i

v případě naplnění čtvrtého scénáře bez starosti. Česká spořitelna by tento požadavek nenaplňovala ani v jednom z uvedených scénářů.

Při pohledu na bankovní domy jednotlivě, Česká spořitelna vykazovala v roce 2010 nejnižší kapitálovou přiměřenost z analyzovaných bank, proto ve srovnání s KB a ČSOB dosahuje při samostatných zátěžových scénářích nejnižších hodnot. I přesto je její kapitálová přiměřenost vysoce nad 8 %. V závislosti na nejpřísnějším, čtvrtém scénáři, je její kapitálová přiměřenost o 2,16 % nižší, než je tomu u Komerční banky. ČSOB i KB v roce 2010 vykázaly velmi vysokou kapitálovou přiměřenost, která splňuje požadavky roku 2019 již v současnosti, proto se i při čtvrtém scénáři výrazně liší od České spořitelny.

Obr. 22. Simulace č. 1 - Zvýšení kapitálových požadavků bank (vlastní zpracování)

6.2 Simulace č. 2 – Snížení kapitálových požadavků bankovních domů

Druhou simulací je snížení kapitálových požadavků pro Komerční banku, ČSOB a Českou spořitelnu. Navržené simulace představují změnu o následující hodnoty:

- 1. scénář – snížení o 12 %,
- 2. scénář – snížení o 17 %,
- 3. scénář – snížení o 22 %,
- 4. scénář – snížení o 27 %.

U snížení kapitálových požadavků lze mluvit o snížení aktiv banky, což vede ke změně struktury aktiv v ekonomice. Postup bude totožný jako v případě první simulace, budou využity tytéž vzorce.

V tabulce č. 13 je zaznamenán stav kapitálových požadavků jednotlivých bankovních domů po aplikaci čtyř scénářů snížení kapitálových požadavků o stanovená procenta.

Tab. 13. Simulace č. 2 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bank (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky v roce 2010	1. scénář	2. scénář	3. scénář	4. scénář
Komerční banka	24 594	21 643	20 413	19 183	17 954
Česká spořitelna	32 458	28 563	26 940	25 317	23 694
ČSOB	24 410	21 481	20 260	19 040	17 819

Tabulka č. 14 zobrazuje výpočet rizikově vážených aktiv, jenž je nutný pro stanovení konečné simulace kapitálové přiměřenosti bank vyplývající z hodnot upravených kapitálových požadavků. Výpočet byl uskutečněn pomocí výše uvedeného vzorce pro výpočet RWA.

Tab. 14. Simulace č. 2 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)

v mil. Kč	RWA pro rok 2010	RWA pro 1. scénář	RWA pro 2. scénář	RWA pro 3. scénář	RWA pro 4. scénář
Komerční banka	307 425	270 534	255 163	239 792	224 420
Česká spořitelna	405 725	357 038	336 752	316 466	296 179
ČSOB	305 125	268 510	253 254	237 998	222 741

Pro konečnou podobu simulace druhého zátěžového scénáře zbývá vypočítat kapitálové přiměřenosti analyzovaných bank. Do vzorce je nutné dosadit hodnotu celkového regulačního kapitálu, jehož hodnoty k 31. 12. 2010 zobrazuje tabulka č. 11.

V tabulce č. 15 jsou již uvedeny konečné kapitálové přiměřenosti jednotlivých bankovních domů. Hodnoty byly vypočteny pomocí vzorce pro výpočet CAR.

Tab. 15. Simulace č. 2 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bank
(vlastní zpracování)

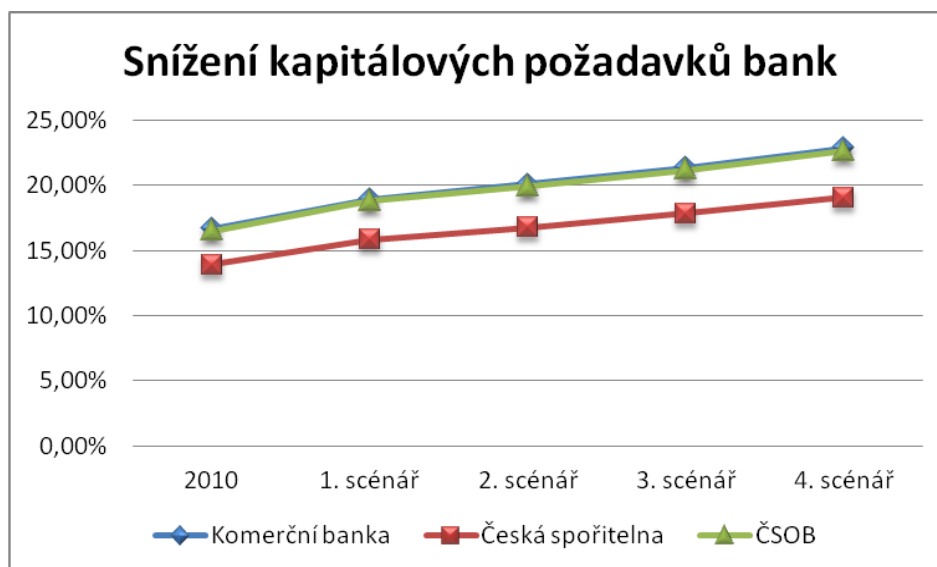
v mil. Kč	CAR pro rok 2010	CAR pro 1. scénář	CAR pro 2. scénář	CAR pro 3. scénář	CAR pro 4. scénář
Komerční banka	16,67%	18,94%	20,08%	21,37%	22,83%
Česká spořitelna	13,92%	15,81%	16,77%	17,84%	19,06%
ČSOB	16,51%	18,76%	19,89%	21,16%	22,61%

6.2.1 Závěr simulace č. 2

Druhá simulace čtyř zátěžových scénářů, jejíž podstata byla založena na snížení kapitálových požadavků kladených na jednotlivé banky, by měla za důsledek zvýšení kapitálové přiměřenosti analyzovaných bankovních domů. Se snižujícími se požadavky na kapitál totiž dochází ke snižování rizikově vážených aktiv, která tvoří jmenovatele ve vzorci pro výpočet CAR.

Dojde-li k situaci, kdy Komerční banka sníží své kapitálové požadavky o 12 %, zvýší se její kapitálová přiměřenost o 2,27 %. V případě nejvýraznějšího snížení kapitálových požadavků, o 27 %, by tento rozdíl oproti stavu v roce 2010 činil až 6,16 %. Nejnižších kapitálových přiměřeností díky nízké počáteční pozici dosahuje opět Česká spořitelna. Stav její kapitálové přiměřenosti v případě uskutečnění čtvrtého scénáře se od Komerční banky liší o celých 3,77 % a oproti ČSOB tento rozdíl ve stejném případě činí 3,55 %.

Jak přehledně zobrazuje obrázek č. 23, stavy kapitálových přiměřeností Komerční banky a ČSOB v případě simulace č. 2 dosahují velmi obdobných výsledků, křivky se téměř překrývají a v případě nejvýraznějšího snížení kapitálových požadavků, o 27 %, dosahují očekávané stavy kapitálových přiměřeností téměř 23 %. Česká spořitelna naproti tomu dosahuje nejvyšší možné CAR pouze na hranici 19 %.

*Obr. 23. Simulace č. 2 - Snížení kapitálových požadavků
(vlastní zpracování)*

6.3 Simulace č. 3 – Zvýšení kapitálového požadavku bankovního sektoru

Třetí simulací je zvýšení kapitálových požadavků pro celý bankovní sektor České republiky. Navržené simulace představují změnu o následující hodnoty:

- 1. scénář – zvýšení o 12 %,
- 2. scénář – zvýšení o 17 %,
- 3. scénář – zvýšení o 22 %,
- 4. scénář – zvýšení o 27 %.

V tabulce č. 16 je zaznamenán stav kapitálových požadavků, celkového regulatorního kapitálu a kapitálová přiměřenost bankovního sektoru v České republice k 31. 12. 2010. Údaje jsou převzaty ze Zprávy o finanční stabilitě ČNB. Postup bude totožný jako v předchozích zátěžových scénářích a bude sledován dopad na CAR při aplikaci zadaných procentuálních změn.

Tab. 16. Simulace č. 3 – Stav kapitálových požadavků, kapitálu a CAR v roce 2010 (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky	Regulační kapitál	Kapitálová přiměřenost
Bankovní sektor ČR	128 041	240 429	15,02 %

Tabulka č. 17 obsahuje stav kapitálových požadavků českého bankovního sektoru po aplikaci čtyř zátěžových scénářů na zvýšení hodnoty o stanovená procenta.

Tab. 17. Simulace č. 3 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky pro rok 2010	1. scénář	2. scénář	3. scénář	4. scénář
Bankovní sektor ČR	128 041	143 406	149 808	156 210	162 612

Výpočet rizikově vážených aktiv je zobrazen v tabulce č. 18. Výpočet RWA je podstatný pro stanovení kapitálových přiměřeností bankovního sektoru, jež vyplývají z hodnot upravených kapitálových požadavků. Výpočet byl uskutečněn pomocí výše uvedeného vzorce pro výpočet RWA.

Tab. 18. Simulace č. 3 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)

v mil. Kč	RWA pro rok 2010	RWA pro 1. scénář	RWA pro 2. scénář	RWA pro 3. scénář	RWA pro 4. scénář
Bankovní sektor ČR	1 600 513	1 792 574	1 872 600	1 952 625	2 032 651

Pro konečnou podobu simulace třetího zátěžového scénáře zbývá vypočítat kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru ČR. Do vzorce je nutné dosadit hodnotu celkového regulačního kapitálu, jehož stav k 31. 12. 2010 zobrazuje tabulka č. 16.

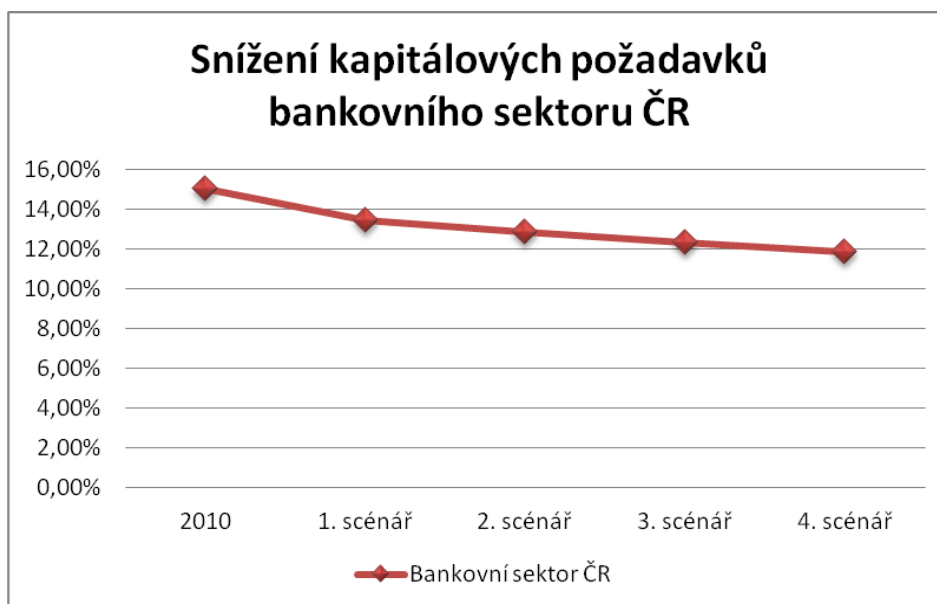
V tabulce č. 19 jsou již uvedeny konečné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru. Hodnoty byly vypočteny pomocí vzorce pro výpočet CAR.

Tab. 19. Simulace č. 3 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru
(vlastní zpracování)

v mil. Kč	CAR pro rok 2010	CAR pro 1. scénář	CAR pro 2. scénář	CAR pro 3. scénář	CAR pro 4. scénář
Bankovní sektor ČR	15,02%	13,41%	12,84%	12,31%	11,83%

6.3.1 Závěr simulace č. 3

Třetí simulace čtyř zátěžových scénářů, jejíž podstata byla založena na zvýšení kapitálových požadavků kladených na bankovní sektor v ČR, by měla za důsledek snížení kapitálové přiměřenosti analyzovaného sektoru. Výchozí kapitálová přiměřenost z roku 2010 činí 15,02 %. Pokud by nastal čtvrtý zátěžový scénář, tedy nejvýraznější zvýšení kapitálových požadavků o 27 %, došlo by ke změně CAR na 11,83 %, což znamená změnu o 3,19 % oproti stavu k 31. 12. 2010. I v tomto případě je ale kapitálová přiměřenost vysoce nad hranicí 8 %, stav celkového bankovního sektoru České republiky lze tedy hodnotit kladně. Již nyní také splňuje požadavky na kapitálovou přiměřenost Basilejského výboru Basel III. V případě zahrnutí proticyklického polštáře regulatorním orgánem lze akceptovat zvýšení kapitálových požadavků ještě o 12 %, aniž by došlo k prolomení hranice 13 % požadované kapitálové přiměřenosti.

Obr. 24. Simulace č. 3 – Snížení kapitálových požadavků bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)

6.4 Simulace č. 4 – Snížení kapitálového požadavku bankovního sektoru

Čtvrtou simulací je snížení kapitálových požadavků pro celý bankovní sektor České republiky. Navržené simulace představují změnu o následující hodnoty:

- 1. scénář – snížení o 12 %,
- 2. scénář – snížení o 17 %,
- 3. scénář – snížení o 22 %,
- 4. scénář – snížení o 27 %.

I v poslední simulaci bude postup totožný jako v předchozích zátěžových scénářích a bude sledován dopad na CAR při aplikaci zadaných procentuálních změn.

Tabulka č. 20 obsahuje stav kapitálových požadavků českého bankovního sektoru po aplikaci čtyř zátěžových scénářů na zvýšení hodnoty o stanovená procenta.

Tab. 20. Simulace č. 4 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)

v mil. Kč	Kapitálové požadavky ČR pro rok 2010	1. scénář	2. scénář	3. scénář	4. scénář
Bankovní sektor ČR	128 041	112 676	106 274	99 872	93 470

V tabulce č. 21 je zobrazen výpočet rizikově vážených aktiv, který je důležitý pro stanovení CAR bankovního sektoru, které vyplývají z hodnot upravených kapitálových požadavků. Výpočet byl uskutečněn pomocí výše uvedeného vzorce pro výpočet RWA.

Tab. 21. Simulace č. 4 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)

v mil. Kč	RWA pro rok 2010	RWA pro 1. scénář	RWA pro 2. scénář	RWA pro 3. scénář	RWA pro 4. scénář
Bankovní sektor ČR	1 600 513	1 408 451	1 328 425	1 248 400	1 168 374

Pro konečnou podobu simulace posledního zátěžového scénáře zbývá vypočítat kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru ČR. Do vzorce je nutné dosadit hodnotu celkového regulačního kapitálu, jehož stav k 31. 12. 2010 zobrazuje tabulka č. 16.

V tabulce č. 22 jsou již uvedeny konečné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru. Hodnoty byly vypočteny pomocí vzorce pro výpočet CAR.

Tab. 22. Simulace č. 4 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru (vlastní zpracování)

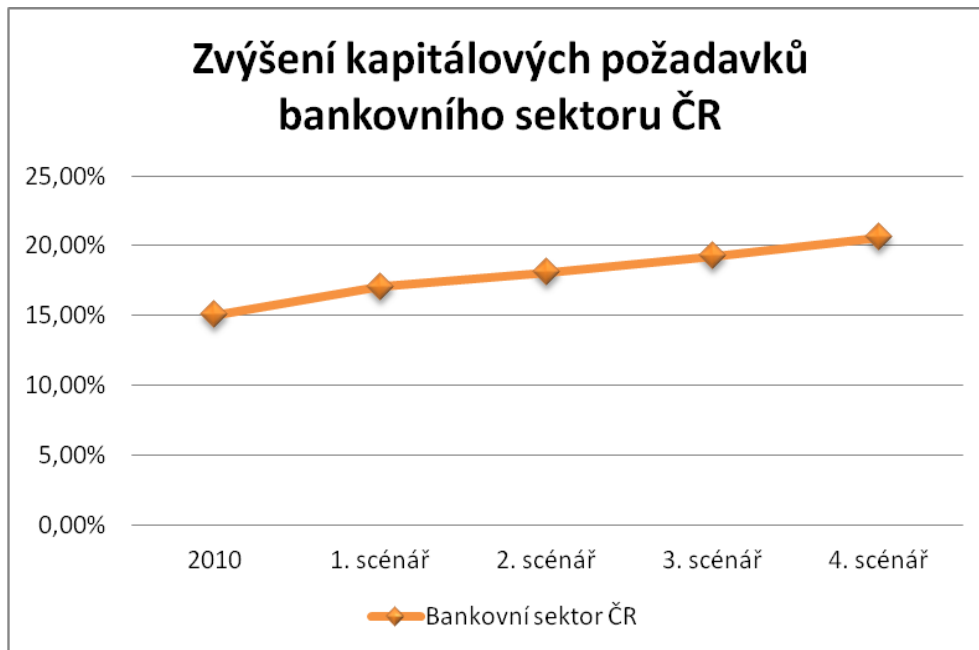
v mil. Kč	CAR pro rok 2010	CAR pro 1. scénář	CAR pro 2. scénář	CAR pro 3. scénář	CAR pro 4. scénář
Bankovní sektor ČR	15,02%	17,07%	18,10%	19,26%	20,58%

6.4.1 Závěr simulace č. 4

Poslední, čtvrtá simulace zátěžových scénářů, jejíž podstatou bylo snížení kapitálových požadavků kladených na bankovní sektor v ČR, by se projevila zvýšením kapitálové přiměřenosti analyzovaného sektoru. S poklesem požadavků na kapitál klesají rizikově vážená aktiva, která mají přímý vliv na výši kapitálové přiměřenosti. V případě nárůstu RWA by byla situace opačná, jak lze vidět v předchozích simulacích.

Za předpokladu, že by nastala situace, kdy by se kapitálové požadavky snížily až o 27 %, došlo by ke zvýšení kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru až nad hranici 20 %. To by znamenalo změnu o 5,56 % oproti stavu z roku 2010.

Hodnoty kapitálové přiměřenosti při aplikaci poslední simulace zátěžových scénářů na bankovní sektor v České republice přehledně zobrazuje obrázek č. 25.

Obr. 25. Simulace č. 4 – Zvýšení kapitálových požadavků bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)

7 DOPADY IMPLEMENTACE PRINCIPŮ BASEL

V reakci na změny bankovní regulatoriky zpracoval projektový tým Vědeckého grémia ve složení Niedermayer, Klumpar, Lízal, Sobíšek, Bušek a Vojáček (2010) dopady změn bankovní regulatoriky na banky působící v ČR. Ve své studii došli k závěrům, že ne všechny navrhované změny v této oblasti budou mít viditelný dopad na bankovní sektor. Vzhledem k obezřetnostnímu přístupu managementu českých bank a ke konzervativnímu přístupu k riziku je výchozí pozice v porovnání s EMU z hlediska dopadu možné regulace dobrá. Dané závěry platí pro celý český bankovní sektor, avšak s přihlédnutím k velkým rozdílům mezi bankami se mohou dopady na jednotlivé banky lišit.

Studie vychází z předpokladu, že po zavedení nových pravidel bude silný zájem na tom, aby byl bankovní systém schopen financovat ekonomiku. Lze očekávat, že pro určení intenzity dopadu součástí regulace bude rozhodující to, do jaké míry je struktura českých bank odlišná od těch, dle kterých budou opatření kalibrována.

Deklarovaným cílem navrhovaných opatření je posílení odolnosti bankovního sektoru v zájmu dlouhodobého udržitelného ekonomického růstu. Opatření jsou navrhována pod dojmem krize a pod časovým tlakem, hrozí tedy, že budou zavedena i taková opatření, která by ve stabilnějším období nebyla vůbec přijata. To však není zcela racionální, jelikož není pravděpodobné, že by měla brzy nastat další finanční krize. Rozhodující vliv na tom, jak intenzivní budou dopady změn, sehraje rychlost a transparence, s jakou budou opatření zaváděna. Je nutné regulace dobře připravit a implementovat postupně.

Splnění jednotlivých ukazatelů izolovaně nemusí bankám činit velké obtíže, ale může být problematické souběžné působení ukazatelů, jež může být i protichůdné. Ve změně regulace nejde jen o jednotlivé ukazatele a jejich kalibraci, ale i o nekvantifikovatelné záležitosti jako je řízení rizika, účetní režim, corporate governance apod. Se zavedením nových regulací je spojen požadavek na zvýšení kapitálu a jeho obtížná dostupnost pak může utlumit aktivní obchody bank. (Niedermayer et al., 2010, s. 3 – 7)

V jednotlivých podkapitolách budou přiblíženy jednotlivé změny a jejich dopady.

7.1 Likvidita

Jak již bylo zmíněno v dřívějších kapitolách, v zájmu omezení likvidního rizika se připravuje zavedení dvou nových minimálních likvidních standardů. Ukazatel LCR sleduje krátkodobé likvidní riziko a má zajistit, že banka udržuje přiměřenou úroveň vysoce likvidních aktiv, jež mohou být převedena na hotovost v období 30 dnů akutního likvidního stresového scénáře specifikovaného dohledem. Ukazatel NSFR sleduje riziko financování, je to dlouhodobější strukturální ukazatel zaměřený na likvidní nesoulad. Stanovuje minimální akceptovatelnou částku stabilních zdrojů založenou na likvidním charakteru aktiv a činností v horizontu jednoho roku.

Možné dopady

- Omezení úvěrování a zkrácení doby úvěrování. Zdroje použité ke splnění ukazatelů likvidity totiž nelze použít k úvěrování.
- Pokud by byly i státní dluhopisy zatříděny dle splatnosti, bude to díky jejich rostoucí nabídce další faktor vytěsňující delší úvěry v ekonomice.
- Snížení zisku, jelikož likvidní aktiva přinášejí nižší výnosy.
- Zvýšená poptávka po stabilních (termínových) depozitech povede nejen ke zvýšení nákladovosti, ale také ke snížení stability těchto depozit.
- Snížení rozsahu transformace splatností bankami.

Odhadované dopady pro ČR

V České republice vládní omezující politika bank v oblasti řízení likvidity. Vzhledem k tomu a vzhledem k systémovému přebytku v bankovním sektoru ČR bude plnění ukazatele LCR pravděpodobně jen minimální. Obtížnější bude plnění ukazatele NSFR, kdy veškeré české banky pracují s kratšími splatnostmi zdrojů oproti aktivům, u nichž lze navíc očekávat další prodloužení splatnosti. (Niedermayer et al., 2010, s. 9 – 10)

7.2 Kapitál

V zájmu zvýšení kvality, konzistentnosti a transparentnosti kapitálu se připravuje nová definice složek kapitálu. Regulační kapitál se má skládat z těchto prvků:

- Tier 1 kapitál (going-concern capital) – kapitál absorbující ztráty při pokračování v činnosti. Umožňuje pokračovat v činnosti a pomáhá předcházet insolvenci. Je tvořen vlastním kapitálem a dodatečným kapitálem, který je vždy k dispozici a absorbuje ztráty při pokračování činnosti.
- Tier 2 kapitál (gone-concern capital) – kapitál absorbující ztráty při ukončení činnosti. Pomáhá zajistit, že v případě likvidace mohou být vyplaceni vkladatelé a věřitelé s přednostním právem.

Pro uvedené kategorie budou stanovena kritéria a jejich splnění bude předpokladem zařazení do příslušné kategorie. Požadavky na Tier 1 budou zpřísněny, Tier 2 bude zjednodušen, Tier 3 bude vyloučen.

Možné dopady

- Potřeba získání poměrně značného objemu nového kapitálu bankami.
- Omezení aktivních obchodů v důsledku nedostatku kapitálu.

Odhadované dopady pro ČR

Díky konzervativnímu přístupu ČNB v oblasti kapitálu pravděpodobně nebude dopad žádný. Většina regulatorního kapitálu bank je tvořena vlastním kapitálem. Nicméně i v ČR se banky aktuálně pohybují těsně nad hranicí 10 % kapitálové přiměřenosti. Jiná situace nastává u mateřských bank. Způsob řešení kapitálového nedostatku u nich může ovlivnit jejich chování k českým dcerám. Z hlediska kapitálového poměru mají v ČR nejsilnější postavení banky střední, nejslabší banky velké. (Niedermayer et al., 2010, s. 10)

7.3 Pákový poměr (leverage)

Dalším z cílů regulatorních zásahů je omezení nadměrného růstu bilanční a mimobilanční sumy. Připravuje se tak zavedení doplňkového ukazatele pro monitorování bank ke stávajícímu rizikově založenému rámci Basel II, konkrétně pákový poměr. Opatření bude vázáno na kapitál (vlastní kapitál či Tier 1) a bude omezovat rozvahová aktiva a podrozvahové položky bez ohledu na jejich rizikovou váhu.

Možné dopady

- Možné dopady jsou obdobné jako u předchozího bodu.
- Tento ukazatel je demotivující ve vztahu ke zlepšování postupů v oblasti řízení rizik.
- Ukazatel není neutrální k různým business modelům používaných bankami.

Odhadované dopady pro ČR

Činnost komplexních bank by vzhledem k vysoké kapitalizaci neměla být výrazněji omezena. Významnější dopady mohou být na specializované banky, které jsou zaměřeny na retailový business, což jsou například stavební spořitelny či hypoteční banky. Jejichž angažovanosti mají nižší rizikovou váhu, a tudíž dopad jednoduchého pákového indikátoru na ně bude větší. (Niedermayer et al., 2010, s. 10)

7.4 Rozšíření krytí rizik

Dalším cílem je omezení rizika. V souvislosti s ním se připravuje zvýšení kapitálových požadavků na úvěrové riziko protistrany vyplývající z derivátů, repo operací a obchodů s cennými papíry. Uvažuje se s odlišnými požadavky na kapitál pro centrálně zúčtované deriváty a pro deriváty centrálně nezúčtované. Připravují se pravidla pro řízení rizika koncentrace.

Možné dopady

- Omezení aktivit v některých segmentech trhu.
- Daňová neuznatelnost očekávaných ztrát povede k navýšení odložené daně, která bude odečtena od kapitálu.

Odhadované dopady pro ČR

Zde se odhaduje nepříznivý dopad na banky v ČR v souvislosti s rozšířeným krytím rizik, protože ČR je otevřenou ekonomikou s vysokou mírou zajištění, které je realizováno nikoli na organizovaných trzích, ale OTC. Omezení rizika se může promítnout do požadavku na zvýšení kapitálu a stejně tak může opatření vést v závislosti na jeho nastavení k omezení likvidity tohoto trhu a zvýšeným nákladům na transakce a tedy i riziko. (Niedermayer et al., 2010, s. 11)

7.5 Ratingové agentury

Stanovení pravidel pro vydávání a používání ratingového hodnocení pro regulační účely zvyšuje význam interních rizikových analýz.

Odhadované dopady pro ČR

Dopad by v tomto případě měl být pouze velmi omezený, protože se využívají jen největší ratingové agentury a většina aktiv držených bankami nemá rating. (Niedermayer et al., 2010, s. 11)

7.6 Proticyklická opatření

V zájmu stability bankovního systému, utlumení ekonomických a finančních šoků je připravováno zavedení opatření k podpoře tvorby kapitálových polštářů v příznivém období, které by mohly být použity v období nepříznivém. Rovněž má být zaveden dodatečný kapitálový polštář závislý na makroekonomických ukazatelích. Dohlížitelé mají dostat silnější nástroje k podpoře uchování kapitálu v bankovním sektoru. Bude zavedeno rozpětí polštáře nad regulační minimum kapitálu a také zavedena možnost zavést v různém rozsahu omezení distribuce kapitálu v případě, že úroveň kapitálu bude v tomto rozpětí.

Podporuje se zde výhledové oprávkování, které bude založeno na úvěrových ztrátách a které transparentněji podchycuje skutečné ztráty, přičemž je méně procyklické než stávající model oprávkování vzniklých ztrát.

Možné dopady

- Dopady zde významně závisí na nastavení tohoto principu.
- Vytvoření stejného polštáře pro všechny nemusí odpovídat situaci konkrétní banky.
- Diskrece orgánů dohledu mohou vytvářet nerovnocenné podmínky pro podnikání bank.
- Zavedení druhé složky polštáře vázané na makroekonomický vývoj bude obtížné.

- Existuje zde riziko nekompatibility systému s účetními pravidly i daňovým režimem.
- Po zavedení systému lze očekávat nejméně krátkodobý nárůst nákladů.

Odhadované dopady pro ČR

Lze očekávat, že dynamické oprávkování povede ke snížení ziskovosti bank, a to jak dočasné, tak trvalé. Rovněž může být posíleno daňovou nekompatibilitou. Diskrece regulátora snižuje transparentci a stabilitu podnikání. (Niedermayer et al., 2010, s. 11)

7.7 Odměňování

Je připravováno zavedení opatření, jež má zjistit, že odměňování bude sladěno s obezřetným přijímáním rizik v rámci vazby pohyblivé složky odměn na dlouhodobé výsledky, odložení výplaty 40 % - 60 % pohyblivé složky mezd minimálně o 3 roky, výplaty více než 50 % pohyblivé složky v akciích a možnosti následného odnětí.

Odhadované dopady pro ČR

Zde jde o značný zásah do motivačního systému banky, pokud půjde o striktní regulaci. V některých případech dojde po zavedení systému k silnému tlaku na růst mezd, a tím se mohou zvýšit mzdové náklady bank. (Niedermayer et al., 2010, s. 12)

7.8 Daň pro finanční sektor

Z daňového hlediska se uvažuje o zavedení zvláštní daně pro finanční sektor s cílem dostat do státního rozpočtu zpět peníze, jež byly vynaloženy během krize na sanaci bank, a usnadnit konsolidaci rozpočtů. U některých návrhů není zcela zřejmé, zda jde o vytvoření fondů či o příspěvek do existujících fondů či o občas uváděnou daň.

Odhadované dopady pro ČR

V případě daně pro finanční sektor bude záviset na konkrétní konstrukci a výši daně. Dojde ke snížení ziskovosti bank a i potenciálu posílení kapitálu tímto způsobem. Toto opatření je pro banky nebezpečné zejména v interakci s požadavkem na navýšení kapitálu bank. (Niedermayer et al., 2010, s. 12)

7.9 Nová architektura dohledu

Podle práva EU budou mít právní subjektivitu tři nové evropské orgány dohledu nad finančními službami v EU. Konkrétně to bude dohled nad bankovním trhem (*European Banking Authority*), dohled nad pojišťovacím trhem (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*) a dohled nad trhem s cennými papíry (*European Securities and Markets Authority*).

Nové orgány dohledu budou součástí evropského systému finančního dohledu skládajícího se ze třech evropských orgánů dohledu, společného výboru evropských orgánů dohledu, národních orgánů dohledu členských států a Evropské komise.

Odhadované dopady pro ČR

Zvýšený rozsah nadnárodní regulace či dohledu zatíží některé banky a navíc nemusí být kombinován se snížením regulace a dohledu na národní úrovni. Rovněž dojde ke snížení transparentnosti podnikání a růstu nákladů. (Niedermayer et al., 2010, s. 12)

7.10 Systémově významné finanční instituce (SIFIs)

V zájmu omezení systémového rizika je připravováno vytipování systémově významných finančních institucí a zavedení opatření ke snížení pravděpodobnosti jejich pádu, resp. vytvoření podmínek pro spořádané ukončení jejich činnosti v případě vzniku potíží. Klíčovými kritérii jsou velikost, nahraditelnost a provázanost.

Odhadované dopady pro ČR

Dopady není možné vzhledem k nerozpracovanosti konceptu do detailu hodnotit. (Niedermayer et al., 2010, s. 12)

7.11 Jednotná pravidla

Zvažuje se odstranění opcí a národních diskrecí. Pro zajištění finanční stability je uvažováno se zachováním aplikovatelnosti stávajících přísnějších pravidel.

Odhadované dopady pro ČR

Změnou pravidel by mohlo dojít k jednorázovému zvýšení nákladů, ale poté by se náklad na regulaci snížil. (Niedermayer et al., 2010, s. 12)

8 PROGNOZA VÝVOJE BANKOVNÍHO PROSTŘEDÍ PO ZAVEDENÍ BASEL III

8.1 Obavy z implementace BASEL III

Mezi určité námitky vůči implementaci bankovní regulace Basel III patří politický a časový tlak, které způsobují nekoordinovanost návrhů, což přináší obavu nad jejich kumulovaným dopadem. Rovněž rizikovost investičních bank není dostatečně pokryta kapitálem, ačkoliv zpřísnění regulace mělo být namířeno primárně na investiční banky. Dopady tak budou významné pro komerční banky a zejména pro specializované málo rizikové banky bez větší diverzifikace (stavební spořitelny, hypoteční banky apod.).

Předmětem kritiky dále je, že opatření jsou často navrhována velmi populisticky a tlak na rychlost přijetí může vyústit v to, že opatření nebudou dobře kalibrována, dostatečně otestována a jejich zavedení nebude vhodně načasováno. Krize navíc neprokázala fatální selhání regulatoriky, ale ukázala v některých zemích na potřebu lepšího dohledu, což však neplatí pro dohled ČNB. Změny v regulatorice se tak projeví i na obchodním modelu bank, kdy vlivem regulatorních opatření může dojít k omezení aktivit (z důvodu nutnosti držení likvidních aktiv místo úvěrů) či k jejich zdražení (kvůli nutnosti posílení kapitálu nerozděleným ziskem plynoucím z poplatků a úroků).

Je nutné dát pozor i na samotnou interpretaci informací, kdy velký tlak na transparentnost a zveřejňování může mít i nechtěné důsledky. Instituce s horším ukazatelem mohou být sankcionovány trhem nebo ratingovými agenturami. Nesprávná interpretace informací může také vyvolat negativní závěry, například obchodování s likvidními aktivy může být nesprávně interpretováno jako indikace, že banka je v likvidní krizi. (Laušmanová, 2010, s. 5 – 6)

8.2 Predikce a doporučení pro využití principů Basel III

Na základě výsledků plynoucích ze zátěžových scénářů lze zhodnotit možný vývoj implementace dohod Basilejského výboru Basel III. Výchozí hodnoty kapitálových přiměřeností pochází z roku 2010, a pokud nenastane žádná neočekávaná událost,

kteřá významně ovlivní budoucí vývoj bankovního sektoru České republiky, lze vidět, že jedny z nejdůležitějších českých bank jsou již dnes připraveny na přijetí přísnějších regulatorních opatření. Požadavky Basel II na 8% kapitálovou přiměřenost bank byly nadprůměrně splněny již před deseti lety a od té doby většina bank svou kapitálovou přiměřenost ještě zvýšila. Do budoucna je jisté, že požadavky na vyšší CAR neustále porostou. I celý bankovní sektor ČR vykazuje v této problematice známky stability. Rámcově splňuje požadavky Basel III pro rok 2019.

I přes to, že Komerční banka, ČSOB a Česká spořitelna mají dostatek regulatorního kapitálu a jejich kapitálová přiměřenost převyšuje hraniční hodnotu principů Basel III 10,5 %, je nutné, aby z hlediska zajištění dlouhodobé stability a bezpečnosti bankovního sektoru postupně zvyšovaly množství regulatorního kapitálu. Využití Tier 1 kapitálu souvisí s omezením vyplácení dividend, z tohoto důvodu není jisté, zda by se k jeho použití banky výrazněji uchýlovaly.

V rámci regulatorního kapitálu je podstatné zmínit nejen nutnost jeho navyšování, ale především důraz, jenž musí být kladen na jeho kvalitu. Nejpodstatnější složkou Tier 1 kapitálu by měl být kromě nerozděleného zisku minulých let především základní kapitál. Jeho výše by měla do budoucna narůstat. Naopak zrušení Tier 3 kapitálu se na situaci v bankovním sektoru ČR nijak nepoděpí, již v roce 2010 byl vesměs nulovou složkou.

V rámci existence nového ukazatele likvidního krytí LCR je další doporučení nasnadě. Banky by měly neustále zvyšovat krátkodobou likviditu a předcházet vzniku problémů s tím spojených. Budou nuceny držet větší množství méně výnosných aktiv a pravděpodobně to bude mít vliv na jejich zisky.

Liquidity Coverage Ratio není jediným ukazatelem týkajícím se pravidel Basel III. Novinkou je i Net stable funding ratio. Tento ukazatel se týká dlouhodobého financování, tudíž je možné očekávat mírné upuštění od krátkodobých zdrojů financování a naopak orientace na dlouhodobé produkty.

Doporučením pro banky na území ČR je také co nejvíce snížit svou zadluženost. Doplnkovým ukazatelem je i leverage ratio neboli pákový poměr. Ten omezí míru využívání cizích zdrojů v bankovním sektoru. Může tak docházet k posilování kapitálových pozic bank.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala problematikou implementace regulatorních principů Basilejského výboru Basel III do bankovní soustavy v České republice. Z hlediska bankovního podnikání bylo nutno přiblížit rizika, která jsou s bankami spjata, jejich řízení a regulace. Za nejdůležitější z rizik je považováno úvěrové riziko. V závislosti na něm vznikla první dohoda Basilejského výboru Basel I. Tato dohoda jako první stanovovala minimální kapitálovou přiměřenost zainteresovaných bank a položila základy harmonizované mezinárodní regulace.

Vývoji pravidel Basel, kapitálové přiměřenosti a metodám výpočtů kapitálových požadavků se tato diplomová práce věnovala ve druhé kapitole. Využití konceptu kapitálové přiměřenosti je jedním z nejvýznamnějších nástrojů pro udržení stability bankovních domů. A právě chystané změny v regulatorních podmínkách se staly hlavním podnětem vzniku této diplomové práce. V rámci toho bylo rovněž nutné objasnit strukturu kapitálu bankovních domů.

V závěru teoretické části se diplomová práce zabývala charakteristikou bankovního systému v České republice, jeho vývoji a aktuální situaci. V závislosti na významu bezpečnosti, spolehlivosti a stability bankovního systému světových zemí je proces mezinárodní bankovní regulace velmi důležitým prvkem. Proto byly v závěru kapitoly rozebrány pravidla bankovní regulace pro ČR.

V úvodu praktické části byla podrobně rozepsána pravidla principů Basel II. Oproti Basel I přinesla tato dohoda významné změny, jako například kapitálové požadavky k operačnímu riziku či stanovení úvěrového rizika pomocí interního ratingu. Dnes je však již možné mluvit o pravidlech Basel III, na jejichž přijetí se český bankovní systém usilovně připravuje. Basel III řeší nedostatky principů Basel II, a to především v otázce kvality a množství regulatorního kapitálu. Bylo proto nutné zdůraznit změny, které jsou s implementací Basel III spjaty. Jsou to jak přísnější podmínky týkající se regulačního kapitálu, tak zavedení nových ukazatelů likvidity a pákového poměru. V závěru této kapitoly se diplomová práce zabývala i mezinárodní připraveností na přijetí těchto zpřísněných podmínek, přičemž bylo dosaženo velmi pozitivních výsledků.

S implementací Basel III do bankovního systému České republiky je úzce spjata otázka včlenění pravidel do legislativy. Ačkoliv se plné přijetí podmínek Basel III očekává až v roce 2019, Česká národní banka ve svém stanovisku dokazuje, že již nyní je nutné se plně věnovat přípravám na jejich dodržování. Vystává tak otázka, nakolik jsou připraveny české banky na splnění těchto regulatorních principů. Odpověď poskytuje analýza jedněch z nejvýznamnějších bankovních domů, Komerční banky, České spořitelny a ČSOB, jež byla obsahem páté kapitoly této diplomové práce. Všechny analyzované banky vykázaly velmi uspokojivé výsledky a dokazují nadprůměrnou připravenost v otázce minimální kapitálové přiměřenosti pro přijetí nejnovějších principů Basilejského výboru.

Samotné zhodnocení současné situace je ovšem pouhým zlomkem úvah o implementaci principů Basel III. Diplomová práce si stanovila za cíl nahlédnutí do budoucnosti bankovního sektoru České republiky a pomocí podrobných simulací čtyř zátěžových scénářů dosáhla názorných predikcí vývoje kapitálových přiměřeností bankovních domů a celého bankovního sektoru v závislosti na změnách kapitálových požadavků. Simulace jsou nastaveny jak pro nucené zvyšování kapitálových požadavků, tak pro zhodnocení vývoje u jejich případného snižování. Ukázalo se, že i v případě markantního zvýšení kapitálových požadavků by analyzované banky bohatě splňovaly požadavky kladené Basilejským výborem Basel III, a jsou tak již v současné době připraveny splnit nároky pro rok 2019. Stejně pozitivních výsledků dosáhl i celkový bankovní sektor ČR.

V závěru praktické části byly podrobně rozebrány dopady implementace Basel III dle jednotlivých regulatorních změn, existující obavy z jejich přijetí a především doporučení bankovním domům, které se již nyní připravují na další regulatorní opatření, jejichž implementace je již v dohlednu. Bankovní sektor České republiky již nyní vykazuje výborné výsledky pro budoucí implementaci Basel III.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

- [1] BABOUČEK, Ivan, 2009. *Regulace činnosti bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. 318 s. ISBN 978-80-7265-144-3.
- [2] CIPRA, Tomáš, 2002. *Kapitálová přiměřenost ve financích a solventnost v pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, s.r.o. ISBN 80-86119-54-8.
- [3] DVOŘÁK, Petr, 2005. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde Praha, a. s. ISBN 80-7201-515-X.
- [4] JÍLEK, Josef, 2000. *Finanční rizika*. Praha: Grada. 635 s. ISBN 80-7169-579-3.
- [5] KAŠPAROVSKÁ, Vlasta, 2006. *Řízení obchodních bank*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-381-7.
- [6] KRÁL, Miloš, 2008. *Bankovnictví I*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7318-776-7.
- [7] MEJSTŘÍK, Michal, Magda PEČENÁ a Petr TEPLÝ, 2008. *Základní principy bankovnictví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4.
- [8] PETRJÁNOŠOVÁ, Božena, 2004. *Bankovní management*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3481-5.
- [9] POLOUČEK, Stanislav et al, 2006. *Bankovnictví*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-462-7.
- [10] PŮLPÁNOVÁ, Stanislava, 2007. *Komerční bankovnictví v České republice*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1180-1.
- [11] REVENDA, Zbyněk, 2011. *Centrální bankovnictví*. Praha: Management Press, s.r.o. ISBN 978-80-7261-230-7.
- [12] REVENDA, Zbyněk, Martin MANDEL, Jan KODERA, Petr MUSÍLEK, Petr DVOŘÁK a Jaroslav BRADA, 1996. *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. Praha: MANAGEMENT PRESS. ISBN 80-85943-06-9.

- [13] ŽÁK, Milan et al, 2002. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: LINDE Praha, a. s. ISBN 80-7201-381-5.

Elektronické zdroje

- [14] BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, 2006. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards* [online]. [cit. 2012-03-20]. ISBN 92-9197-720-9. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf?noframes=1>
- [15] BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, 2010a. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems* [online]. [cit. 2012-03-26]. ISBN 92-9197-859-0. Dostupné z: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf
- [16] BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, 2010b. *Results of the comprehensive quantitative impact study* [online]. [cit. 2012-03-26]. ISBN 92-9197-861-2. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/bcbs186.pdf>
- [17] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2010. *Stanovisko České národní banky ke konzultačním dokumentům Basilejského výboru pro bankovní dohled "Posílení odolnosti bankovního sektoru" a „Mezinárodní rámec pro měření a řízení rizika likvidity, 2010* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/stanoviska_cnb/download/stanovisko_BCBS.pdf
- [18] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2011a. *Zpráva o finanční stabilitě 2010/2011* [online]. [cit. 2012-03-20]. ISBN 978-80-87225-33-2. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf
- [19] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2011b. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2010* [online]. [cit. 2012-03-02]. ISBN 978-80-87225-31-8. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2010_cz.pdf

- [20] ČESKÁ SPOŘITELNA, a. s., 2003. *Výroční zpráva 2002* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CZ_CS_VZ_2002.pdf
- [21] ČESKÁ SPOŘITELNA, a. s., 2006. *Výroční zpráva 2005* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CS_VZ2005_web.pdf
- [22] ČESKÁ SPOŘITELNA, a. s., 2009. *Výroční zpráva 2008* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/VZ_2008.pdf
- [23] ČESKÁ SPOŘITELNA, a. s., 2011. *Výroční zpráva 2010* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/VZ_2010.pdf
- [24] ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, a. s., 2007. *Výroční zpráva 2006* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csob.cz/WebCsob/Csob/O-CSOB/Vztahy-k-investorum/Vyrocnipololetnizpravy/Vyrocnizpravy/VZ_CSOb_2006.pdf
- [25] ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, a. s., 2008. *Výroční zpráva 2007* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csob.cz/WebCsob/Csob/O-CSOB/Vztahy-k-investorum/Vyrocnipololetnizpravy/Vyrocnizpravy/VZ_CSOb_2007.pdf
- [26] ČESKOSLOVENSKÁ OBCHODNÍ BANKA, a. s., 2011. *Výroční zpráva 2010* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: http://www.csob.cz/WebCsob/Csob/O-CSOB/Vztahy-k-investorum/Vyrocnipololetnizpravy/Vyrocnizpravy/VZ_CSOb_2010.pdf
- [27] FIALA, Tomáš, 2011. Regule finančního sektoru. In: *Pražský studentský summit* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.studentsummit.cz/data/1296726223457BGR_ECOSOC_Regulace.pdf
- [28] Historie společnosti, 2010. *KB* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/cs/o-bance/o-nas/historie-spolecnosti.shtml>

- [29] History of the Basel Committee and its Membership, 2009. *Bank for International Settlements* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>
- [30] KOLLÁR, Miroslav, 2007. Může Basel II vše spasit? In: *Česká národní banka* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2007/cl_07_070806.html
- [31] KOMERČNÍ BANKA, 2002. *Výroční zpráva 2001* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/file/cs/o-bance/vztahy-s-investory/publikace/vyrocni-zpravy/kb-2001-vyrocni-zprava.pdf?55a92df3d636eb15406f4b05353fbaf0>
- [32] KOMERČNÍ BANKA, 2003. *Výroční zpráva 2002* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/file/cs/o-bance/vztahy-s-investory/publikace/vyrocni-zpravy/kb-2002-vyrocni-zprava.pdf?55a92df3d636eb15406f4b05353fbaf0>
- [33] KOMERČNÍ BANKA, 2011. *Výroční zpráva 2010* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.kb.cz/file/cs/o-bance/vztahy-s-investory/publikace/vyrocni-zpravy/kb-2010-vyrocni-zprava.pdf?4cb0a8b0e6f12ecef4e7d52352577b9>
- [34] LAUŠMANOVÁ, Monika, 2010. Basel III: Požadavky nové regulace a její dopad na bankovní sektor. In: *Česká spořitelna* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/101208_Basel_III_dopady_regulace.pdf?archivePage=tisk_archive&navid=nav20107_info_plus
- [35] NIEDERMAYER, Luděk, Jiří KLUMPAR, Lubomír LÍZAL, Pavel SOBÍŠEK, Jiří BUŠEK a Petr VOJÁČEK, 2010. Změny bankovní regulatořiky a dopad na banky působící v ČR. In: *Česká bankovní asociace* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.czech-ba.cz/data/articles/down_15663.pdf
- [36] NOVOTNÝ, Josef, 2011. Dopady zavedení Basel III na úrokové sazby. In: *Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava* [online]. [cit. 2012-

- 03-21]. Dostupné z: http://www.ekf.vsb.cz/miranda2/export/sites-ro-ot/ekf/konference/cs/okruhy/frpfi/prispevky/prispevky_plne_verze/Novotnx_Josef.pdf
- [37] O společnosti ČSOB, 2012. *ČSOB* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.csob.cz/cz/Csob/O-CSOB/Profil-CSOB/Stranky/default.aspx>
- [38] Profil České spořitelny, 2011. *Česká spořitelna* [online]. [cit. 2012-03-31]. Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/nav/o-nas/profil-ceske-sporitelny-d00014413>
- [39] Vyhláška č. 123/2007 Sb. o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, 2007. *Česká národní banka* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlaskey/vyhlaska_123_2007_uz_k_2011_04_01.pdf
- [40] Zákon č. 120/ 2007 Sb. - zákon o změně některých zákonů v souvislosti se stanovením kapitálových požadavků, 2007. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/kapitalovy_trh_32548.html

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BIS	Bank for International Settlements.
BP	Bankovní portfolio.
CAR	Kapitálová přiměřenost.
ČNB	Česká národní banka.
ČS	Česká spořitelna, a. s.
ČSOB	Československá obchodní banka, a. s.
EMU	Evropská měnová unie.
FNM ČR	Fondy národního majetku ČR.
IPB	Investiční a poštovní banka.
KB	Komerční banka, a. s.
KP	Kapitálová přiměřenost.
LCR	Liquidity Coverage Ratio.
NSFR	Net stable funding ratio.
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development.
OTC	Over-the-counter.
ROE	Return on equity.
RWA	Rizikově vážená aktiva.
SG	Société Générale.
SIFI	Systémově významné finanční instituce.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1. Základní ukazatele likvidity (vlastní zpracování podle Revendy, 2011, s. 384).....</i>	20
<i>Obr. 2. Struktura pasiv (vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 273)</i>	25
<i>Obr. 3. Cíle Basel I (Petrjánošová, 2004, s. 91).....</i>	28
<i>Obr. 4. Pokrytí jednotlivých kategorií tržního rizika bankovního a obchodního portfolia kapitálovými požadavky (vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 234)</i>	30
<i>Obr. 5. Protichůdné zájmy regulátorů a akcionářů (vlastní zpracování podle Jílka, 2000, s. 227)</i>	33
<i>Obr. 6. Struktura kapitálového požadavku (Petrjánošová, 2004, s. 96).....</i>	34
<i>Obr. 7. Vlastnická struktura bank s licenci k danému datu v %.....</i>	40
<i>Obr. 8. Původ kapitálu bank s licenci k 31. 12. 2010 v %.....</i>	41
<i>Obr. 9. Znázornění vztahů mezi subjekty regulace a dohledu (vlastní zpracování podle Kašparovské, 2006, s. 40).....</i>	45
<i>Obr. 10. Struktura Basel II (vlastní zpracování podle Mejstříka, Pečené a Teplého, 2008, s. 214)</i>	51
<i>Obr. 11. Srovnání požadavků na kapitálovou přiměřenost</i>	53
<i>Obr. 12. Srovnání kapitálové přiměřenosti mezi Basel II a Basel III (Česká národní banka, 2011a, s. 68).....</i>	55
<i>Obr. 13. Růst požadavků na kvalitní kapitál a kapitálovou přiměřenost v letech 2013 – 2019 (Laušmanová, 2010, s. 11)</i>	58
<i>Obr. 14. Vývoj kapitálové přiměřenosti a indexu bankovní stability (Česká národní banka, 2011a, s. 67).....</i>	62
<i>Obr. 15. Struktura regulatorního kapitálu ČR (Česká národní banka, 2011a, s. 67).....</i>	63
<i>Obr. 16. Načasování implementace Basel III (vlastní zpracování)</i>	66
<i>Obr. 17. Charakteristika kapitálové přiměřenosti Komerční banky (vlastní zpracování)</i>	69
<i>Obr. 18. Charakteristika kapitálové přiměřenosti České spořitelny (vlastní zpracování)</i>	71
<i>Obr. 19. Charakteristika kapitálové přiměřenosti ČSOB (vlastní zpracování)</i>	72

<i>Obr. 20. Srovnání kapitálové přiměřenosti bank v roce 2010 v % (vlastní zpracování)</i>	<i>73</i>
<i>Obr. 21. Srovnání regulačního kapitálu bank v roce 2010 (vlastní zpracování).....</i>	<i>74</i>
<i>Obr. 22. Simulace č. 1 - Zvýšení kapitálových požadavků bank (vlastní zpracování)</i>	<i>79</i>
<i>Obr. 23. Simulace č. 2 - Snížení kapitálových požadavků (vlastní zpracování)</i>	<i>82</i>
<i>Obr. 24. Simulace č. 3 – Snížení kapitálových požadavků bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)</i>	<i>84</i>
<i>Obr. 25. Simulace č. 4 – Zvýšení kapitálových požadavků bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)</i>	<i>87</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Rizika v podnikání banky (Babouček, 2009, s. 94)</i>	15
<i>Tab. 2. Vývoj počtu bank s licenci k danému datu.....</i>	39
<i>Tab. 3. Podíl jednotlivých skupin bank s licenci k danému datu na celkové bilanční sumě v % (vlastní zpracování podle České národní banky, 2011b, s. 55)</i>	39
<i>Tab. 4. Implementace od Basel II k Basel III (vlastní zpracování).....</i>	54
<i>Tab. 5. Charakteristika kapitálové přiměřenosti Komerční banky (vlastní zpracování).....</i>	68
<i>Tab. 6. Charakteristika kapitálové přiměřenosti České spořitelny (vlastní zpracování).....</i>	70
<i>Tab. 7. Charakteristika kapitálové přiměřenosti ČSOB (vlastní zpracování)</i>	72
<i>Tab. 8. Kapitálové požadavky bankovních domů v roce 2010 (vlastní zpracování).....</i>	77
<i>Tab. 9. Simulace č. 1 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bank (vlastní zpracování)</i>	77
<i>Tab. 10. Simulace č. 1 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)</i>	77
<i>Tab. 11. Stav kapitálu jednotlivých bank v roce 2010 (vlastní zpracování)</i>	78
<i>Tab. 12. Simulace č. 1 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bank (vlastní zpracování).....</i>	78
<i>Tab. 13. Simulace č. 2 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bank (vlastní zpracování).....</i>	80
<i>Tab. 14. Simulace č. 2 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)</i>	80
<i>Tab. 15. Simulace č. 2 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bank (vlastní zpracování).....</i>	81
<i>Tab. 16. Simulace č. 3 – Stavy kapitálových požadavků, kapitálu a CAR v roce 2010 (vlastní zpracování)</i>	83
<i>Tab. 17. Simulace č. 3 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)</i>	83

<i>Tab. 18. Simulace č. 3 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)</i>	<i>83</i>
<i>Tab. 19. Simulace č. 3 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru (vlastní zpracování)</i>	<i>84</i>
<i>Tab. 20. Simulace č. 4 - Aplikace čtyř scénářů na kapitálové požadavky bankovního sektoru ČR (vlastní zpracování)</i>	<i>85</i>
<i>Tab. 21. Simulace č. 4 - Výpočet rizikově vážených aktiv po aplikaci čtyř scénářů (vlastní zpracování)</i>	<i>85</i>
<i>Tab. 22. Simulace č. 4 - Výsledné kapitálové přiměřenosti bankovního sektoru (vlastní zpracování)</i>	<i>86</i>